

Leszek Zugaj

HISTORIA ADMINISTRACJI W GMINIE RZAŚNIK

LUBLIN 2013-2017

WSTĘP

Współczesna gmina Rząśnik funkcjonuje już ponad 40 lat. Jednak początki samorządu gminnego sięgają pierwszej połowy XIX wieku; czasów Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego (zabór rosyjski). Ówczesne gminy, formalnie samorządowe, podlegały ścisłej kontroli ze strony urzędników. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, w 1918 roku, do już ustanowionego systemu samorządu gminnego, dołączono rady gminne. W 1933 roku weszła w życie reforma samorządu gminnego jednolita dla całej II Rzeczypospolitej (tak zwana ustawa scaleniowa). W czasie II wojny światowej gminy wykonywały ściśle polecenia władz okupacyjnych.

Po II wojnie światowej stopniowo ograniczano samorząd, aż do jego zniesienia w 1950 roku. W czasach PRL przeprowadzono zupełnie nieudaną reformę podziału kraju na gromady (1954–1972).

Od 1973 roku zaczęto naprawiać błędy i ustanowiono większe gminy. Ówczesnie ustanowiony podział gminny w większości funkcjonuje do dziś, co stanowi dowód, że się sprawdził. To właśnie wtedy powołano współczesną Gminę Rząśnik, która jednak nie miała swojego odpowiednika w dawniejszych czasach.

Od 1990 roku gminy w Polsce funkcjonują według nowych norm prawnych ustalonych w ustawie z 8 marca 1990 roku „o samorządzie gminnym”.

Praca niniejsza ma na celu przedstawienie dziejów administracji i samorządu obszaru gminy Rząśnik od XIX wieku do czasów współczesnych.

W tekście występują liczne nazwy miejscowości oraz nazwiska, starałem się pisać je zgodnie z zapisem źródłowym danej epoki.

SAMORZĄD GMINNY W REJONIE RZAŚNIKA DO 1918 ROKU

Do początków XIX wieku w Polsce funkcjonował tylko samorząd gromadzki wywodzący z dawnych norm prawa zwyczajowego. Dopiero powstanie Księstwa Warszawskiego w 1807 roku wprowadziło na naszych terenach nowocześniejsze wzorce ustroju wiejskiego. Jedną z ustaw wykonawczych do Konstytucji Księstwa Warszawskiego był dekret z 23 lutego 1809 roku o *gminach miejskich i wiejskich*.

Powołano gminy wiejskie na czele z wójtami jako podstawowy stopień podziału administracyjnego kraju. Wójta mianował prefekt (naczelnik departamentu - województwa) spośród *obywateli gminy umiejących czytać i pisać*. Wójtami zostawali z reguły właściciele ziemscy¹, bowiem gminy wiejskie tworzone z reguły na obszarach jednego majątku ziemskiego. We wsiach gdzie dominowała drobna szlachta wójtem został wybrany przez szlachtę przedstawiciel.

Wójtowie od tej pory stawali się urzędnikami państwowymi, była to zupełna nowość w ówczesnej Polsce. Wójtowie sprawowali obowiązki bezpłatnie. Do ich obowiązków należały sprawy z zakresu administracji ogólnej, skarbowej oraz funkcje sądowe i policyjne².

W tym okresie każda większa wieś stanowiła oddzielną gminę z własnym wójtem na czele.

W 1815 roku na gruzach Księstwa Warszawskiego utworzono Królestwo Polskie – państwo zależne od Rosji. Nowe państwo w dużym stopniu utrzymało ustrój lokalny z czasów Księstwa Warszawskiego, także w odniesieniu do terenów wiejskich. Nowa konstytucja zagwarantowała wolność osobistą ludności wiejskiej i stwierdzała (art. 84) *w każdej gminie będzie wójt dla wykonywania rozkazów rządowych jako ostatnie ogniwo administracji krajowej*. 30 maja 1818 roku wydano dekret regulujący sprawy ustroju gminnego. Ustalono że *wsie, części szlacheckie*³ i *instytutowe* liczące co najmniej 10 dymów (gospodarstw domowych) mogły się stać oddzielną gminą z wójtem na czele⁴. Mniejsze osady mogły zostać podporządkowane najbliższej gminie wiejskiej. Różne majątki ziemskie należące do jednego właściciela mogły zostać połączone w jedną gminę, z jednym wójtem. Ludność wiejska była nadal nadzorowana przez właścicieli ziemskich (był to system patrymonialny znany z poprzednich epok)⁵.

Wójtami z mocy prawa stawali się właściciele ziemscy, ale musieli mieć przynajmniej 21 lat i pochodzenie szlacheckie. Wójta mianowała Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych. Tenże stawał się urzędnikiem publicznym i mógł być ukarany za niedopełnienie obowiązków. Właściciele ziemscy mogli wyręczać się z funkcji publicznej poprzez wyznaczenie na swoje miejsce innego kandydata, któremu jednak musieli płacić pensję. Taką

¹ Wójtami w większych majątkach bywali: dzierżawcy, plenipotenci, księża, czasem nawet kobiety. Wójt miał prawo wyręczać w codziennych czynnościach się zastępcą – sołtysem.

² Tadeusz Mencil, *Gmina dominalna w Królestwie Polskim przed uwłaszczeniem*, [w:] „Gmina wiejska i jej samorząd”, pod. red. Heleny Brodowskiej, Warszawa 1989, s. 105-110.

³ Wsie drobnoszlacheckie.

⁴ Czasem gminy były dość rozrzucone w terenie, bowiem tworzyła je jedna własność ziemska.

⁵ Tadeusz Mencil, *Gmina dominalna w Królestwie Polskim...* s. 110-148.

osobę musiała zatwierdzić rządowa komisja. Wójtowie w każdej wsi musieli mieć pomocników - sołtysów⁶. System niewielkich gmin jednostkowych powiązanych z obszarami dworskimi był bardzo trudny do utrzymania. Kształt terytorialny gmin wiązał się z własnością ziemską i w przypadku zmian (dziedziczenie, sprzedaż, zamiana) zmieniał się okręg gminny. Powodowało to chaos administracyjny i nieustanne zmiany, trudne do zapanowania przez władze zwierzchnie⁷.

W 1859 roku weszły w życie przepisy mające na celu usprawnienie ustroju lokalnego. Wprowadzono zasadę, że gminy wiejskie musiały liczyć co najmniej 50 dymów⁸, jednak urząd wójtowski pozostawiono w rękach właścicieli ziemskich lub wyznaczonych przez nich zastępców⁹. Gminy miały z założenia tworzyć zwarty obszar, możliwie dostosowany do obrębu parafii i sądów gminnych (wprowadzonych w 1860 roku). Rozpoczęła się zatem tendencja do tworzenia większych, silniejszych jednostek administracji. Nowością było także ustanowienie rad gminnych (3 do 6 członków) wybieranych przez ludność gminy. Skład rady zatwierdzał naczelnik powiatu. Rady wybierały sołtysów, ale też posiadały wiele innych uprawnień (*obmyślanie środków do poprawy stanu dróg, mostów, odpływów wód, czuwanie wspólnie z wójtem nad magazynami gromadzkimi i kasami wiejskimi...*). Wprowadzono także większe uprawnienia sołtysów¹⁰, których zwalniani z podatków i czynszów lub przekazywano oddzielne grunty.

Zatem początkowo w rejonie Rzęśnika funkcjonowało przynajmniej kilka gmin wiejskich, każda większa wieś była oddzielną gminą. Po 1859 roku zaczęto tworzyć nowe, większe gminy wiejskie. Powstały ówczesne gminy: *Lubień* (alias Lubiel) obejmującą północne obszary współczesnej Gminy oraz Leszczydół wraz z Rzęśnikiem.

⁶ Tamże.

⁷ Tamże, s. 110-148.

⁸ Gospodarstw domowych.

⁹ Wójtami mogli: cudzoziemcy, kobiety, duchowni, Żydzi, osoby karane.

¹⁰ W większych wsiach wprowadzano także podsołtysów.

Fragment mapy Królestwa Polskiego z 1839 roku (*Topograficzna Karta Królestwa Polskiego*, Warszawa 1839)

Lata 1859-1870 to okres wielu zmian w administracji Królestwa Polskiego, w tym w podziale gminnym. Dawne niewielkie gminy łączone w większe jednostki. Dodatkowo w 1863 roku wybuchło powstanie styczniowe. Władze carskie w rok po wybuchu powstania przystąpiły do uwłaszczania ziemi dworskiej, aby w ten sposób odciągnąć chłopów od walki. Ziemia dworska użytkowana przez chłopów stała się ich własnością. Chłopi musieli spłacić otrzymaną ziemię, ale otrzymywali ją na własność.

Ukazy carskie z 1864 roku zupełnie zmieniły ustrój gospodarczy (poprzez nadanie własności ziemi) oraz administracyjny na polskiej wsi poprzez nadania samorządu gminom wiejskim¹¹. Tak więc istniejącym dotychczas gminom (Lubień i Leszczydół) nadano samorząd. Jednocześnie cały czas dążono do komasacji gmin w większe jednostki. Starano się aby liczyły co najmniej 1 tysiąc mieszkańców. Dawało to szansę na rozwój takiej gminy i większe możliwości znalezienie odpowiednich kandydatów do władz gmin. W latach 1864-1870 trwały prace nad reorganizacją podziału gminnego, tak aby miały podobną liczbę mieszkańców i obszar a siedziba mieściła się w środku okręgu gminnego¹².

W 1866 roku przystąpiono w Królestwie Polskim do kolejnej reformy administracji państwa. Miało to na celu unifikację tego kraju z Cesarstwem Rosji. Z początkiem 1867 roku zreorganizowano podział na gubernie. Powołano między innymi gubernię łomżyńską wraz z powiatem pułtuskim obejmującym tereny współczesnej Gminy.

Wraz z reformą „gubernialno-powiatową” przeprowadzono nowy podział na gminy wiejskie w ramach guberni i powiatów. Mniej więcej z dwóch gmin z czasów 1859 roku powołano jedną, nową gminę. Zmiany zostały ogłoszone z końcem 1866 roku (19/31 grudnia) i weszły w życie z początkiem 1867 roku¹³.

Warto dodać, że do 1893 roku powiat pułtuski należały do guberni łomżyńskiej, następnie został włączony w skład guberni warszawskiej.

¹¹ Ukaz o gminach wiejskich z 2 marca 1864 roku, *Dziennik Praw Królestwa Polskiego*, tom 62, rok 1864, s. 37 i następne.

¹² J. Kukulski, *Realizacja reformy gminnej w 1864 roku w Królestwie Polskim*, [w:] „Gmina wiejska i jej samorząd”, pod red. H. Brodowskiej, Warszawa 1989, s. 156-157.

¹³ *Dz. Praw Królestwa Polskiego*, 1867, s. 360.

W Imieniu Najjaśniejszego
A L E X A N D R A II-go,
CESARZA I SAMOWŁADCY WSZECH ROSSYJ, KRÓLA POLSKIEGO,
WIELKIEGO KSIĘCIA FINLANDZKIEGO,
etc., etc., etc.,

Komitet Urządzający w Królestwie Polskiem.

Na zasadzie uwagi do art. 2-go NAJWYŻEJ zatwierdzonej dnia 19 (31) Grudnia 1866 r. Ustawy o Zarządzie Gubernijalnym i Powiatowym w Królestwie Polskiem, Komitet Urządzający, na przedstawienie Kommissji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych, postanowił i stanowi:

Art. 1. Powiaty wyszczególnione w dołączonym do art. 2-go pomienionej Ustawy Rozpisie podziału gubernij na powiaty, składają się z miast i gmin niżej wymienionych:

Nagłówek ukaz u carskiego o podziale guberni i powiatów na gminy wiejskie (Dz. Praw Królestwa Polskiego, 1867, s. 279)

Сарново, Наппольскъ, Выходцъ, Залуски, Войты-Замостье, Шумлинъ, Блендовко, Помѣхово, Кухары, Смаржево, Селець, Строженцинъ, Модзеле.

IX. По Ломжинской губернии.

1. Ломжинскій уѣздъ.

Города: Ломжа, Снядово, Визна, Замбровъ, Новогродъ.

Сельскія гмины: Божеево, Дроздово, Куписки, Щепанково, Снядово, Мястково, Люботынъ, Шумово, Замброво, Пухалы, Коссаки, Хлѣбетки.

2. Мазовецкій уѣздъ.

Города: Мазовецкъ, Соколы, Тыкоцинъ, Цѣхановецъ.

Сельскія гмины: Ключово, Шепетово, Ковалевщина, Стельмахово, Трусколсы, Пекуты, Пищаты, Посвѣтне, Дзенцель, Хояны.

3. Островскій уѣздъ.

Города: Островъ, Брокъ, Андржеевъ, Нуръ, Чижевъ.

Сельскія гмины: Любѣво, Ясенница, Орло, Порембы, Зарембы-косцельне, Вархолы, Дмохи-Глинки, Шульборже-Коты, Каменчикъ-вельки, Длугоседло, Напроць-дужа, Вонсево, Бранчикъ.

4. Пултускій уѣздъ.

Города: Пултускъ, Насельскъ, Сероцкъ, Вышковъ.

Сельскія гмины: Козлово, Клешево, Обритте, Любель, Лещидоль, Сомаяпка, Заторы, Гзово, Винница, Голембе, Чайки, Насельскъ, Зеграже.

5. Маковскій уѣздъ.

Города: Маковъ, Рожанъ, Красносельцъ.

Сельскія гмины: Плонявы, Селюнъ, Пержаново, Смроцкъ, Карнево, Сельцъ, Бѣлосельцъ, Сышнево.

6. Остроленскій уѣздъ.

Города: Остроленка, Мышинецъ.

Сельскія гмины: Дылево, Насядка, Мышинецъ, Вахъ, Ржекунь, Наклы, Трошинъ, Червинъ, Говорово, Щавинъ, Писки.

7. Кольменскій уѣздъ.

Города: Кольно, Стависки.

Сельскія гмины: Туросль, Гаврихи, Червоне, Малы-Плоцкъ, Стависки, Рогенце, Кубра, Едвабно, Лысе.

Fragment ukazu carskiego o powołaniu gmin w ramach guberni łomżyńskiej (Dz. Praw Królestwa Polskiego, 1867, s. 360- wersja rosyjska)- pozycja 4 – powiat pultuski

nowo, Nacpolsk, Wychode, Załuski, Wójtów-Zamostje, Szumlin, Błędówko, Pomiechowo, Kuchary, Smarzewo, Sielec, Strużęcin, Modzele.

IX. GUBERNJA ŁOMŻYŃSKA.

1. *Powiat Łomżyński.*

Miasta: Łomża, Sniadowo, Wizna, Zambrów, Nowogród.

Gminy Wiejskie: Bożejewo, Drozdowo, Kupiski, Szczepankowo, Sniadowo, Miastkowo, Lubotyń, Szumowo, Zambrowo, Puchały, Kassaki, Chlebiełki.

2. *Powiat Mazowiecki.*

Miasta: Mazowieck, Sokoły, Tykocin, Ciechanowiec.

Gminy Wiejskie: Klukowo, Szepietowo, Kowalewsczyzna, Stelmachowo, Truskolasy, Piekuty, Piszczaty, Poświętne, Dziegiel, Chojały.

3. *Powiat Ostrowski.*

Miasta: Ostrow, Brok, Andrzejow, Nur, Czyżew.

Gminy Wiejskie: Lubiewo, Jasiennica, Orło, Poręby, Zaręby-Kościelne, Warchoły, Dmochy-Glinki, Szuchorze-Koty, Kamieńczyk-Wielki, Długosiodło, Paproć-duża, Wąsewo, Brańszczyk.

4. *Powiat Pułtusk.*

Miasta: Pułtusk, Nasielsk, Serock, Wyszków.

Gminy Wiejskie: Kozłowo, Kleszewo, Obrytte, Lubień, Leszczdół, Somianka, Zatory, Gzowo, Winnica, Gołębie, Czajki, Nasielsk, Zegrze.

5. *Powiat Makowski.*

Miasta: Makow, Rożan, Krasnosielc.

Gminy Wiejskie: Płoniały, Sieluń, Perzanowo, Smrock, Karniewo, Sielc, Biełosielc, Sypniewo.

6. *Powiat Ostrołęcki.*

Miasta: Ostrołęka, Myszyniec.

Gminy Wiejskie: Dylewo, Nasiadka, Myszyniec, Wach, Rzekuń, Nakły, Troszyn, Czerwin, Goworowo, Szczawin, Piski.

7. *Powiat Kolnenski.*

Miasta: Kolno, Stawiski.

Gminy Wiejskie: Turośl, Gawrychy, Czerwone, Mały-Płock, Stawiski, Rogienice, Kubra, Jedwabno, Łyse.

Fragment ukazi carskiego o powołaniu gmin w ramach guberni łomżyńskiej (Dz. Praw Królestwa Polskiego, 1867, s. 361- wersja polska)

Aż do 1870 roku trwały liczne zmiany w administracji Królestwa Polskiego. Na przykład masowo odbierano prawa miejskie mniejszym miastom. Taki los spotkał także pobliski Wyszaków, który włączono do sąsiedniej gminy wiejskiej Leszczyców. Jednocześnie zmieniono nazwę tej jednostki na Wyszaków i tam przeniesiono siedzibę gminy wiejskiej¹⁴. Od tej pory Rząśnik i okoliczne miejscowości należały do gminy Wyszaków.

Na północy współczesnej Gminy także nastąpiły zmiany. Gmina Lubień alias Lubiel decyzją władz administracyjnych została zlikwidowana i połączona z sąsiednią gminą Obryte, tworząc rozległą, nową gminę wiejską. Trudno ustalić czas połączenia tych gmin, miało to miejsce najpóźniej w latach siedemdziesiątych XIX stulecia.

Jak wspomniano wyżej po 1864 roku po raz pierwszy gmina miała charakter samorządowy i została oddzielona od władzy właścicieli ziemskich¹⁵.

Gminę tworzyły zarówno grunty włościańskie (chłopskie), jak i dworskie (folwarki). Powołano gromady wiejskie (większe wsie i przysiółki) na czele z zebraniem gromadzkim i sołtysem. Był to rodzaj jednostek pomocniczych, na kształt współczesnych sołectw¹⁶.

Organem uchwałodawczym gminy było zebranie gminne (rodzaj wiecu). W zebraniu gminnym mogli brać udział wszyscy pełnoletni gospodarze bez względu na wyznanie (z czasem także kobiety). Należało posiadać na terenie gminy przynajmniej 3 morgi gruntu, aby uczestniczyć w obradach. Zebranie gminne decydowało o najważniejszych sprawach gminnych, dysponowaniu majątkiem, rozkładem podatków, wybierało też urzędników; wójta i pisarza gminnego i sprawowało nad nimi kontrolę.

Gmina składała się z tak zwanych gromad, które wywodziły się często jeszcze z czasów średniowiecza i posiadały znaczną autonomię. Funkcjonowało zebrania gromadzkie danej gromady (wsi), które decydowało o sprawach tej jednostki oraz wybierało sołtysa jako wykonawcę uchwał gromadzkich. Gromady posiadały swój własny majątek, często były to nieruchomości gruntowe.

Najważniejszym urzędnikiem był wójt gminy - jednocześnie przedstawiciel i wykonawca władzy państwowej oraz uchwał zebrania gminnego. Posiadał także uprawnienia policyjne, porządkowe i na bieżąco zarządzał gminą. Wójt utrzymywał się zazwyczaj z gospodarstwa rolnego i „wójtowanie” to była jego praca dodatkowa.

Prowadzeniem ksiąg gminnych¹⁷ zajmował się pisarz gminny. Sprawował swoje obowiązki pod nadzorem wójta. W praktyce często stawał się najważniejszym urzędnikiem gminnym i najlepiej wynagradzanym. Wynikało to z jego znajomości przepisów prawa, wykształcenia. Językiem urzędowym w gminach był rosyjski.

Urzędów w gminie (wójt, pisarz, sołtys) nie mogły sprawować osoby poniżej 25 roku życia, niechrześcijanie, osoby bez stałego miejsca zamieszkania, skazani za przestępstwa oraz osoby pozostające pod dozorem policji lub sądu. Umiejętność czytania i pisanie nie była konieczna, aby zostać urzędnikiem gminnym, z wyjątkiem pisarza. Kadencja urzędowania

¹⁴ Postanowienie z 10 stycznia 1867 roku, ogłoszone 17 stycznia 1867 roku, Dziennik Praw Królestwa Polskiego, 1868, tom 67, s. 359.

¹⁵ J. Szumski, *Chłopi a gmina w guberni łomżyńskiej*, *Studia Łomżyńskie*, tom IV, s. 39.

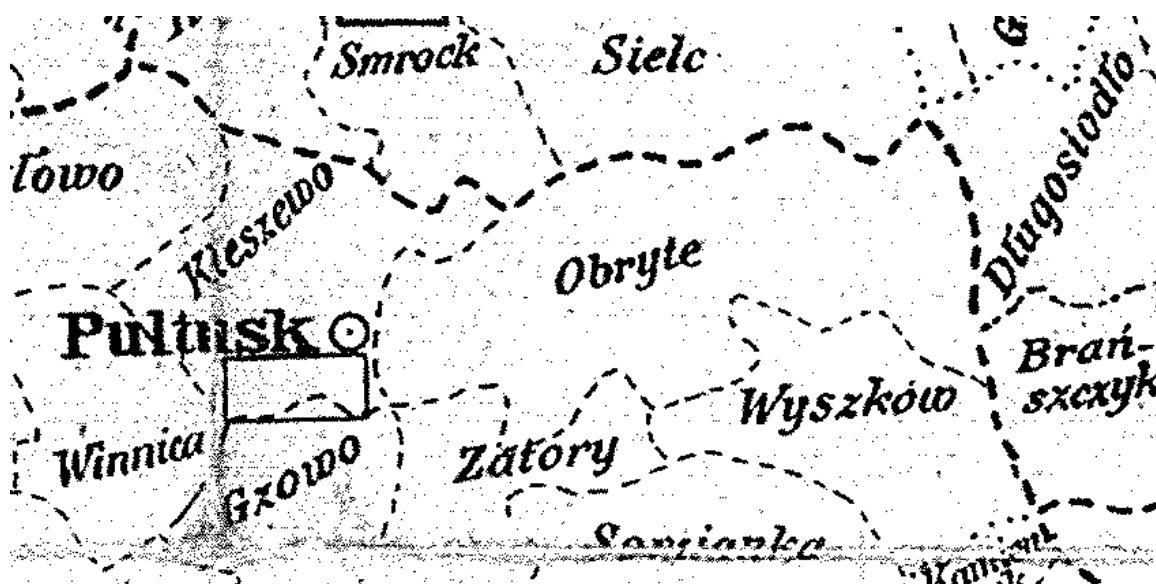
¹⁶ Tamże.

¹⁷ Ewidencje ludności, podatkowe itp.

wójta i sołtysów trwała trzy lata, pisarz był powoływany na czas nieokreślony. Kobiety nie sprawowały urzędów, nawet początkowo nie mogły uczestniczyć w zebraniach gminnych.

W praktyce carskiej Rosji samorząd wiejski był często ograniczany przez naczelników powiatów, którzy ingerowali w uchwały zebrań gminnych i gromadzkich i decydowali o obsadzie urzędów gminnych¹⁸.

Dobrym źródłem do opisu dawnych gmin jest *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego* (1882-1902), ale ten nie podaje zbyt wiele informacji o gminie Wyszków. Z innego źródła wiemy, że w skład gminy Wyszków wchodziły miejscowości (według ówczesnej pisowni): **Dąbrowa**, **Komorowo**, Leszczydół, Mystkowiec Stary, **Ochudno**, Placusin, **Porządzie**, **Rząśnik**, Sadykierz, **Wielątki Rosochate**, **Wólka Folwark** i **Wólka Przekory**.¹⁹ Gmina Wyszków w powiecie pułtuskim należała do sądu okręgu IV, stacji pocztowej w Wyszkanie. Miała obszar 16 628 mórg i 7 693 mieszkańców (dane z 1890 roku). Dużą część mieszkańców stanowili Żydzi (2 682) skupieni głównie w Wyszkanie.²⁰

Fragment mapy administracyjnej z początku XX wieku

Sąsiednia gmina Obryte należała do sądu gminnego okręgu IV w Wyszkanie, stacji pocztowej Pułtusk. Gmina liczyła 10358 morgów obszaru i 3817 mieszkańców (dane z około 1890 roku).²¹

W jej skład wchodziły miejscowości (według ówczesnej pisowni): Aleksandrowo, Bartodzieje, **Bielino**, Choszczeniak, Ciołkowo Duże, Ciołkowo Małe, Ciołkowo

¹⁸ J. Kukulski, *Realizacja reformy gminnej w 1864 roku w Królestwie Polskim*, [w:] „Gmina wiejska i jej samorząd”, pod red. H. Brodowskiej, Warszawa 1989, s. 151-191.

¹⁹ *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*, nakładem GUS, Warszawa 1925., woj. lubelskie, powiat pułtusk.

²⁰ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego. Tomy I-XIV. Warszawa 1880-1902, tom XIV, s. 148.

²¹ Tamże, tom VII, s. 352.

Poduchowne, Cygany, Gładczyń Rządowy wieś, **Golystok**, Gostkowo, **Grądy Polewne**, **Grodziczno**, Gródek, Gródek Folwark, Janowo, **Józefowo**, Kalinowo, **Lubiel Nowy**, **Lubiel Stary**, Lutry, Mokrus, **Nowa Wieś**, Nury, Obryte wieś, **Osiny**, **Ostrówek**, Pawłówek, **Plewica**, Plusy, Ponikiew, Popławy, Psary, **Rogoźno**, Rowy, Rozdziały, Sokołowo, Szygówek, Tocznań, Ulaski, Wielgolas, Wierasza, **Wincentowo**, **Wola Polewna**, **Wólka Lubielska**, **Wólka-Wojciechówek**, Zakrzewo, Zambski Kościelne, Zambski Stare, Zambski Zastróżne.²²

Fragment mapy guberni warszawskiej z przełomu XIX i XX wieku

²² Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej - Tom I - Województwo warszawskie, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1925, s. 137 - 138.

Ukaz o urządzeniu Gmin Wiejskich.

z Bożej Łaski

MY, ALEXANDER II-gi,

Cesarz i Samowładca Wszech Rossyi,

Król Polski, Wielki Xiążę Finlandzki,

etc., etc., etc.

**Objawiamy wszystkim Naszym wiernym poddanym
w Królestwie Polskiem:**

Z dniem wstąpienia Naszego na Tron przodków Naszych, powzięliśmy zamiar udoskonalenia stopniowo i gruntownie Instytucyj Rządowych Królestwa Polskiego, w duchu odpowiadającym potrzebie dzisiejszych czasów i obecnemu rozwojowi społecznej cywilizacyi.

Wybuchłe powstanie i zaburzenia, wstrzymały na samym wstępie, wprowadzenie nowych nadanych Królestwu Instytucyj. Pomimo to i teraz jeszcze zachowujemy w Sercu Naszem stałe postanowienie, uorganizować Instytucje Rządowe w Królestwie, na trwałych i sprawiedliwych zasadach.

Ukazem w dniu dzisiejszym przez Nas podpisanym, ustala się ostatecznie byt licznej klasy włościan, którzy jednocześnie stają się właścicielami gruntów, dotąd w posiadaniu ich zostających; dziedzicom zaś, za przejście

Ukaz carski o urządzeniu gmin wiejskich w Królestwie Polskim z 2 marca 1864 roku
(Dziennik Praw Królestwa Polskiego, tom 62, rok 1864, s. 37)

Fragment mapy powiatu pultuskiego z 1907 roku

I WOJNA ŚWIATOWA

Latem 1914 roku rozpoczęła się I wojna światowa. Wkrótce działania wojenne wkroczyły na terytorium Królestwa Polskiego. Już w końcu 1914 roku cały region został zajęty przez wojska niemieckie.

Nadal działały urzędy gminne z wójtami na czele, podległe całkowicie władzy okupacyjnej. Zadaniem gmin było głównie zbieranie kontyngentów dla wojsk okupacyjnych.

Okupacja niemiecka miała też swoje pozytywne strony. Spolszczono administrację gminną. Akta pisano w języku polskim. Gminy podlegały jednak całkowicie władzy okupacyjnej. Zaborcy zezwolili na działalność polskiego szkolnictwa.

Fragment mapy Królestwa Polskiego z okresu I wojny światowej –zaznaczone granice gminy

GMINY OBRYTE I WYSZKÓW W II RZECZPOSPOLITEJ

Jesienią 1918 roku zakończyła się I wojna światowa. Trzej zaborcy (Rosja, Prusy i Austria) ponieśli klęskę. Odrodziło się państwo polskie – II Rzeczpospolita, które obroniło w 1920 roku swój byt w wojnie z bolszewicką Rosją.

W nowym państwie nie należało tworzyć na nowo jednostek administracyjnych, bowiem istniały już gminy i powiaty, które włączono do nowego systemu administracyjnego. Podstawą początkowo były powiaty, którymi zarządzali przysłani z Warszawy komisarze, następnie starostowie.

Zlikwidowano ostatecznie dawne gubernie, zastępując je polskimi województwami. W sierpniu 1919 roku powołano województwo warszawskie wraz z powiatem pułuskim oraz gminami Obryte i Wyszaków²³.

Na obszarze „byłego Królestwa Polskiego” utrzymano w mocy ustawę przepisy prawa o samorządzie gminnym z marca 1864 roku. Zmodyfikowano je jednak dekretem Naczelnika Państwa z 27 listopada 1918 roku. Dekret miał za zadanie regulować sprawy samorządu gminnego do chwili wejścia w życie nowych ustaw i funkcjonować tymczasowo. W praktyce obowiązywał do 1934 roku.

Według powyższego dekretu gmina, tak jak poprzednio, pozostała formą samorządu zbiorowego, w jej skład wchodziły gromady wiejskie – gromady. Nadal główną instytucją gminy pozostało zebranie gminne, jednak odtąd mogli w nim uczestniczyć wszyscy pełnoletni obywatele gminy (w tym także kobiety) bez względu na stan majątkowy. Zebrania winny się odbywać raz na kwartał, w praktyce działo się to w miarę potrzeby, najczęściej raz w roku dla uchwalenia budżetu. Zebranie zajmowało się sprawami majątku gminy, zatwierdzało budżet, zajmowało się sprawami dróg i mostów, zasadami prowadzenia handlu, ochroną zdrowia, opieką nad ubogimi²⁴. Co roku zebranie gminne uchwalało budżet. Koszty działalności gminy pokrywano we własnym zakresie.

Zupełnie nowym organem była rada gminy wybierana przez zebranie gminne na okres 3 lat. Składała się z 12 członków oraz 6 zastępców (w razie śmierci lub wygaśnięcia mandatu do rady wchodził automatycznie zastępca z największą liczbą głosów).

Rada przygotowywała wnioski i budżet, zarządzała majątkiem i funduszami gminnymi, kontrolowała urzędników gminnych i wójta. Rada zbierała się przynajmniej raz w miesiącu lub częściej na żądanie co najmniej 5 członków. Uchwały podejmowano większością głosów. Raz w roku rada gminy przedstawiała wyniki swojej działalności na forum zebrania gminnego. Wybory do rad gminnych zarządzał starosta. W razie słabej działalności rad gminnych wojewoda miał prawo ją rozwiązać i zarządzić nowe wybory. Wybory do rad gmin w tym okresie przeprowadzono na przełomie 1918 i 1919 roku, kolejne dopiero w 1927 roku, bowiem kadencje rad przedłużano kilkakrotnie.

Na czele rady gminy stał wójt wybierany przez zebranie gminne²⁵. Wójtowie

²³ *Dziennik Praw Państwa Polskiego*, 1919, nr 65, poz. 395.

²⁴ Tamże, nr 18, poz. 48.

²⁵ Nie znano stanowiska przewodniczącego rady gminy, radzie przewodził wójt. Przewodniczących powoływano dopiero w czasach PRL-u.

i sołtysi byli jednocześnie funkcjonariuszami państwowymi i przedstawicielami władzy samorządowej. Zarządzenia dotyczące wyborów wójta, radnych i sołtysów wydawał starosta powiatowy. To on zatwierdzał (bądź nie) wójtów i sołtysów i to przed nim składali oni przysięgę służbową.

Wójt reprezentował gminę na zewnątrz. Zawierał umowy w jej imieniu. Dokumenty urzędowe pociągające zobowiązania finansowe musiały mieć jego podpis i dwóch radnych. Wójt wypełniał zadania narzucone przez władze zwierzchnie.

Wójt miał do pomocy aparat urzędniczy – urząd gminy, który składał się z kilku urzędników: sekretarza (zwanego też pisarzem gminnym), jego pomocników (było ich zazwyczaj dwóch) oraz woźnego²⁶.

Pisarza gminnego zatrudniano w porozumieniu ze starostwem. To właśnie on ponosił prawie cały ciężar pracy biurowej w gminie. Przez jego ręce przechodził praktycznie każdy dokument. Sekretarz musiał mieć odpowiednie wykształcenie – najczęściej średnie. Podobnie jak w poprzednim okresie często to on faktycznie zarządzał gminą.

Poszczególne wsie tworzyły tak zwane gromady wiejskie, czyli wspólnoty samorządowe mieszkańców jednej wsi. Organem gromady były zebrania wiejskie oraz sołtys. Zebrania wiejskie decydowały samodzielnie w sprawach wspólnot gruntowych, ustalały rozkłady podatków, podejmowały decyzje w sprawach remontów dróg, zajmowały się działalnością opiekuńczą. Zebranie wiejskie wybierało sołtysa na 3-letnią kadencję. Równocześnie wybierano podsołtysa – zastępcę sołtysa.

Według danych ze spisu powszechnego z 1921 roku w skład gminy Wyszków wchodziły miejscowości (według ówczesnej pisowni): Dalekie stacja kolejowa, Dąbrowa leśnictwo, Dąbrowa wieś, Komorowo wieś, Leszczydół kolonia, Leszczydół Folwark wieś, Leszczydów-Nowiny wieś, Mystkowiec Stary wieś, Ochudno leśnictwo, Ochudno wieś, Placusin wieś, Poddąbrówek leśnictwo, Porządzie wieś, Porządzie leśnictwo, Rząśnik wieś, Sadykierz wieś, Wielatki kolonia, Wielatki Rosochate wieś, Wólka-Folwark wieś, Wólka Przekory wieś. Gmina liczyła w tym czasie 927 domów, 6 091 mieszkańców, w tym 6012 katolików, 77 osób wyznania mojżeszowego, 2 prawosławnych. Pod względem narodowości notowano 6039 Polaków, 51 Żydów i 1 Białorusina.²⁷ Warto wspomnieć, że w tym czasie Wyszków nie należał już do gminy Wyszków, bowiem w początkach 1919 roku zostały mu przywrócone prawa miejskie.

W okresie międzywojennym gmina Obryte należała do powiatu pułtuskiego i województwa warszawskiego, składała się z 59 miejscowości. Według danych z 1921 roku gmina liczyła 1427 domów, 9249 mieszkańców (4420 mężczyzn, 4829 kobiet). Pod względem wyznania było: katolików 8358, prawosławnych 14, ewangelików 461, wyznania mojżeszowego 416. Pod względem narodowościowym gminę zamieszkiwało: narodowości polskiej 9184, Żydów 52, Rosjan 13.

W 1921 roku w skład gminy Obryte wchodziły miejscowości (według ówczesnej

²⁶ Woźny zajmował się obsługą urzędu, palił w piecu, sprzątał, przynosił listy. Mieszkał często w urzędzie, tam też zazwyczaj mieszkał pisarz gminy.

²⁷ *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej - Tom I - Województwo warszawskie, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1925, s. 139.*

pisowni): Aleksandrowo wieś, Bartodzieje wieś, Bielino wieś, Choszczeniak wieś, Ciołkowo Duże wieś, Ciołkowo Małe wieś, Ciołkowo Poduchowne wieś, Cygany wieś, Cygany – Rejenty osada, Gładczyn Rządowy wieś, Gołystok wieś, Gostkowo folwark, Gostkowo wieś, Grądy Polewne wieś, Grodziczno wieś, Gródek wieś, Gródek Folwark wieś, Janowo wieś, Józefowo wieś, Kalinowo wieś, Lubiel Nowy wieś, Lubiel Stary wieś, Lutry wieś, Mokrus wieś, Nowa Wieś wieś, Nury wieś, Obryte folwark, Obryte wieś, Osiny wieś, Ostrówek wieś, Pawłówek wieś, Plewica wieś, Plusy wieś, Ponikiew wieś, Popławy wieś, Psary wieś, Psary – Maliki wieś, Psary-Nowiny wieś, Rogoźne wieś, Rowy wieś, Rozdziały wieś, Skłudy folwark, Smolarnia osada, Sokołowo folwark, Sokołowo wieś, Szygówek wieś, Toczniabel wieś, Ulaski wieś, Wielgolas wieś, Wieraszka wieś, Wincentowo wieś, Wola Polewna, Wólka Lubelska, Wólka-Wojciechówek wieś, Wzgórza folwark, Zakrzewo wieś, Zambski Kościelne wieś, Zambski Stare wieś, Zambski Zastróżne wieś²⁸.

²⁸Tamże, s. 137 - 138.

Miasta, Gminy, Miejscowości	Charakter miejscowości	Budynki		Ludność obecna w dniu 30 września 1921 r. (bez objętych spisem wojskowym)			W tej liczbie było wyznania						Podano narodowość				
		z przemoc. mieszkalne	inne m. mieszkalne	Ogółem	Mężczyzn	Kobiet	rzymsko-katolickie	ewangelickiego	innego chrześc.	mujedżimowego	innego	nieznanego	polacy	niemiec-ka	żydowski	inna	nieznanego
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
6. Gm. Obryte		1427	69	9 249	4 420	4 829	8 358	461	14^a	416	—	—	9 184	—	52	13^c	—
1. Aleksandrowo	wieś	4	—	26	11	15	10	7	—	—	—	—	26	—	—	—	—
2. Bartodzieje	wieś	6	11	142	65	77	142	—	—	—	—	—	142	—	—	—	—
3. Bielino	wieś	23	2	129	58	71	124	—	—	5	—	—	124	—	5	—	—
4. Choszczanek	wieś	19	—	96	41	55	96	—	—	—	—	—	96	—	—	—	—
5. Ciołkowo Duże	wieś	29	14	249	118	131	249	—	—	—	—	—	249	—	—	—	—
6. Ciołkowo Małe	wieś	16	—	111	58	53	111	—	—	—	—	—	111	—	—	—	—
7. Ciołkowo Poduchowne	wieś	15	3	114	61	53	107	—	—	7	—	—	114	—	—	—	—
8. Cygany	wieś	29	3	162	81	81	162	—	—	—	—	—	162	—	—	—	—
9. Cygany-Rejenty	osada	2	—	18	10	8	18	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—
10. Gładczyn Rządowy	wieś	33	—	218	116	102	218	—	—	—	—	—	218	—	—	—	—
11. Golystok	wieś	12	—	91	42	49	77	—	—	14	—	—	91	—	—	—	—
12. Gostkowo	folw.	6	—	157	73	84	144	8	5	—	—	—	152	—	—	5	—
13. Gostkowo	wieś	11	—	62	30	32	62	—	—	—	—	—	62	—	—	—	—
14. Grądy Polewne	wieś	24	—	106	54	52	26	64	—	16	—	—	106	—	—	—	—
15. Grodziec	wieś	24	1	123	55	68	68	55	—	—	—	—	123	—	—	—	—
16. Gródek	wieś	89	5	547	247	300	543	—	—	4	—	—	543	—	4	—	—
17. Gródek Folwark	wieś	20	—	116	62	54	108	—	—	8	—	—	116	—	—	—	—
18. Janowo	wieś	13	—	86	41	45	86	1	—	—	—	—	86	—	—	—	—
19. Józefowo	wieś	21	2	137	64	73	137	—	—	—	—	—	137	—	—	—	—
20. Kalinowo	wieś	8	—	58	22	36	58	—	—	—	—	—	58	—	—	—	—
21. Lubiel Nowy	wieś	25	—	147	71	76	125	22	—	—	—	—	147	—	—	—	—
22. Lubiel Stary	wieś	26	—	169	83	86	168	1	—	—	—	—	169	—	—	—	—
23. Lutry	wieś	9	—	51	23	28	51	—	—	—	—	—	51	—	—	—	—
24. Mokrus	wieś	17	—	95	49	46	95	—	—	—	—	—	95	—	—	—	—
25. Nowa Wieś	wieś	18	—	112	58	54	35	48	—	29	—	—	112	—	—	—	—
26. Nury	wieś	21	3	143	72	71	45	80	—	18	—	—	143	—	—	—	—
27. Obryte	folw.	120	—	833	392	441	764	—	4	65	—	—	830	—	—	3	—
28. Obryte	wieś	14	1	77	32	45	75	—	—	2	—	—	77	—	—	—	—
29. Osiny	wieś	12	—	69	30	39	69	—	—	—	—	—	69	—	—	—	—
30. Ostrówek	wieś	9	—	52	23	29	52	—	—	—	—	—	52	—	—	—	—
31. Pawlówek	wieś	29	2	154	73	81	154	—	—	—	—	—	154	—	—	—	—
32. Plewica	wieś	13	—	73	37	36	73	—	—	—	—	—	73	—	—	—	—
33. Plusy	wieś	35 ^b	—	225	101	124	225	—	—	—	—	—	225	—	—	—	—
34. Ponikiew	wieś	77	—	572	273	299	488	2	—	82	—	—	562	—	10	—	—
35. Popławy	wieś	70	—	444	211	233	444	—	—	—	—	—	444	—	—	—	—
36. Psary	wieś	10 ^b	—	47	22	25	47	—	—	—	—	—	47	—	—	—	—
37. Psary-Maliki	wieś	11	—	62	31	31	62	—	—	—	—	—	62	—	—	—	—
38. Psary-Nowiny	wieś	27	—	169	77	92	169	—	—	—	—	—	169	—	—	—	—
39. Rogoźne	wieś	9	—	45	21	24	45	—	—	—	—	—	45	—	—	—	—
40. Rowy	wieś	27	—	151	66	85	142	—	—	9	—	—	151	—	—	—	—
41. Rondziaty	folw.	4	—	39	16	23	39	—	—	—	—	—	39	—	—	—	—
42. Składy	osada	3	—	17	10	7	17	—	—	—	—	—	17	—	—	—	—
43. Smolarnia	folw.	5	—	72	35	37	70	—	2	—	—	—	70	—	—	2	—
44. Sokółowo	wieś	63	—	357	178	179	354	—	3	—	—	—	354	—	—	3	—
45. Sokółowo	wieś	11	—	56	31	25	56	—	—	—	—	—	56	—	—	—	—
46. Szygówek	wieś	32	—	185	93	92	185	—	—	—	—	—	185	—	—	—	—
47. Toczniak	wieś	9	—	76	35	41	76	—	—	—	—	—	76	—	—	—	—
48. Ułaski	wieś	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
49. Wielgoles	wieś	33	2	207	109	98	202	—	—	5	—	—	207	—	—	—	—
50. Wieraszka	wieś	2	—	9	5	4	9	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—
51. Wincentowo	wieś	25	14	189	100	89	27	131	—	31	—	—	189	—	—	—	—
52. Wola Polewna	wieś	12	3	83	33	50	69	14	—	—	—	—	83	—	—	—	—
53. Wólka Lubelska	wieś	51	—	316	142	174	239	24	—	53	—	—	316	—	—	—	—
54. Wólka-Wójciechówek	wieś	18	2	110	53	57	79	4	—	27	—	—	110	—	—	—	—
55. Wzgórze	folw.	3	—	19	8	11	19	—	—	—	—	—	19	—	—	—	—
56. Zakrzewo	wieś	4	1	34	18	16	34	—	—	—	—	—	34	—	—	—	—
57. Zambski Kościelny	wieś	115	—	674	329	345	641	—	—	33	—	—	641	—	33	—	—
58. Zambski Stary	wieś	47	—	317	144	173	315	—	—	2	—	—	317	—	—	—	—
59. Zambski Zastrzyna	wieś	7	—	51	27	24	45	—	—	6	—	—	51	—	—	—	—

Spis powszechny z 1921 roku – wyniki dla gminy Obryte

Miasta, Gminy, Miejscowości	Charakter miejscowości	Budynki		Ludność obecna w dniu 30 września 1921 r. (bez objętej spisem wojskowym)							W tej liczbie było wyznania						Podano narodowość				
		z przetr., mieszkalne	inne za- mieszkalne	Ogół- tem	Męż- czyzn	Ko- biet	rzymsko- katolick.	ewange- lickiego	innego	chrześc. moje- stowego	innego	niewia- domego	polaką	niemiec- ką	żydow- ską	inną	niewia- dome				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18				
9. Gm. Wyszków																					
1. Dalekie	st. kol.	6	—	34	20	14	34	—	—	—	—	—	34	—	—	—	—				
2. Dąbrowa	l. two	1	—	0	4	5	9	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—				
3. Dąbrowa	wieś	86	3	549	267	282	549	—	—	—	—	—	549	—	—	—	—				
4. Komorowo	wieś	83	1	472	218	254	466	—	—	6	—	—	472	—	—	—	—				
5. Leszczycół	kol.	87	—	535	251	284	534	—	1	—	—	—	535	—	—	—	—				
6. Leszczycół Folwark	wieś	27	—	246	113	133	246	—	—	—	—	—	246	—	—	—	—				
7. Leszczycół-Nowiny	wieś	96	—	598	294	304	596	—	—	2	—	—	596	—	—	—	—				
8. Mysłkowiec Stary	wieś	38	—	314	146	168	303	—	—	11	—	—	303	—	11	—	—				
9. Ochudno	leśn.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
10. Ochudno	wieś	89	—	596	280	316	596	—	—	—	—	—	596	—	—	—	—				
11. Placisín	wieś	12	—	71	33	38	71	—	—	—	—	—	71	—	—	—	—				
12. Poddąbrówek	leśn.	1	—	9	5	4	9	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—				
13. Porządzie	leśn.	3	—	22	11	11	22	—	—	—	—	—	22	—	—	—	—				
14. Porządzie	wieś	92	4	510	227	283	510	—	—	—	—	—	510	—	—	—	—				
15. Rzęśnik	wieś	87	18	661	321	340	634	—	1	26	—	—	639	—	21	1	—				
16. Sadykierz	wieś	61	—	429	205	224	429	—	—	—	—	—	429	—	—	—	—				
17. Wielatki	kol.	75	—	590	273	317	575	—	—	15	—	—	590	—	—	—	—				
18. Wielatki Rosochate	wieś	19	—	118	58	60	115	—	—	3	—	—	115	—	3	—	—				
19. Wólka Folwark	wieś	26	—	177	81	96	177	—	—	—	—	—	177	—	—	—	—				
20. Wólka-Przekory	wieś	28	—	151	65	86	137	—	—	14	—	—	137	—	14	—	—				

Spis powszechny z 1921 roku – wyniki dla gminy Wyszków.

RZĄSNIK.

Wieś, gmina V-ge, commune de
Wyszków, pow. Wyszków, distr.
Pułusk, sąd de Pułusk, just.
pok. Wyszków. de paix Wysz-
sąd okr. Mława, ków, trib. d'arr-t
661 mieszk. ☼ Mława, 661 ha-
(9 km) Dalekie bit. ☼ (9 km)
☼ ☼ ☼ Wysz- Dalekie ☼ ☼ ☼
ków. ☼ ☼ ☼ Wyszków.

Cieśle (charpentiers): Ćwik S.

Kowale (forgerons): Grakowski G.

Murarze (maçons): Pajka S.

Spółnocne artykuły (comestibles):

Gaska A. — Klejman N.

Stolarze (menuisiers): Og dnik A.

Fragment *Księgi Adresowej Polski* z 1929 roku. Są w nim wykazane wszelkie osoby prowadzące działalność gospodarczą w latach dwudziestych XX wieku.

Podział administracyjny z dn. 1.IV 1932

Miasta Gminy wiejskie Villes Communes rurales	Po- wierz- chnia ogól- na Super- ficie géné- rale	Powierzchnia użytków rolnych Superficie des terres en utilisation agricole		Liczba bu- dynków mieszkalnych Nombre de bâtiments d'habitation		Liczba ludności obecnej Nombre de la population présente	
		ogó- łem total	w tem grun- tów ornych dont terres ara- bles	30.IX 1921	9.XII 1931	30.IX 1921	9.XII 1931
km ²							

Powiat pultuski — Arrondissement de Pultusk							
Miasta — Villes							
Pultusk . . .	15,8	.	.	711	813	13 742	15 487
Nasielsk . . .	8,7	.	.	355	435	5 470	6 001
Serock . . .	11,6	.	.	404	549	4 694	5 413
Wyszków . . .	13,3	.	.	692	985	9 084	10 772
Gminy wiejskie Communes rurales							
Gołębie . . .	137,8	130,0	115,2	787	1 065	7 516	8 444
Gzowo . . .	112,9	103,8	82,0	830	931	6 576	6 769
Kleszewo . . .	92,0	79,7	63,7	473	761	4 383	5 263
Kozłowo . . .	120,1	99,8	84,9	607	756	5 524	5 735
Nasielsk . . .	156,1	132,3	121,2	1 231	1 502	9 480	10 510
Obryte . . .	209,7	128,6	94,6	1 488	1 686	9 678	10 727
Somianka . . .	140,4	108,7	89,8	1 118	1 207	7 615	8 506
Winnica . . .	106,5	81,6	70,1	571	643	4 975	5 179
Wyszków . . .	144,3	64,0	50,9	866	1 014	5 662	6 555
Zatory . . .	120,6	71,0	53,3	688	773	5 503	5 749
Zęgrze . . .	144,5	86,3	72,9	714	873	6 609	7 238

Wyniki spisu powszechnego z 1931 roku – są umieszczone dane odnośnie gmin Obryte i Wyszków

Gminy Obryte i Wyszaków na przedwojennej mapie (opracowanie własne autora)

Fragment mapy administracyjnej z 1933 roku

W latach 1933-1934 ujednolicono cały system administracji lokalnej w Polsce²⁹. Według nowej ustawy gminnej *o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego*³⁰ z 23 marca 1933 roku funkcje uchwałodawcze przejęła całkowicie rada gminna, zlikwidowano bowiem zebranie gminne. To ciało uchwałodawcze wywodziło się z dawnych czasów i w nowej rzeczywistości okazało się zupełnie niepraktyczne³¹.

Wyboru radnych dokonywało kolegium złożone z delegatów rad gromadzkich, sołtysów i podsołtysów wszystkich gromad. Istniał cenzus wieku przy prawie wyborczym czynnym – 25 lat (wcześniej 21) i w prawie wyborczym biernym wynoszący 30 lat. W gminach do 5 000 mieszkańców radnych było 12. Kadencja radnych wynosiła 5 lat. W gromadach organem uchwałodawczym było zebranie gromadzkie. Zbierało się pod przewodnictwem sołtysa lub jego zastępcy (podsołtysa). Podejmowało uchwały dotyczące danej gromady (np. kwestie majątkowe), wybierało sołtysa i jego zastępcę na 3-letnie kadencje. Wybrani musieli mieć ukończone 30 lat. Zebranie gromadzkie wybierało radnych gromadzkich w liczbie od 12 do 30. Organem wykonawczym gromady był sołtys oraz jego zastępca. Wybory zatwierdzał starosta powiatowy. Do sołtysa należało kierowanie sprawami gromady, zarządzanie majątkiem, reprezentowanie gromady na zewnątrz. Przewodniczył on także zebraniom. Należały do niego również sprawy bezpieczeństwa, porządku publicznego, przestrzegania przepisów, doręczania pism sądowych, wykonywania obowiązków związanych z poborem wojskowym.

W nowym ustroju gminnym utworzono nieznany wcześniej organ – zarząd gminy. Przejął on część uprawnień dawnej rady gminy. Zarząd gminy funkcjonował na czele z wójtem i podwójcim. W skład zarządu wchodziło też dwóch lub trzech ławników. To właśnie zarząd gminy na co dzień sprawował władzę w gminie. Zarząd gminy przygotowywał projekt budżetu, regulaminy, instrukcje urzędu, decydował o wydatkach. Kadencja członków zarządu wynosiła 5 lat. Wójta oraz członków zarządu wybierała rada gminy w głosowaniu tajnym.

Wójt był zwierzchnikiem całej gminy i aparatu urzędniczego. Miał prawo reprezentowania gminy i podpisywania umów w jej imieniu. Dokumenty, w których były zobowiązania finansowe gminy, należało opatrzyć podpisem jeszcze jednego członka zarządu gminy. Wójt był reprezentantem administracji rządowej w terenie, wykonywał także zadania zlecone przez państwo. Na czele urzędu gminy stał sekretarz. Jako jedyny musiał mieć odpowiednie kwalifikacje. Mianował go i zwalniał starosta powiatowy³².

Pierwsze wybory wójtów, radnych gminnych i gromadzkich przeprowadzono na przełomie 1933 i 1934 roku, kolejne tuż przed wybuchem II wojny światowej.

W związku z nowymi rozwiązaniami prawnymi w 1933 roku gminy wiejskie zostały podzielone na gromady, w skład których wchodziła jedna, dwie lub kilka miejscowości.

Gmina Obryte została podzielona na gromady (ówczesna pisownia): Bartodzieje, **Bielino**, Ciółkowo, Cygany, Choszczeniak, Gładczyn, Gródek, **Gołystok**, **Grondy Polewne**,

²⁹ Do tej pory w dawnej Galicji i były zaborze pruskim funkcjonowały inne ustroju administracji lokalnej.

³⁰ Dz.U. 1933, nr 35, poz. 294.

³¹ Trudno było nawet zebrać potrzebne kworum.

³² Tamże.

Grodziczno, Gostkowo, Gródek Nowy, **Józefowo**, **Janowo**, **Lubiel Nowy**, **Lubiel Stary**, Mokrus, **Nowawieś**, Nury, **Osiny**, **Ostrówek**, Obryte, Psary, Ponikiew, Popławy, Płusy, **Plewica**, Pawówek, Rożdżały, **Rogóżno**, Sadykierz, Sokołowo, Szygówek, Toczniabel, Wielgolas, **Wincentowo**, **Wólka Lubielska**, **Wólka Wojciechówek**, **Wola Plewna**, Zambski Stare, Zambski Kościelne, Ulaski.³³

³³ *Warszawski Dziennik Wojewódzki* 1933 nr 14 poz. 136.

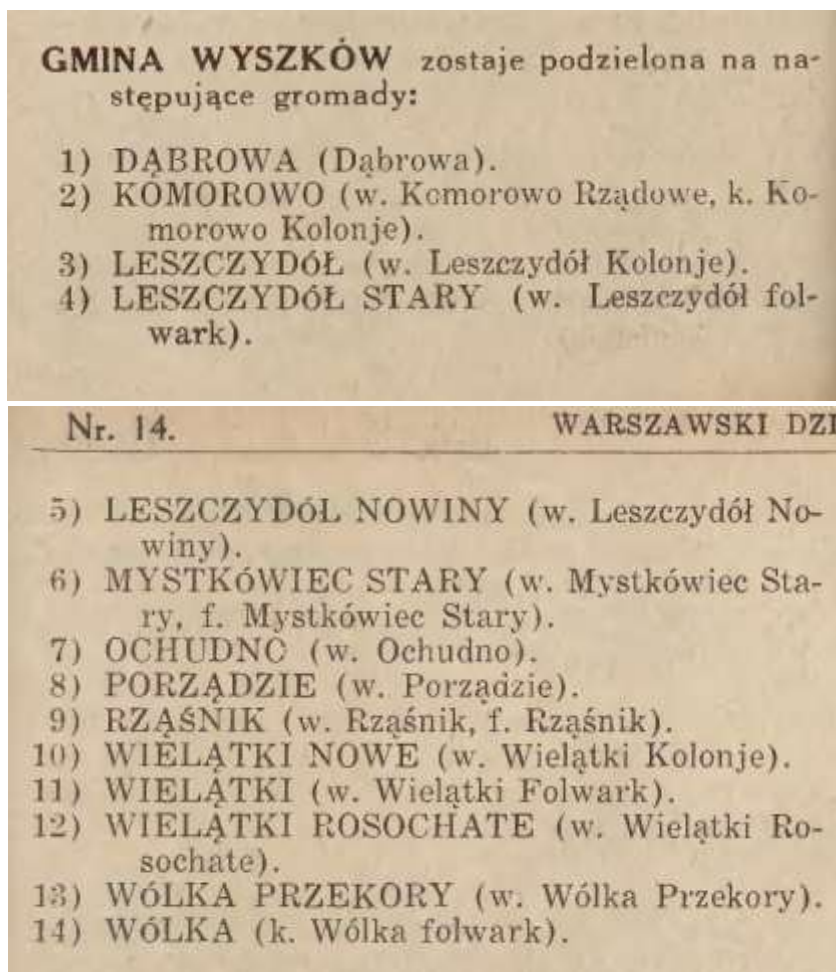
GMINA OBRYTE zostaje podzielona na następujące gromady:

- 1) BARTODZIEJE (k. Bartodzieje).
- 2) BIELINO (w. Bielino).
- 3) CIÓŁKOWO (w. Ciólkowo Rząd., k. Ciólkowo Pod., w. Ciólkowo Zambski).
- 4) CYGANY (w. Cygany, f. Cygany).
- 5) CHOSZCZENIAK (w. Choszczeniak).
- 6) GŁADCZYN (w. Gładczyn Rządowy).
- 7) GRÓDEK (w. Gródek Rządowy).
- 8) GOŁYSTOK (w. Gołystok, w. Zakrzewo).
- 9) GRONDY POLEWNE (w. Grondy Polewne, k. Pulwy Leśne).
- 10) GRODZICZNO (w. Grodziczno).
- 11) GOSTKOWO (w. Gostkowo Rowy, f. Gostkowo, w. Kalinowo).
- 12) GRÓDEK NOWY (k. Gródek z os. Lutry).
- 13) JÓZEFOWO (w. Józefowo).
- 14) JANOWO (w. Janowo).
- 15) LUBIEL NOWY (k. Lubiel Nowy).
- 16) LUBIEL STARY (w. Lubiel Stary).
- 17) MOKRUS (k. Gródek Mokrus).
- 18) NOWAWIEŚ (w. Nowawieś, k. Aleksandrowo).
- 19) NURY (w. Nury).
- 20) OSINY (w. Osiny).
- 21) OSTRÓWEK (w. Ostrówek).
- 22) OBRYTE (w. Obryte).
- 23) PSARY (w. Psary, f. Skludy).
- 24) PONIKIEW (w. Ponikiew).
- 25) POPLAWY (w. Popławy).
- 26) PŁUSY (w. Płusy, k. Sadykierz parc.).
- 27) PLEWICA (w. Plewica).
- 28) PAWLÓWEK (w. Pawlówek).
- 29) ROŹDZIAŁY (w. Roździały).
- 30) ROGÓŻNO (w. Rogóżno).
- 31) SADYKIERZ (w. Sadykierz, f. Sadykierz ośr.).
- 32) SOKOŁOWO (w. Sokołowo, f. Sokołowo).
- 33) SZYGÓWEK (w. Szygówek).
- 34) TOCZNABIEL (w. Toczniabiel).
- 35) WIELGOLAS (w. Wielgolas).

- 36) WINCENTOWO (w. Wincentowo).
- 37) WÓŁKA LUBIELSKA (w. Wółka Lubielska).
- 38) WÓŁKA WOJCIECHÓWEK (w. Wółka Wojciechówek).
- 39) WOLA PLEWNA (w. Wola Plevna).
- 40) ZAMBSKI STARE (w. Zambski Stare).
- 41) ZAMBSKI KOŚCIELNE (w. Zambski Kościelne, k. Zambski Zastr.).
- 42) ULASKI (w. Ulaski, w. Lutry, k. Cygany Rejenty).

Szczegółowy podział administracyjny gminy Obryte (*Warszawski Dziennik Wojewódzki* 1933 nr 14 poz. 136)

W gminie Wyszków natomiast powołano gromady: **Dąbrowa, Komorowo, Leszczydół, Leszczydół Stary, Leszczydół Nowiny, Mystkówiec Stary, Ochudno, Porządzie, Rząśnik, Wielątki Nowe, Wielątki, Wielątki Rosochate, Wólka Przekory, Wólka**³⁴.

Szczegółowy podział na gromady wiejskie (*Warszawski Dziennik Urzędowy*, 1933, nr 14, poz. 136)

³⁴ *Warszawski Dziennik Urzędowy*, 1933, nr 14, poz. 136.

II WOJNA ŚWIATOWA

W dniu 1 września 1939 roku wybuchła II wojna światowa. Wkrótce potem rozpoczęła się okupacja niemiecka.

Północne Mazowsze, na mocy dekretu A. Hitlera z 8 października 1939 roku, zostały włączone w skład III Rzeszy do prowincji Prusy Wschodnie. Uznano te obszary za „niemiecki obszar osadniczy”. W tej prowincji powołano nową rejencję ciechanowską (*Regierungsbezirk Zichenau*) obejmującą tereny północnego Mazowsza. Rejencja podzielona była na powiaty: ciechanowski, makowski, mławski, pułtuski z dawną gminą Obryte, płoński, przasnyski, ostrołęcki i sierpecki.

Granice dawnych powiatów nie zawsze pokrywała się z nowymi. Na czele powiatów stali niemieccy landraci. W rejencji ciechanowskiej utrzymano podział na gminy, ale połączono je w tak zwane obwody urzędowe (*Amtsbezirke*). Polscy urzędnicy pracowali w nich tylko na podrzędnych stanowiskach, o ile znali język niemiecki. W rejencji ciechanowskiej zamknięto polskie szkoły, biblioteki. Na porządku dziennym była walka z polską kulturą. W tym rejonie celem było wynarodowienie Polaków lub zastąpienie ich niemieckimi kolonistami.

Dawna gmina Wyszaków została włączona do Generalnej Guberni – kraju posiadającego pewne cechy niezależności, jednak całkowicie podległego Niemcom. Generalną Gubernię podzielono na dystrykty (województwa) i powiaty. Pozostawiono podział na gminy wiejskie oraz miasta. Gmina Wyszaków położona była w dystrykcie warszawskim i powiecie warszawskim. Przez teren współczesnej Gminy przebiegała zatem granica państwowa.

W dniu 28 listopada 1939 roku wydano w Generalnej Guberni prawo „o zarządzie gmin polskich”. Gminy miejskie i wiejskie posiadały podobny ustrój. Gminy stały się odtąd narzędziem władz okupacyjnych. Władze niemieckie zniosły samorząd wiejski. Rozwiązano rady miejskie, gminne, zarządy gmin i rady gromadzkie. Pozostały tylko organy wykonawcze – burmistrz (wójt) i sołtysi na wsiach oraz urząd miasta (gminy) z sekretarzem. Niemcy nie mogli zastąpić całego aparatu administracyjnego swoimi ludźmi. Przedwojenni urzędnicy najczęściej pozostawali początkowo na swoich stanowiskach. Odsetek Niemców wśród nich był znikomy. Burmistrzowie (wójtowie) i sołtysi stali się funkcjonariuszami niemieckich starostw. Do ich głównych zadań należała organizacja kontyngentów oraz wyznaczanie ludzi do pracy przymusowej³⁵. Burmistrza (wójta) mianował starosta i zatwierdzał szef okręgu (dystryktu). Starosta miał pełną władzę nad burmistrzem (wójtem), kontrolował go i mógł uchylić każdą jego decyzję lub zmienić jego zarządzenie³⁶.

Do lipca 1944 roku obszar współczesnej gminy Rząśnik pozostawał pod okupacją niemiecką podzielony między III Rzeszę i Generalną Gubernię.

³⁵ Gończar M., *Samorząd wsi – historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990, s. 27.

³⁶ Ćwik W. Reder, *Lubelszczyzna – dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977, s. 154.

GMINY OBRYTE I WYSZKÓW W LATACH 1945-1954

W lipcu 1944 ta część Mazowsza została zajęta przez Armię Czerwoną³⁷. Niemiecka administracja szybko opuściła te tereny. Początkowo władzę lokalną sprawowali radzieccy komendanci wojenni, z czasem przekazywano poszczególne obszary na rzecz polskiej administracji lokalnej.

Władzę objęli przedstawiciele Tymczasowego Rządu Rzeczypospolitej Polskiej, który wywodził się z komunistycznego Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (PKWN) tworzonego pod osłoną ZSRR latem 1944 roku w Lublinie.

Początkowo opierano się na przedwojennych rozwiązaniach ustrojowych, tylko z niewielkimi zmianami. Dnia 21 sierpnia 1944 roku dekret PKWN-u przywrócił przedwojenne podziały na województwa, powiaty, miasta, gminy i gromady³⁸. Gminy Obryte i Wyszków powróciły do powiatu pułtuskiego i województwa warszawskiego.

Powojenne władze komunistyczne wprowadziły wzorem ZSRR rady narodowe³⁹. Rady narodowe były narzędziem przejęcia kontroli na administracją lokalną, jako organ partyjno-państwowy. Formalnie jednak nadal funkcjonował samorząd lokalny.

Gminne rady narodowe składały się z nie mniej niż 16 i nie więcej niż 36 radnych, *reprezentujących w miarę możliwości ludność poszczególnych wsi*. Radnych jednak nie wybierano w demokratyczny sposób, lecz powoływano (delegowano) ich przez legalne organizacje polityczne i społeczne. Jednak tych „legalnych” partii i organizacji było bardzo niewiele. W ten sposób organy przedstawicielskie w gminach przejęli wkrótce zwolennicy nowej władzy. Uprawnienia gminnych rad narodowych były podobne do przedwojennych rad gmin.

Na czele gminnej rady narodowej stało tak zwane prezydium złożone z przewodniczącego, zastępcy i kilku członków. Była to nowość w systemie gminnym, przed wojną nie znano takiego rozwiązania. Był to także organ uchwałodawczy zbierający się na sesjach, tak jak gminna rada narodowa. Jego pozycja przypominała trochę zarząd gminy i z czasem przejmowała jego kompetencje, natomiast przewodniczący gminnej rady narodowej przejmował pozycję wójta. Przewodniczący prezydium jednak nie był etatowym pracownikiem urzędu gminy⁴⁰.

Organem wykonawczym powojennej gminy pozostał początkowo zarząd gminy, jednak jego ranga spadła do roli wykonawcy uchwał gminnej rady narodowej i prezydium. Systematycznie obniżono znaczenie wójta gminy.

W ówczesnym urzędzie gminy pracowali: sekretarz gminy, referent finansowo-podatkowy, referent wojskowy, referent gospodarczo-społeczny, drogomistrz, kancelista oraz praktykant.

³⁷ Front wojenny stał na linii pobliskiej rzeki Narew od lipca 1944 do stycznia 1945.

³⁸ Dz. U. 1944 nr 2 poz. 8.

³⁹ Dz. U. 1944, nr 14, poz. 74.

⁴⁰ Tamże.

Organami pomocniczymi dla gmin pozostały gromady (sołectwa), jednak zlikwidowano rady gromadzkie. Pozostał tylko sołtys wybierany przez ludność gromady.

Miasta Gminy wiejskie	Ludność					
	ogó- łem	męż- czy- źni	ko- biety	w wieku lat		
				poni- żej 18	18-59 i	60 i wię- cej
Pow. Pułtusk — County Pultusk						
Miasta						
Nasielsk	4028	1862	2166	1585	2095	348
Pułtusk	8787	3818	4969	3250	4801	736
Serock	2123	951	1172	827	1112	184
Wyszków	5021	2282	2739	1932	2664	425
Gminy wiejskie						
Gołębie	8529	4057	4472	3452	4420	657
Gzowo	4461	2196	2265	1720	2374	367
Kleszewo	3267	1590	1677	1166	1836	265
Kozłowo	5663	2698	2965	2222	2968	473
Nasielsk	9351	4491	4860	3701	4917	733
Obryte	9280	4352	4928	3918	4695	667
Somianka	9635	4595	5040	4382	4606	647
Winnica	4382	2111	2271	1658	2325	399
Wyszków	7263	3448	3815	3140	3643	480
Zatory	5921	2825	3096	2463	3024	434
Zegrze	5388	2590	2798	2093	2909	386

Dane ze spisu powszechnego z 1946 roku – gmina Obryte liczyła 9 280 mieszkańców, gmina Wyszków 7 263 mieszkańców. (*Powszechny sumaryczny spis ludności z dnia 14 lutego 1946 roku*, Warszawa 1947, s. 26)

Rok 1950 roku jest przełomowy dla dziejów polskiego samorządu. Wtedy to na mocy ustawy z 20 marca 1950 roku *O terenowych organach jednolitej władzy państwowej*⁴¹ zniesiono w Polsce samorząd terytorialny. Zlikwidowano wszelkie pozostałości przedwojennego prawodawstwa samorządowego, likwidacji uległy nawet urzędy wójta i starosty powiatowego. Przejęto w pełni wzorce radzieckie. Gminna rada narodowa podlegała powiatowej radzie, ta natomiast wojewódzkiej rady narodowej. Na szczycie systemu rad narodowych stała, od 1952 roku, Rada Państwa⁴². Wszelkie decyzje niższej rady narodowej mogły być uchylone przez radę zwierzchnią.

W gminach wszelkie funkcje uchwałodawcze i wykonawcze przejęły rady narodowe; gminne rady narodowe i prezydium. W prezydium zasiadali: przewodniczący, zastępca przewodniczącego, sekretarz prezydium i członek prezydium. Ten organ przejął funkcje dawnego zarządu gminy. Przewodniczący i sekretarz prezydium przeszli na stały etat w urzędzie gminy (zwanym odtąd prezydium gminy). W tym okresie w funkcjonowały wewnątrz prezydium gminy referaty: ogólnoadministracyjny, finansowy, spraw socjalnych i kulturalnych, wojskowy i spraw rolnych.

Po wojnie utrzymywał się podział na gromady wiejskie (sołectwa). W 1952 roku gmina Obryte składała się z 43 gromad (według ówczesnej pisowni): Bartodzieje, Bielino, Ciółkowo Małe, Ciółkowo Rządowe, Cygany, Gładczyn Rządowy, Grodziczno, *Grondy* Polewne, Gołystok, Gostkowo, Gródek Nowy, Gródek Rządowy, Janowo, Józefowo, Lubiel Nowy, Lubiel Stary, Mokrus, Nowawieś, Nury, Obryte, Osiny, Ostrówek, Pawłówek, Plewica, Płusy, Ponikiew, Psary, Rogóżno, Rozdziały, Sadykierz, Sokołowo Parcele, Sokołowo Włociańskie, Szygówek, Toczniabiel, Ulaski, Wielgolas, Wincentowo, Wólka Lubielska, Wólka-Wojciechówek, Zambski Kościelne, Zambski Stare.⁴³

W tym samym czasie w gminie Wyszaków wykazywano gromady (według ówczesnej pisowni): Dąbrowa, Komorowo, Leszczydół-Nowiny, Leszczydół-Podwielątki, Leszczydół-Pustki, Leszczydół Stary, Mystkówiec Stary, Ochudno, Porządzie, Rząśnik, Wielątki Folwark, Wielątki Nowe, Wielątki Rosochate, Wólka Folwark i Wólka Przekory.⁴⁴

W latach 50. XX wieku władze PRL-u chciały upodabniać nasz kraj do ZSRR. W Związku Radzieckim funkcjonowały niewielkie jednostki podziału administracyjnego sielsowiety, tworzące jednocześnie jeden obszar gospodarczy – jeden kołchoz lub sowchoz. Taki był wzorzec dla polskich władz. W końcu 1954 roku wszystkie gminy w Polsce zostały zlikwidowane, wprowadzono nowe jednostki administracyjne – gromady.

⁴¹ Dz. U. 1950, nr 14, poz. 130.

⁴² Wtedy to uchwalono konstytucję zastępującą nazwę Rzeczpospolita Polska na Polska Rzeczpospolita Ludowa.

⁴³ Wykaz Gromad Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej według stanu z dnia 1 VII 1952 r., PRL, GUS, Warszawa s. 32 - 33.

⁴⁴Tamże.

GROMADZKIE RADY NARODOWE

W końcu 1954 roku wprowadzono zupełnie nowy system administracyjny na polskiej wsi.⁴⁵ Ustanowiono ustrój gromadzki. Gromady miały stać się załącznikiem dużych, kolektywnych gospodarstw rolnych, na wzór radziecki.

Nowe gromady (nie mylić z gromadami - sołectwami z lat 1945-1954) liczyły od tysiąca do trzech tysięcy mieszkańców i obejmowały po kilka wsi. Na czele danej gromady stała gromadzka rada narodowa (GRN) - organ uchwałodawczy, wybierana w powszechnych wyborach spośród wyznaczonych przez władze kandydatów.

Pierwsze wybory do rad gromadzkich przeprowadzono 5 grudnia 1954 roku. Wyborom towarzyszyła wielka akcja propagandowa. Kolejne wybory również przeprowadzano w podobny sposób. Frekwencja zawsze zbliżała się do 100%.

Z grona radnych wyłaniano prezydium GRN; przewodniczący, zastępca, sekretarz prezydium i dwóch, trzech członków.⁴⁶ Tylko przewodniczący i sekretarz prezydium byli etatowymi pracownikami. Organem pomocniczym było biuro gromadzkie, zwane powszechnie prezydium.

Jednym z problemów ówczesnej administracji było rozdrobnienie. W dawnej gminie utworzono po kilka gromadzkich rad narodowych z osobnymi biurami gromadzkimi. Każdej z tych gromad należało zapewnić lokal, sprzęt biurowy i kadry. Często był z tym duży problem. Pensje były niskie i trudno było znaleźć do pracy kompetentne osoby.

W latach 1954-1958 gromady posiadały bardzo wąskie kompetencje. W praktyce zostały głównie sprowadzone do wykonywania zarządzeń władz powiatowych.

Zlikwidowano w tym okresie stanowisko sołtysa wprowadzając powoływanych przez władze pełnomocników gromadzkich. Był to jedyny okres w dziejach wsi polskiej, kiedy nie funkcjonował urząd sołtysa. Gromada składała się z wsi, dla większych z nich ustanowiono pełnomocników.

Od lutego 1958 roku weszła w życie nowa ustawa o radach narodowych dająca gromadom większe uprawnienia⁴⁷. Rozpoczęto także proces komasacji gromad w duże jednostki, większość z nich była bowiem kompletnie nieefektywna.

Tak jak poprzednio na czele gromady stała gromadzka rada narodowa wybierana w wyborach powszechnych. Władze przywiązywały dużą wagę do wyborów. Pierwsze dwie kadencje rad narodowych były trzyletnie (1955-1958, 1958-1961). Od 1961 roku kadencje rad narodowych były czteroletnie⁴⁸. Przed każdymi wyborami na wsiach przeprowadzano kampanię wyborczą, w postaci zebrań wiejskich. Na zebraniach ludność wysuwała swoje postulaty. Te realne stawały się programem wyborczym.

Gromadzkie rady narodowe zbierały się na sesjach raz w miesiącu. Z grona radnych powoływano prezydium; przewodniczący, zastępca i sekretarz prezydium. Prezydium

⁴⁵ Dz. U. 1954, nr 43, poz. 191.

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ Dz. U. 1958, nr 5, poz. 16 (tekst ujednolicony Dz. U. 1975, nr 26, poz. 139).

⁴⁸ Daty wyborów: 5 grudnia 1954, 2 lutego 1958, 16 kwietnia 1961, 30 maja 1965, 1 czerwca 1969;

kolegialnie reprezentowało gromadę na zewnątrz. Etatowym pracownikiem był tylko przewodniczący. Prezydium zbierało się na sesjach maksymalnie dwa razy w miesiącu. W tym okresie (1954-1972) nie funkcjonował ścisły podział między organy uchwałodawcze i wykonawcze.

Od wiosny 1958 roku zatrudniano sekretarza gromadzkiego (bezterminowo) jako stałego pracownika nadzorującego pracę biura gromadzkiego. W biurze pracowało kilku urzędników - referentów.

Ważną zmianą po 1958 roku, było na nowo ustanowienie sołtysów wybieranych przez społeczność wiejską podczas zebrania wiejskiego. Sołtysów musiała jednak zaakceptować gromadzka rada narodowa lub prezydium GRN. W początku lat 70-tych funkcjonował już formalny podział na sołectwa.

W drugiej połowie lat 60-tych rosły uprawnienia gromad (na przykład w kwestiach podatkowych). Od 1968 roku ustanowiono gromadzkiego zootechnika i agronoma, którzy tworzyli gromadzką służbę rolną. W tym okresie stawiano na rozwój rolnictwa.

Od jesieni 1954 roku w poszczególnych powiatach województwa warszawskiego i powiatu pułtuskiego powoływano gromady wiejskie. Wszystkie powołane gromady początkowo funkcjonowały w ramach powiatu pułtuskiego, lecz z dniem 1 stycznia 1956 roku wszystkie poniższe gromady weszły w skład nowo utworzonego powiatu wyszkowskiego⁴⁹.

GROMADA BIELINO 1954 - 1959

W skład gromady Bielino z siedzibą GRN w Bielinie weszły obszary gromad: Bielino, Gołystok, Józefowo, Osiny, Plewica, Rogóźno, Wola Polewna z gminy Obryte.⁵⁰

Gromada Bielino została zniesiona z końcem 1959 roku, a jej obszar włączono do gromady Lubiel Nowy.⁵¹

GROMADA LUBIEL NOWY⁵² 1954 - 1972

W skład gromady Lubiel Nowy z siedzibą GRN w Lubielu Nowym weszły obszary gromad: Grodziczno, Grondy Polewne, Janowo, Lubiel Nowy, Lubiel Stary⁵³, Nowa Wieś, Nury, Ostrówek, Wólka Lubielska, Wólka Wojciechówek⁵⁴ i Wincentowo z gminy Obryte.⁵⁵

Z początkiem 1960 roku do gromady Lubiel Nowy włączono obszar zniesionej gromady Bielino.⁵⁶

W takim kształcie terytorialnym gromada funkcjonowała do końca 1972 roku.

⁴⁹ Dz. Urz. 1955, nr 44, poz. 282.

⁵⁰ Dz. U. WRN w Warszawie 1954 nr 11 poz. 67.

⁵¹ Dz. U. WRN w Warszawie 1959 nr 12 poz. 439.

⁵² Nowy Lubiel.

⁵³ Dziś Stary Lubiel.

⁵⁴ Dziś Wólka-Wojciechówek.

⁵⁵ Dz. U. WRN w Warszawie 1954 nr 11 poz. 67.

⁵⁶ Dz. U. WRN w Warszawie 1959 nr 12 poz. 439.

GROMADA OCHUDNO 1954-1961

W skład nowej gromady weszły dotychczasowe gromady wiejskie: Dąbrowa, Leszczydół Nowiny, Ochudno z gminy Wyszków⁵⁷.

Gromada Ochudno funkcjonowała do końca 1961 roku. Następnie została zlikwidowana i podzielona między sąsiednie gromady, wsie: Leszczydół Nowiny, Ochudno włączono do gromady Leszczydół Stary, Dąbrowę do gromady Rząśnik, wieś Tartak Dalekie włączono do gromady Białebloto-Kobyła.⁵⁸

GROMADA RZAŚNIK 1954-1972

W skład gromady Rząśnik weszły dotychczasowe gromady: Porządzie i Rząśnik z gminy Wyszków⁵⁹.

Gromada Rząśnik powiększyła swój obszar z dniem 1 stycznia 1962 roku, w jej skład włączono wieś Dąbrowa ze zlikwidowanej gromady Ochudno⁶⁰. Z tą samą datą w skład gromady włączono miejscowości: Komorowo, Wólka-Folwark, Wólka-Przekory ze zlikwidowanej gromady Wielątki Nowe.⁶¹

Gromada funkcjonowała w powyższych granicach do końca 1972 roku.

GROMADA WIELĄTKI NOWE 1954-1961

W skład gromady Wielątki Weszły dotychczasowe gromady: Komorowo, Wielątki Nowe, Wielątki Folwark, Wólka Przekory, Wólka Folwark z gminy Wyszków⁶².

Gromada Wielątki Nowe została zlikwidowana z końcem 1961 roku. Wsie Komorowo, Wólka-Folwark, Wólka-Przekory włączono do gromady Rząśnik, natomiast Nowe Wielątki i Wielątki-Folwark do gromady Wola Mystkowska.⁶³

GROMADA WOLA MYSTKOWSKA 1954-1972

W skład gromady weszły dotychczasowe gromady: Kozłowo Nowe, Kozłowo, Ostrowy, Skorki, Wola Mystkowska, Wypychy, Wypychy Nowe z gminy Somianka oraz gromad: Mystkówiec Stary, Wielątki Rosochate z gminy Wyszków.⁶⁴

Gromada Wola Mystkowska została powiększona z dniem 1 stycznia 1962 roku o obszar miejscowości: Nowe Wielątki i Wielątki-Folwark ze zlikwidowanej gromady Wielątki.⁶⁵ Gromada funkcjonowała do końca 1972 roku

⁵⁷ Dz. Urz. WRN w Warszawie 1954 nr 11 poz. 67.

⁵⁸ Dz. Urz. WRN Warszawa, 1961, nr 13, poz. 292.

⁵⁹ Dz. Urz. WRN w Warszawie 1954 nr 11 poz. 67.

⁶⁰ Dz. Urz. WRN Warszawa, 1961, nr 13, poz. 292.

⁶¹ Dz. Urz. WRN Warszawa, 1961, nr 13, poz. 292

⁶² Dz. Urz. WRN w Warszawie 1954 nr 11 poz. 67.

⁶³ Dz. Urz. WRN Warszawa, 1961, nr 13, poz. 292

⁶⁴ Dz. Urz. WRN Warszawa, 1954, nr 11, poz. 67.

⁶⁵ Dz. Urz. WRN Warszawa, 1961, nr 13, poz. 292.

Podział na gromady w 1955 roku (opracowanie własne)

**UCHWAŁA Nr VI/10/17/54.
WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ W WARSZAWIE
z dnia 5 października 1954 r.**

w sprawie podziału na nowe gromady powiatu pultuskiego.

Na podstawie art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 25 września 1954 r. o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych (Dz. U. Nr 43, poz. 191), Wojewódzka Rada Narodowa w Warszawie uchwała co następuje:

§ 1. W powiecie pultuskim, województwie warszawskim tworzy się następujące gromady:

1. gromadę **Bielino** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Bielinie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Bielino, Gołystok, Józefowo, Golin, Pławica, Rogosno, Wola Polewna z gminy Obryte;
2. gromadę **Borsuki** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Borsukach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Borsuki-Kol, Borsuki, Grabawiec, Gładczyn, Łęcino, Malwinowo z gminy Zatory;
3. gromadę **Cegielnia Paucka** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Cegielni Pauckiej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Budy Siennickie, Cegielnia Paucka, Krogule, Puczn, Wądrodno z gminy Nasielsk;
4. gromadę **Chmielewo k/Nasielska** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Chmielewie k/Nasielska; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Chmielewo, Jackowo, Kowalewice Nowe, Kowalewice, Kędzierzawice, Płanowo-Duski, Płanowo-Bargły, Stłpce z gminy Gołębie oraz gromad: Górki-Witowice, Górki-Bańki z gminy Winnica;
5. gromadę **Chmielewo k/Pultuska** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Chmielewie k/Pultuska; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Boby, Chmielewo, Gnojno, Kleszewo, Lipa z gminy Kleszewo;
6. gromadę **Cisk** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Ciskach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Cisk, Mysłoków-Szczuczyn, Suwin, Łdziebór z gminy Somianka oraz gromad: Dębiny, Mierzącin z wyłączeniem kolonii Ostrówek z gminy Zatory;
7. gromadę **Dęblinki** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Dęblinkach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Dęblinki, Miękoszynek, Miękoszyn, Lelewo, Studzianki, Toruń Dworski, Toruń Włodzisławski, Zaborze z gminy Nasielsk;
8. gromadę **Dzierżenie** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Dzierżenie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Dzierżenie, Gawro, Karmówek, Kluski, Pogorzalet, Strzyże, Świeżewo, Trzępów z gminy Gawro;
9. gromadę **Gastrowo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Gastrowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Bielany, Brodowo-Baboty, Gastrowo, Gastrowko, Skórcznice z gminy Winnica, gromady Kosirowo z gminy Gołębie oraz gromad: Kęsy-Puńki, Tasewy z gminy Kozłowo;
10. gromadę **Gliniec-Domaniewo** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Gliniech-Domaniewie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Gliniec-Domaniewo, Gliniec Wielki, Górki Duże, Kamionna, Mierzyki, Lesniki, Mieski-Kuligi, Poniaty Wielkie, Poniaty-Cibory, Pawłowo, Skoronki, Skoronie z gminy Winnica;
11. gromadę **Grochy Stare** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Grochach Starych; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Grochy Stare, Grochy-Imbryki, Kozłowo, Mierzaniec, Porzawo, Wójty-Trojany z gminy Kozłowo;

12. gromadę **Gródek Rządowy** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Gródku Rządowym; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Gródek Rządowy, Gródek Nowy, Mokrus, Sadykierz z gminy Obryte;
13. gromadę **Gzy** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Gzach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Borza Przechy, Borza Strumiany, Borza Nowe, Gzy, Gzy-Wisniewa, Grochy-Serwatki, Kozłowska, Obłasko, Sulnikowo z gminy Kozłowo;
14. gromadę **Końskie Wielkie** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Końskiem Wielkim; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Końskie Wielkie, Końskie Średnie, Stubowo z gminy Gołębie oraz gromad: Wola Ostaszewska, Ostaszewo z gminy Kozłowo;
15. gromadę **Kregi** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Kregach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Gulczewo, Kregi, Kregi Nowe z gminy Somianka;
16. gromadę **Polewo k/Nasielska** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Polewie k/Nasielska; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Chęciny, Głogów Wielki, Krzyżki-Pieniążki, Krzyżki-Zabierki, Krzyżki-Saunne, Polewo oraz część dotychczasowej gromady Popowo Borowe o powierzchni 233 ha położonej na północ od szosy Zegrze-Nasielsk z gminy Nasielsk;
17. gromadę **Rybińsko Leśne** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Rybińsku Leśnym; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Dragoszewo, Rybińsko Leśne z gminy Somianka oraz część obszaru miasta Wyszaków stanowiącego os. Łatoszek i wieś Skuszew z wyłączeniem osady Suwiec i kolonii Kółko;
18. gromadę **Leszczycół Stary** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Leszczycolu Starym; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Leszczycół Stary, Leszczycół-Podwielatki, Leszczycół-Puśki z gminy Wyszaków oraz gromady Łosino z gminy Somianka;
19. gromadę **Lubiel Nowy** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Lubielu Nowym; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Grodziszno, Grondy Polewne, Jannwo, Lubiel Nowy, Lubiel Stary, Nowa Wieś, Nury, Ostrówek, Wólka Lubielecka, Wólka Wojciechówek, Wincentowo z gminy Obryte;
20. gromadę **Mazewo Dworskie** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Mazewie Dworskim; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Kątno, Lubomin, Mazewo Dworskie, Mazewo Włodzisławskie, Śluzewo, Świeżewo, Świeżewko, Świeżewo z gminy Gołębie oraz gromady Winniki z gminy Modzele w powiecie płońskim;
21. gromadę **Niestępowo Nowe** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Niestępowie Nowym; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Koziegłowy, Łepice, Lubienica, Niestępowo Nowe, Niestępowo Włodzisławskie, Olszynie, Włki z gminy Gawro;
22. gromadę **Obryte** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Obrytem; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Cielkowo Małe, Cielkowo Rządowe, Obryte, Phusy, Wielgolas z gminy Obryte;
23. gromadę **Ochudno** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Ochudnie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Dąbrowa, Leszczycół-Nowiny, Ochudno z gminy Wyszaków;
24. gromadę **Pieścirugi Stare** z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Pieścirugach Starych; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowych gromad: Chlebki, Kozewo, Konary, Siennica, Mogowo, Morgi, Mokrzyce Dworskie, Mokrzyce Włodzisławskie, Malczyn, Pieścirugi Stare, Pieścirugi Nowe, Ruszkowo z gminy Nasielsk;

**Akt powołania gromadzkich rad narodowych w powiecie pultuskim (Dz. Urz. WRN
Warszawa, 1954, nr 11, poz. 67)**

35. gromadę Płocochów z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Płocochowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Jezewo, Kacisz, Lipniki Nowe, Lipniki Stare, Płocochów z gminy Kleszewo, gromady Kokoska z gminy Gzów oraz gromad: Bulkowo-Nowe, Bulkowo-Stare, Łachon z gminy Winnica;
36. gromadę Pniewo z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Pniewie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Cielesza, Latobród, Lemany, Pniewo kol., Pniewo, Topolnica z gminy Zatory oraz gromady Mysłkowiec-Kalinówka z gminy Somianka;
37. gromadę Pobytkowo Duże z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Pobytkowie Dużym; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Budy-Ciepielinskie, Ciepielin, Murewanka, Pobytkowo Duże, Pobytkowo Małe z gminy Gzów oraz gromad: Budy Pobytkowskie, Kępniasz, Wólka Zakładowa z gminy Zegrze w powiecie Nowodworskim;
38. gromadę Pokrzywnica z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Pokrzywnicy; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Budy Obreńskie, Dżanica, Klaski, Łoszewo, Mory, Obryb, Obrybok, Piskornia, Pomocznia, Pokrzywnica, Zaborze z gminy Gzów;
39. gromadę Popowo Kościelne z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Popowie Kościelnym; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Cielnowo, Huta Podgórzna, Janki, Popowo Kościelne, Popowo Parcele, Wielecin z gminy Zatory oraz gromad: Jackowa-Górne, Jackowa Dolne z gminy Somianka;
40. gromadę Przemiarowo z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Przemiarowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Białowięta, Głódowo, Olszak, Przemiarowo, Trzciniec, Zakręt z gminy Kleszewo;
41. gromadę Przewodowo Parcele z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Przewodowie Parcelach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Gromin, Łady-Krajczyno, Przewodowo-Majorat, Przewodowo-Poduchowno, Przewodowo-Nowe, Przewodowo-Parcela, Pękowo, Zalesie-Lenki z gminy Kozłowo oraz gromada Ślask z gminy Winnica;
42. gromadę Psary z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Psarach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Barłódzie, Gładzyn Rządowy, Psary, Pawłówek, Ponikiew, Skłudy z gminy Obryte;
43. gromadę Rybienieko Nowe z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Rybieniu Nowym; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Olszanka, Rybienieko, Rybienieko Nowe, Rybno, Sitno, Tulewo z gminy Somianka;
44. gromadę Rżanin z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Rżaninie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Porządnie, Rżanin z gminy Wyszaków;
45. gromadę Smogorzewo Włoszanie z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Smogorzewie Włoszańskim; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Białobłoto, Biedostowa, Dąbrowa, Gąsica, Jankolowo, Smogorzewo Włoszańskie, Smogorzewo Pańskie z gminy Naselsk oraz gromad: Górka Powielńska, Powiella z gminy Gzów;
46. gromadę Sokółowo Parcele z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Sokółowie Parcelach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Cegany, Gostkowo z wyłączeniem kolonii: Mroczek i Kalinowo, gromad: Rozdziły, Sokółowo Parcele, Sokółowo Włoszańskie, Ułaski z gminy Obryte;
47. gromadę Somianka z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Somiance; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Barłódzie, Jasioniec, Michałin, Pludy, Nowe, Pludy, Ułaski, Somianka, Wólka Somiankowska z gminy Somianka;
48. gromadę Strzegocin z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Strzegocinie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Hrodowe Kuce, Działno, Godacze, Kościeszko, Strzegocin, Sulkowo z gminy Golebie;
49. gromadę Szyszki z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Szyskach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Bogno, Osławowo-Wielkie, Osławowo Wielkie, Osławowo-Pańki, Szyszki-Polwark, Szyszki Włoszańskie, Skarzewo Nowe, Skarzewo Włoszańskie, Żebry-Łabogi, Żebry-Wiatrak z gminy Kozłowo oraz gromad: Gostard, Słoneczko z gminy Golebie;
50. gromadę Świercze-Koty z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Świerczach-Kotach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Bruliny, Ryłce, Gał, Golebie, Kłukowo, Ostrowo, Prusnowo, Świercze-Koty, Świercze-Siołki, Wyrzyki z gminy Golebie;
51. gromadę Wielatki Nowe z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Wielatkach Nowych; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Komorowo, Wielatki Nowe, Wielatki Polwark, Wólka Praskory, Wólka Polwark z gminy Wyszaków;
52. gromadę Winnica z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Winnicy; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Budy-Złotowski, Dąmolew, Golekowo, Gnaty-Lewicki, Gnaty-Szczerbak, Gnaty-Wielicki, Rebkowo, Skarżyc, Winnica, Winniczka, Złotowski z gminy Winnica;
53. gromadę Wola Mysłkowska z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Woli Mysłkowskiej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Kozłowo Nowe, Kozłowo, Ostrowo, Skarki, Wola Mysłkowska, Wypychy, Wypychy Nowe z gminy Somianka oraz gromad: Mysłkowiec Stary, Wielatki Rosochate z gminy Wyszaków;
54. gromadę Zambski Kościelne z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Zambskich Kościelnym; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Sędgówek, Toczniel, Zambski Kościelne, Zambski Stary oraz część obszaru dotychczasowej gromady Gostkowo stanowiąca: kolonia Mroczek i Kolonia Kalinowa z gminy Obryte;
55. gromadę Zatory z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Zaturach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Burłaki, Kruczyborek, Słaski, Drwały, Stawinoga, Wólka Zatorska, Zatory oraz część obszaru dotychczasowej gromady Mierzęcin stanowiąca kol. Ostrowek z gminy Zatory;
56. gromadę Zabiczyn z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Zabiczynie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Chełmówka, Lorcin, Nuna, Młodzianowo, Paulinowo, część dotychczasowej gromady Popowo Borowe stanowiąca południową część położoną na południe od szosy Zegrze-Naselsk, Zabiczyn z gminy Naselsk.

Sekretarz Sesji: W. Wiśniewski Przewodniczący Sesji: E. Wiśniewski

UCHWAŁA Nr VII/18/54.

WOJEWODZKIEJ RADY NARODOWEJ W WARSZAWIE
z dnia 5 października 1954 r.

w sprawie podziału na nowe gromady powiatu Siedlec.

Na podstawie art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 25 września 1954 r. o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych (Dz. U. Nr 43, poz. 191) Wojewódzka Rada Narodowa w Warszawie uchwala co następuje:

§ 1. W powiecie siedleckim, województwie warszawskim tworzy się następujące gromady:

1. gromadę Bejdy z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Bejdach; w skład nowoutworzonej gromady

Akt powołania gromadzkich rad narodowych w powiecie pultuskim (Dz. Urz. WRN
Warszawa, 1954, nr 11, poz. 67)

GROMADY – DANE SZCZEGÓŁOWE

GROMADA BIELINO

KADENCJA 1954-1957

Po wyborach do rad narodowych z 5 grudnia 1954 roku w skład GRN weszli⁶⁶:

Melion Czesław – Bielino,
Szczepanik Rajmund – Bielino,
Skórzewski Franciszek – Bielino,
Nowacki Władysław – Bielino,
Nowak Antoni – Osiny,
Zglejszewski Stanisław – Bielino,
Kołodziejski Henryk – Gołystok,
Ciemerych Stanisław – Gołystok,
Ciemerych Waław – Plewica,
Dziadak Stanisław – Rogóżno

Pierwszym przewodniczącym prezydium GRN został Antoni Nowak, którego z dniem 25 kwietnia 1957 roku odwołano z funkcji⁶⁷. Kolejnym przewodniczącym został Stanisław Ciemerych⁶⁸.

Funkcję sekretarza prezydium do kwietnia 1957 roku pełnił Czesław Melion⁶⁹, jego następcą został Waław Ciemerych⁷⁰.

KADENCJA 1954-1958

Od lutego 1958 roku do GRN należeli⁷¹:

Grzyb Stanisław,
Ciemerych Stanisław,
Pierzchała Waław,
Markowski Czesław,
Skoczeń Czesław,
Ćwik Antoni,
Gołębiowski Jan,

⁶⁶ Dz. Urz. WRN Warszawa, 1954 nr 12 poz. 168 i Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział w Pułtusk, PGRN Bieliny, sygn. 1, k. 19.

⁶⁷ Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział w Pułtusk, PGRN Bieliny, sygn. 3, k. 33.

⁶⁸ Tamże.

⁶⁹ Tamże, sygn. 3, k. 22.

⁷⁰ Tamże.

⁷¹ Dz. Urz. WRN Warszawa, 1958 nr 2 poz. 7.

Makarewicz Jan,
Skalik Józef,
Ciemerych Wacław,
Siennicki Stanisław,
Sieńkowski Wacław,
Borkowski Stanisław,
Ślesicki Bolesław,
Rembała Czesław

21 lutego 1958 roku miała miejsce pierwsza sesja nowej GRN. Było kilku kandydatów na przewodniczącego prezydium, niektórzy z nich otrzymali podobną liczbę głosów, co świadczy o pewnym stopniu demokracji w tym okresie. Ostatecznie głosowanie wygrał Józef Skalik⁷².

Do końca działalności gromady funkcję przewodniczącego prezydium pełnił Józef Skalik. Gromada Bielino została zniesiona z końcem 1959 roku, a jej obszar włączono do gromady Lubiel Nowy⁷³.

⁷² Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział w Pułtusk, PGRN Bieliny, sygn. 4, k. 6.

⁷³ Dz. U. WRN w Warszawie 1959 nr 12 poz. 439.

GROMADA LUBIEL NOWY⁷⁴

Gromada Lubiel Nowy nie była w pełni samodzielną gromadą. Obszar ten podlegał komendzie MO w Rzęśniku, natomiast zaopatrywany był przez Gminną Spółdzielnię SCh w Długosiodle. Tak więc ważne, dla gromady instytucje, leżały po za jej terenem.

Pierwsze dostępne akta gromady Lubiel Nowy pochodzą dopiero ze stycznia 1956 roku. Przyczyną tego stanu rzeczy mógł być chaos jaki panował w 1954 i 1955 roku w biurze gromadzkim. Jak wynika z późniejszych akt w tym czasie gromada zupełnie nie radziła sobie z wykonaniem budżetu, miała opóźnienia w niektórych działach nawet do 100%!

Był to okres tworzenia się biur gromadzkich i znalezienie odpowiednich ludzi do dość niskopłatnego zajęcia było wielkim problemem. Zazwyczaj w biurach gromadzkich pracowały młode osoby posiadające często tylko podstawowe wykształcenie. Tak też było w gromadzie Lubiel Nowy. W następnych miesiącach całą winę za początkowy chaos w biurze gromadzkim obarczono referentką K. i wyrzucono z pracy⁷⁵.

W 1956 roku na czele władz gromadzkich stał Franciszek Wolff, który prawdopodobnie kierował gromadą od grudnia 1954 roku. Biurem gromadzkim zarządzał sekretarz Jan Dziadak, który jednak wiosną 1956 roku przeszedł do pracy w nowo tworzącej się Powiatowej Radzie Narodowej w Wyszku. W jego miejsce powołano Karola Bartniczaka (od 1 lipca 1956)⁷⁶.

Poniżej wykaz radnych z kadencji 1954-1957⁷⁷:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Wolff Franciszek	Janowo
Roman Józef	Wólka Lubielska
Dziadak Jan	Lubiel-Stary
Kamiński Eugeniusz	Ostrówek
Strączewski Władysław	Wincentowo
Suchta Danuta	Janowo
Bartniczak Karol	Lubiel Nowy
Akier Aleksander	Lubiel Nowy
Pietryczyk Stanisław	Grądy Polewne
Gryc Genowefa	Wincentowo
Marzoch Stanisław	Wincentowo
Orłowski Stanisław	Wólka Lubielska

Gromada wiejska Lubiel Nowy żyła w rytm prac polowych. Wiosną na sesjach GRN omawiano kwestie przygotowań do siewu i następnie przeprowadzenia tej akcji. W czerwcu i lipcu mobilizowano się wokół przygotowań do prac żniwnych, następnie omawiano akcję żniwno-omłotowej. W latach 50. XX wieku często złorzeczono na miejscowych *kułaków*.

⁷⁴ Dziś Nowy Lubiel.

⁷⁵ Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział w Pułtusk, PGRN Lubiel Nowy, sygn. 1, k. 7.

⁷⁶ Tamże, k. 10.

⁷⁷ Tamże, sygn. 1, k. 5.

Jesienią dyskutowano na temat zbioru ziemniaków i siewów zbóż ozimych. Cały czas także nakłaniano gospodarzy do terminowego oddania obowiązkowych dostaw oraz obligatoryjnej pomocy sąsiedzkiej. W latach 50. XX wieku usilnie namawiano rolników do zawiązywania spółdzielni produkcyjnych. Najbliżej do założenia spółdzielni było w Wincentowie i Grądach Polewnych, „gdzie wielu mieszkańców dobrze wypowiadało się na temat gospodarstwa zespołowego. Ale wróg i spekulacje kulackie zdołały przenamówić danych rolników i odstraszyć od gospodarstwa zespołowego” – zapisano w aktach gromadzkich. W efekcie w początkach 1956 roku gromada Lubiel Nowy w *pracach nad spółdzielczością stała*, jak to pisano w aktach, „na zero”⁷⁸.

Zgodnie z duchem epoki, na sesjach GRN, wygłaszano mnóstwo referatów sławiących nowy system społeczno-gospodarczy i jego sukcesy, stawiano to w opozycji do nędzy czasów przedwojennych. Przysłani z powiatu agitatorzy namawiali mieszkańców do „stosowania wszelkich środków mechanizacji w rolnictwie przez co podniesie się stopę życiową pracującego chłopstwa gromady Lubiel Nowy, co przyczyni się do zbudowania socjalizmu w Polsce Ludowej”⁷⁹. W następnych latach kwestie ideologiczne też były podnoszone, jednak już nie tak nachalnie, jak w pierwszej połowie lat 50. XX wieku.

Mimo ogłaszanych w oficjalnych referatach wielkich sukcesów *Polski Ludowej* w sklepie gromadzkim w Lubielu Nowym niewiele można było dostać. Szczególnie dotkliwy był brak artykułów pierwszej potrzeby. Kierowniczką sklepu, Marianna Deptuła, zarzekała się, że towar zamawia w hurtowni Gminnej Spółdzielni, na co miała dokumenty, jednak zamówienia i tak nie przychodziły. Czasem przysyłano zupełnie inne towary, jak na przykład ogromny zapas podków końskich, towar w takiej ilości zbyteczny⁸⁰.

Cechą tamtych czasów było powoływanie wszelkiego rodzaju komitetów. W 1956 roku w tutejszej gromadzie powołano komitety: współzawodnictwa⁸¹, sanitarno-porządkowy oraz czynów drogowych. Działał też bardzo potrzebny komitet przeciwpowodziowy.

Jak wspomniano wyżej porządku w gromadzie pilnował posterunek MO z Rząśnika. Milicja Obywatelska chwaliła się wytępieniem chuligaństwa i *potajemnej spekulacji deficytowymi towarami*⁸².

Mieszkańcy gromady podnosili często problem zorganizowania ośrodka zdrowia. Brak dostępu do opieki lekarskiej był wielkim zmartwieniem. Zdarzały się przypadki śmierci dzieci z braku szybkiej pomocy lekarskiej. Nawet wezwaniem pogotowia ratunkowego było utrudnione przez braku telefonów, ale też często pogotowie z Pułtusa odmawiało przyjazdu z powodu zbyt dużego błota czy też piachu na drogach. Mieszkańcy gromady czuli się zupełnie zapomniani przez władzę i bezradni.

W 1956 roku znaleziono nawet odpowiedni lokal na siedzibę ośrodka zdrowia, wyremontowano go, jednak długo czekano na przydział lekarza⁸³.

⁷⁸ Tamże, k. 6.

⁷⁹ Tamże.

⁸⁰ Tamże, k. 8.

⁸¹ Komitet organizował współzawodnictwo wsi w płaceniu podatków, obowiązkowych dostawach itp.

⁸² Niejaki Aleksander Ch. Wykupywał wódkę ze sklepów spółdzielni i sprzedawał w nocy po „cenach paskarskich”.

⁸³ Tamże, k. 9.

Gdy w końcu 1957 roku władze gromadzkie kończyły pierwszą kadencję mówiono o sukcesie. Udało się wreszcie uruchomić ośrodek zdrowia, zbudowano piekarnię, powstała biblioteka gromadzka, świetlica gromadzka, olejarnia, gręplarnia i wykopano fundamenty pod szkołę w Wólce Lubielskiej, dodatkowo zbudowano kilka mostów, przepustów i przeprowadzono prace melioracyjne⁸⁴.

KADENCJA 1958-1961

W dniu 5 lutego 1958 roku przeprowadzono kolejne wybory do rad narodowych. Poniżej skład gromadzkiej rady narodowej w Lubielu Nowym w kadencji 1958-1961⁸⁵:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Wolff Franciszek	Janowo
Bartniczak Karol	Lubiel Nowy
Roman Józef	Wólka Lubielska
Pietraczyk Stanisław	Grądy Polewne
Soliwoda Stanisław	Grodziczno
Radomski Ludwik	Nury
Orłowski Witold	Lubiel Stary
Kamiński Wacław	Nowa Wieś ⁸⁶
Falba Mieczysław	Janowo
Zdunek Wacław	Janowo
Strączewski Julian	Wincentowo
Marzoch Kazimierz	Wincentowo
Ślesicki Władysław	Wólka-Wojciechówek
Tomaszewski Wacław	Wólka Lubielska
Piątkowski Wacław	Lubiel Stary

Od lutego 1958 roku gromadą rządziło już nowe prezydium. Przewodniczącym pozostał, jak dawniej, Franciszek Wolff⁸⁷. W skład prezydium weszli ponadto: Wacław Kamiński, Kazimierz Marzoch i Ludwik Radomski⁸⁸. Odpowiedzialne stanowisko sekretarza gromadzkiego zajął Karol Bartniczak⁸⁹, który pracował do stycznia 1959 roku. Następnie to stanowisko ponownie objął Jan Dziadak⁹⁰.

W tym okresie do głównych zadań gromady należały: melioracja łąk i pastwisk, reperacja mostów i przepustów, naprawa dróg, elektryfikacja wsi⁹¹, budowa radiowęzła, budowa szkoły w Wólce Lubielskiej, rozbudowa szkoły w Lubielu Starym, wyremontowanie sali na kino, zorganizowania punktu aptecznego.

Jak wspomniano wyżej udało się zorganizować ośrodek zdrowia, brakowało jednak

⁸⁴ Tamże, sygn. 3, k. 9.

⁸⁵ Tamże, sygn. 3, k. 26.

⁸⁶ Dawniej jako *Nowawieś*.

⁸⁷ Kandydował też Roman Józef, lecz minimalnie przegrał głosowanie.

⁸⁸ Tamże, k. 3.

⁸⁹ Jak określano nie był kobieciarzem ani pijakiem więc nadawał się na stanowisko. Tamże, k. 7.

⁹⁰ Przez kilka lat pracował w Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Wyszku. Był instruktorem w Prezydium Powiatowej Rady Narodowej. Tamże, sygn. 4, k. 1.

⁹¹ W 1959 roku planowano elektryfikację większości gromady, jednak przeciągało się to na następne lata.

położnej („*będziemy walczyć o położną*” - deklarowano). Zamierzano także podjąć walkę o lepsze zaopatrzenie sklepu gromadzkiego w Lubielu Nowym i założenie sklepu przemysłowo-obuwniczego. W planach było powstanie masarni i wytwórni wód gazowanych.

Ówczesne władze gromadzkie Lubiel Nowy miały duże ambicje, w planach było zorganizowanie raz w miesiącu jarmarków oraz własnej gminnej spółdzielni. Lubiel Nowy chciał być ośrodkiem ponad gromadzkim i prawdopodobnie rywalizował o to z sąsiednim Rzaśnikiem. W planach władz gromadzkich były też bardziej przyziemne sprawy jak: ogrodzenie siedziby gromady, pobudowanie szopy na drewno i ubikacji przy biurze gromadzkim⁹².

W maju 1958 roku na nowo powołano sołtysów. W gromadzie Lubiel Nowy byli to⁹³:

Nazwa wsi	Nazwisko i imię sołtysa
Lubiel Nowy	Nowakowski Aleksander
Lubiel Stary	Jasiński Stanisław
Wólka-Wojciechówek	Ślesicki Władysław
Wólka Lubielska	Orłowski Stanisław
Janowo	Orłowski Józef
Wincentowo	Makarewicz Stanisław
Ostrówek	Andrzejewski Kazimierz
Nowa-wieś	Falba Henryk
Nury	Zdunek Aleksander
Grodziczno	Soliwoda Stanisław
Grądy Polewne	Pietraczyk Stanisław

Z akt gromadzkich przewija się świadomość, że tutejsza gromada jest zapóźniona cywilizacyjnie (jak większość na ówczesnym Mazowszu). Świadczy o tym następujący cytat z akt gromadzkich: *„Kłopoty, trudności i ambicje, jedni chcieliby światło elektryczne inni by chcieli melioracji, inni chcą by przychodził PKS, inni by zbudować szosę od Gródka do Długosiodła, Wólka Lubielska krzyczy o szkołę, Lubiel Stary o dobudówkę szkoły. Słowem w naszym terenie jest jeszcze bardzo dużo potrzeb, ale nieraz mamy małe trudności, jak na przykład sprawa założenia punktu aptecznego w Lubielu Nowym, gdzie po lekarstwa potrzeba jechać do Wyszkowa lub Pultuska, a wiele by można załatwić na miejscu w naszym terenie są potrzebne jarmarki i targi, poprzez zorganizowanie takich jarmarków Lubiel mógłby się obudzić po prostu ze snu, podniosłaby się stopa życiowa o 50% w naszym terenie”*⁹⁴. W gromadzie nie było nawet żadnego sklepu, w którym można byłoby kupić odzież czy buty.

Od początku 1960 roku w skład gromady Lubiel Nowy włączono obszar zniesionej gromady Bielino. Takie zmiany często łączyły się ze zmianami we władzach gromadzkich. Normą było obejmowanie funkcji przewodniczącego przez byłego przewodniczącego likwidowanej właśnie gromady⁹⁵. Franciszek Wolff z początkiem 1960 roku został odwołany

⁹² Tamże, sygn. 3, k. 7.

⁹³ Tamże, sygn. 6, k. 13.

⁹⁴ Tamże, k. 95.

⁹⁵ W ten sposób niejako zaskarbiano sobie przychylność elit i mieszkańców byłej gromady.

z funkcji, zastąpił go Józef Skalik z byłej gromady Bielino⁹⁶.

Dla powiększonej gromady jednym z priorytetów stała się budowa nowej szkoły w Bielinie. Działał tam już Komitet Budowy, był plac pod budowę i całkiem sporo materiałów. Wystąpiono do władz powiatowych o dalsze środki na wspomnianą inwestycję⁹⁷. W gromadzie trwała już budowa szkoły w Wólce Lubielskiej.

Biuro gromadzkie pracowało pod kierunkiem sekretarza Jana Dziadaka. W tym okresie w biurze pracowali także referenci: Józef Roman (zamieszkały w Wólce Lubielskiej), Jadwiga Grzelak (z Wólki-Wojciechówek) oraz Irena Ciemerych (z Józefowa)⁹⁸.

Siedziba gromady mieściła się w starym budynku, wymagającym remontu (szczególnie dachu), mieszczącym także inne instytucje: świetlicę gromadzką, bibliotekę gromadzką, ośrodek zdrowia i pocztę. Był to drewniany budynek z bali⁹⁹.

KADENCJA 1961-1965

Po wyborach do rad narodowych z 16 kwietnia 1961 roku w skład GRN Lubiel Nowy wybrano następując osoby¹⁰⁰:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Wróbel Stanisław	Rogóżno
Ciemerych Wiesław	Plewica
Kosiorowski Marian	Osiny
Skoczeń Czesław	Wola Polewna
Ciemerych Irena	Józefowo
Skalik Józef	Rogóżno
Melion Czesław	Bielino
Siennicki Stanisław	Bielino
Falba Stanisław	Osiny
Ślesicki Władysław	Wólka-Wojciechówek
Orłowska Cecylia	Lubiel Stary
Roman Józef	Wólka-Wojciechówek
Jasiński Stanisław	Lubiel Stary
Bartniczak Karol	Lubiel Nowy
Andrzejewski Kazimierz	Ostrówek
Falba Mieczysław	Janowo
Łyczkowski Leon	Nowa Wieś
Trętowski Jan	Nury
Soliwoda Stanisław	Grodziczno
Wróbel Jan	Grądy Polewne

⁹⁶ Tamże, sygn. 6, k. 5.

⁹⁷ Tamże, sygn. 6, k. 38.

⁹⁸ Zarobki miesięcznie wahały się od 650 do 800 zł miesięcznie. Tamże, sygn. 6, k. 14.

⁹⁹ Tamże, sygn. 6, k. 236.

¹⁰⁰ Tamże, sygn. 6, k. 55.

W skład prezydium powołano następujące osoby:

Nazwisko i imię	Funkcja
Skalik Józef	Przewodniczący prezydium
Siennicki Stanisław	Członek prezydium
Roman Józef	Członek prezydium
Bartniczak Karol	Członek prezydium ¹⁰¹

W 1963 roku doszło do ważnej zmiany we władzach gromadzkich, Józef Skalik został odwołany z funkcji i jego miejsce zajął Józef Roman¹⁰².

Poniżej przewodniczący komisji gromadzkich¹⁰³:

Nazwa komisji	Nazwisko i imię przewodniczącego
Mandatowa	Melion Czesław
Finansów	Falba Mieczysław
Rolnictwa i Zaopatrzenia Ludności	Jasiński Stanisław
Kultury i Spraw Socjalnych	Orłowska Celina
Mienia Gromadzkiego	Andrzejewski Kazimierz

Ówczesne państwo polskie było dość opresyjne. Kontrolowano całe życie społeczne. Na przykład jednym z obowiązków sołtysa było dopilnowanie, aby każda osoba, która pojawiła się w danej wsi w ciągu 24 godzin zgłosiła ten pobyt do prezydium GRN.

Po 1956 roku większość powołanych spółdzielni produkcyjnych w Polsce upadło. Władze zaczęły więc propagować powstawanie kółek rolniczych. Finał tych działań miał być podobny jak w przypadku spółdzielni produkcyjnych, pełne przejęcie gruntów przez państwo.

Kółka rolnicze otrzymywały duże preferencje w zakupie maszyn rolniczych. W każdej wsi w tutejszej gromadzie utworzono specjalne komisje mające za cel tworzenie kółek. Pierwsze kółko powstało w Wincentowie i niedługo potem w kolejnych wsiach¹⁰⁴.

Instytucje te powstawały, lecz często działały dość słabo. W 1961 roku nie zakupiono jeszcze żadnego „zestawu maszynowego” (na przykład traktor i pług, maszyny omlotowe). Władze gromadzkie wypominały miejscowym rolnikom, że muszą płacić bogatszym sąsiadom za omloty, zamiast kupić „kółkową” maszynę omlotową. Dopiero w 1962 roku udało się założyć w sumie 7 kółek rolniczych. Kółko z Wólki Lubielskiej zakupiło w tymże roku pierwszy zestaw traktorowo-maszynowy, przez co stawiano tą organizację za wzór innym¹⁰⁵.

Przekonywano o dużym dorobku w dziedzinie budowy dróg¹⁰⁶. Jednak zdawano sobie jednak sprawę z jeszcze wielu zapóźnień. Jedynie droga do Rzęśnika była w dobrym stanie.

¹⁰¹ Tamże, sygn. 6, k. 61.

¹⁰² Tamże, sygn. 8, k. 1.

¹⁰³ Tamże, sygn. 6, k. 58.

¹⁰⁴ Tamże, k. 94.

¹⁰⁵ Tamże, k. 282.

¹⁰⁶ Podobno w poprzednim okresie gospodarz, który miał słabszego konia czasem nie mógł dojechać do Wyszkowa czy Pułtusza

Cały czas nie dojeżdżał jeszcze upragniony autobus PKS-u. Władze gromadzkie obarczały winą za ten stan niską aktywność społeczną. Do 1958 roku ludność była zobowiązana do darmowej pracy na drogach gromadzkich, następnie płacono specjalną składkę na drogi – fundusz gromadzki, wysokość składki była uzależniona od wielkości gospodarstwa. Płacenie tej składki, w opinii mieszkańców, zwalniało od prac na drogach publicznych. Jednak władze propagowały „czyny społeczne” na drogach. Często była to jedyna możliwość zbudowania drogi we własnej wsi, ponieważ od udziału w czynach społecznych uzależniano kwotę dofinansowania. W gromadzie Lubiel Nowy aktywność mieszkańców nie była duża. Planowano na przykład przybycie kilkuset mieszkańców do budowy drogi, a przychodziło kilka osób¹⁰⁷. Potrzeby były ogromne. Na przykład 3 września 1961 roku Gromadzka Rada Narodowa w Lubielu Nowym uchwaliła prośbę do władz powiatowych o wybudowanie *w jak najszybszym terminie mostu na drodze Bielino-Sokołów lub w ostateczności mostu zastępczego*¹⁰⁸.

W raporcie komendanta MO z Rzańnika na temat stanu bezpieczeństwa w gromadzie czytamy: *„Należy ogólnie stwierdzić, że mimo ogólnej poprawy stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie naszej gromady mają jeszcze miejsce wybryki chuligańskie, bójki, kradzieże itp. Wiele do życzenia pozostawia stan sanitarny naszej gromady. Przejeżdżając przez wioski widać nieład na podwórkach i obejściach gospodarczych. Porozrzucana w nieładzie słoma i inne odpadki straszą swym wyglądem, drogi wiejskie naprzeciwko zabudowań są także zaśmiecone”*¹⁰⁹.

Z akt gromadzkich często przenika poczucie, że tutejsza gromada leżała na uboczu i ludność nie w pełni korzystała z dobrodziejstw cywilizacji. Na szczęście w latach 60. XX wieku to wszystko zaczęło się zmieniać. Mimo trudności budowano i remontowano drogi. Trwał proces elektryfikacji gromady rozłożony na kilka lat. Dumą tutejszej społeczności była biblioteka gromadzka z liczbą 3 tysięcy książek. We wsiach: Janowo, Lubiel Stary, Bielino, Rogoźno i Wólka Lubielska działały punkty biblioteczne. W świetlicy gromadzkiej znajdowały się: aparat radiowy, patefon i gry planszowe. Działał „punkt zdrowia” i punkt apteczny, co było wielką zmianą dla mieszkańców tych okolic.

Jesień 1962 roku była czasem symbolicznego, wielkiego awansu cywilizacyjnego gromady. Po nowo utwardzonej drodze przyjechał wreszcie pierwszy autobus PKS-u¹¹⁰. Wkrótce potem zaczęły się jednak problemy z kursami PKS-u, ponieważ autobusy nie zawsze jeździły według potrzeb ludności. Sprawa ta będzie się ciągnęła przez wiele następnych lat.

Handel wiejski opierał się o sklepy GS-u; dwa takie punkty działały w Lubielu Nowym oraz po jednym w Nurach i Bielinie. Na plus wyróżniał się sklep w Bielinie. Niestety zaopatrzenie sklepów było marne i nieraz władze gromadzkie interweniowały w zarządzie GS-u. W Lubielu Nowym działał też bar, do którego jednak wielu miało zastrzeżenia z powodu rozpijania ludności, szczególnie młodzieży¹¹¹.

¹⁰⁷ Tamże, sygn. 6, k. 91. Za wzór stawiano pewną emerytkę, która potrafiła niemal samotnie przepracować wiele godzin czynów społecznych.

¹⁰⁸ Tamże, k. 104.

¹⁰⁹ Tamże, sygn. 6, k. 152.

¹¹⁰ Tamże, sygn. 6, k. 129.

¹¹¹ Tamże, sygn. 6, k. 370. Uchwałą GRN w niedzielę i święta zakazano sprzedaży alkoholu.

Z uwagi na braki materiałów budowlanych przy prezydium GRN działała Komisja Rozdziału Materiałów Budowlanych. Na przykład w 1963 roku Komisja rozdzieliła 36 m³ tarcicy, 240 m² płyt pilśniowych twardych, 60 m² płyt pilśniowych miękkich, 100 kg blachy, 156 metrów bieżących belek żelaznych. Niestety to wszystko było mało. Przydziały płyt pilśniowych zaspokajały 20% popytu¹¹².

Sołtysi w kadencji 1961-1964 i 1964-1967:

nazwa wsi	Nazwisko i imię
Bielino	Ślesicki Stanisław
Grądy Polewne	Pietraczyk Stanisław, od 1964 Janczewski Zygmunt
Grodziczno	Soliwoda Bolesław (od 1965 roku)
Janowo	Orłowski Józef
Józefowo	Ulatowski Wacław
Lubiel Nowy	Nowakowski Aleksander
Lubiel Stary	Szymczak Stanisław (nowo wybrany) ¹¹³
Nowa Wieś	Falba Henryk
Nury	Zdunek Aleksander
Osiny	Markowski Czesław
Plewica	Pajka Jan
Wólka Lubielska	Orłowski Stanisław
Wólka-Wojciechówek	Ciołk Jan

Sołtysi składali następującą przysięgę: *ślubuję uroczyście jako sołtys przyczyniać się do umacniania władzy państwowej z ludem pracującym, troszczyć się o jego sprawy, nie szczędzić swoich sił dla wykonania zadań gromadzkiej rady narodowej.*

KADENCJA 1965-1969

Po wyborach do rad narodowych z 31 maja 1965 roku w skład GRN weszli¹¹⁴:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Melion Czesław	Bielino
Matuszewska Stanisława	Bielino
Soliwoda Stanisław	Grodziczno
Wróbel Jan	Grądy Polewne
Zdunek Aleksander	Nury
Zwaliński Anatoliusz	Janowo
Łyczkowski Leon	Nowa Wieś
Nowakowski Kazimierz	Ostrówek
Jasiński Zygmunt	Wólka Lubielska
Roman Józef	Wólka Lubielska
Skalik Bonifacy	Wólka Lubielska
Kurowska Irena	Lubiel-Nowy
Ślesicki Władysław	Wólka-Wojciechówek

¹¹² Tamże, sygn. 8, k. 9.

¹¹³ W 1964 roku odwołano poprzedniego sołtysa Stanisława Jasińskiego. Tamże, sygn. 8, k. 27.

¹¹⁴ Tamże, sygn. 9, k. 32.

Szymczak Stanisław	Lubiel Stary
Ciemerych Wacław	Plewica
Ołtarzewska Jadwiga	Rogóżno
Skoczeń Czesław	Wola Polewna
Kosiorowski Marian	Osiny
Grzesiak Franciszek	Józefowo

W skład prezydium w okresie kadencji wchodził¹¹⁵:

Nazwisko i imię	Funkcja
Roman Józef	Przewodniczący prezydium GRN
Ciemerych Wacław	Członek prezydium
Melion Czesław	Członek prezydium
Skalik Bonifacy	Członek prezydium

Postulaty ludności gromady z 1965 roku:

- „Budowa linii telefonicznej od wsi Gródek do Rzęśnika, przez co gromada zyskałaby bezpośrednie połączenie w Wyszkowie”¹¹⁶
- Zorganizowanie punktu dentystycznego w Lubielu Nowym
- Zelektryfikowanie pozostałych 9 –ciu wiosek na terenie gromady w przyszłym planie elektryfikacji
- Wybudowanie szkoły na terenie gromady
- Melioracja gruntów ornych i użytków zielonych we wsi Wólka Lubielska
- Zezwolenie zakupu maszyn konnych z Funduszu Rozwoju Rolnictwa przez kółka rolnicze na terenie gromady
- Ulepszenie drogi we wsi Lubiel-Stary
- Ustalenie rozkładu jazdy PKS w ten sposób... (i tu następuje długi opis przyszłej, postulowanej trasy PKS-u wraz z godzinami, przyp. autora)
- Uruchomienie przewozu na rzece Narwi we wsi Łachy przez przekazanie na ten cel promu
- By w Wólce Lubielskiej była w dalszym ciągu szkoła 7 klasowa”¹¹⁷.

W tej kadencji rad narodowych gromada Lubiel Nowy rozpoczęła budowę nowej siedziby biura gromadzkiego. Zakończenie planowano na rok 1969, jednak na przeszkodzie stanął nierzetelny „uspołeczniony” wykonawca. Władze gromadzkie miały obowiązek realizowania inwestycji przy pomocy państwowych lub spółdzielczych firm. Niestety bolączką takich przedsięwzięć były wieczne opóźnienia terminów i niska fachowość prac. Tak też było w gromadzie Lubiel Nowy, budowa siedziby gromady ciągnęła się całymi

¹¹⁵ Tamże, PPRN Wyszków, sygn. 655, k. 1.

¹¹⁶ Jak pisano w aktach „obecnie połączenia telefoniczne z powiatem są bardzo utrudnione. Jest słaba słyszalność i trzeba bardzo długo czekać by się rozmówić” tamże, sygn. 9, k. 12.

¹¹⁷ Tamże, PGRN Lubiel Nowy, sygn. 9, k. 12.

latami¹¹⁸.

W latach 60. XX wieku pojawił się dość nietypowy problem w gromadzie Lubiel Nowy. Z uwagi na to, że wszystkie najważniejsze instytucje skupione były w jednym budynku (ośrodek zdrowia, siedziba biura gromadzkiego i inne), to wszyscy interesanci parkowali wozy konne jak najbliżej tego budynku. Tworzyły się „korki” i problemy z przejechaniem na tym odcinku. Władze gromadzkie uchwaliły nawet zakaz postoju furmanek w odległości 70 metrów od głównego budynku. Początkowo nawet przestrzegano tego zakazu („postój furmanek wzbroniony”), z czasem było z tym coraz gorzej. Milicja nie reagowała, ponieważ władze gromadzkie nie interweniowały. Do tego dochodziły odchody końskie, przez co w okresie letnim bywało to bardzo kłopotliwe¹¹⁹.

Dumą gromady była jednostka OSP w Wólce Lubielskiej, która posiadała własny samochód (kupiony jako „do remontu”). W sprawę samochodu i jego remontu szczególnie zaangażowani byli druhowie: Falba Tadeusz, Falba Stanisław i Andrzejewski Kazimierz¹²⁰, którzy remontowali go przez wiele dni w czynie społecznym. Samochód został naprawiony („*jest na chodzie*”), zarejestrowany. OSP otrzymywała nawet przydział paliwa dla swojego pojazdu. W aktach gromadzkich zapisano: „*Dziś można śmiało powiedzieć, że na terenie gromady Lubiel jest zmotoryzowana jednostka OSP w Wólce Lubielskiej*”¹²¹. Obecnie może to budzić lekki uśmiech, ale w tamtym okresie była to autentyczna duma mieszkańców gromady.

Ważnym dniem dla gromady był 1 września 1967 roku. Tego dnia otworzono uroczyste drogę utwardzoną z Lubiel Nowego do Długosiodła. Było to o tyle ważne, że wtedy dowożono towar do sklepów w gromadzie¹²².

Według danych z 1968 roku gromada Lubiel Nowy obejmowała 16 wsi o łącznej powierzchni 4 713 ha, użytki rolne zajmowały 3 352 ha, z czego grunty orne 1 840 ha, łąki i pastwiska 1 512 ha. Na terenie gromady funkcjonowało 422 gospodarstw rolnych. Państwowa własność ziemi obejmowała zaledwie 125 ha. Część rolników z terenu gromady to byli dwu-zawodowcy, czyli chłopo-robotnicy, którzy dojeżdżali do pracy w fabrykach w Warszawie i Wyszku (stąd tak ważne było odpowiednie kursowanie autobusów PKS-u). Dwuzawodowość mieszkańców wynikała z marnej jakości gleby na terenie gromady. Przeważały grunty klasy V i VI. W gromadzie działało 13 kółek rolniczych, tylko w Grądach Polewnych, Wólce-Wojciechówek i Osinach nie funkcjonowały kółka rolnicze. Były to jednak często kółka rolnicze tylko z nazwy. Jedynie kółko z Lubiel Nowego działało na wyższym poziomie i posiadało własne maszyny rolnicze. W trakcie budowy były szopy i garaże na maszyny. Dużym wyzwaniem dla gromady były sprawy melioracji. W latach 1965-1969 udało się przeprowadzić taką akcję na obszarze 480 ha, przez co już 800 ha było zmeliorowanych. Pozostały jeszcze tak zwane „dzikie łąki” w okolicy wsi Wólka Lubielska i Osiny. Sukcesem gromady było połączenie autobusami PKS-u z Długosiodłem, Pułtuskim

¹¹⁸ Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział Pułtusk, Prezydium PPRN Wyszki, sygn. 565, k. 2.

¹¹⁹ Tamże, PGRN Lubiel Nowy, sygn. 8, k. 56.

¹²⁰ Tamże, sygn. 8, k. 76.

¹²¹ Tamże, sygn. 8, k. 129.

¹²² Tamże, sygn. 11, k. 93.

i Wyszkowem. Stan dróg przedstawiał się następująco: 2 km drogi o twardej nawierzchni z Lubiela Nowego do Ostrówka, 9 km żwirówki z Lubiela Nowego do Wólki-Wojciechówek, 1,5 km żwirówki z Bielina do Plewicy. Pozostałe drogi były gruntowe. W gromadzie działały 3 szkoły podstawowe, w tym 2 ośmioklasowe i 1 czteroklasowa (Wólka Lubielska). Szkoły ośmioklasowe mieściły się „w pięknych budynkach wybudowanych z budżetu państwowego”. Około 1967 roku powstał nowy budynek szkolny w Lubielu Starym (wraz z mieszkaniami dla nauczycieli). Szkoła czteroklasowa w Wólce Lubielskiej dotychczas mieściła się w wynajętych budynkach, jednak od grudnia 1968 roku oddano do użytku nowy gmach szkolny ze świetlicą. W Lubielu Starym działała ponadto szkoła Przysposobienia Rolniczego. Życie kulturalne gromady to były 4 świetlice (3 z nich to były klubo-kawiarnie), w tym najnowsza świetlica w Plewicy. Świetlice miały na wyposażeniu 4 telewizory. Również wszystkie szkoły posiadały taki sprzęt. W Lubielu Nowym działała Gromadzka Biblioteka, w kolejnych 15 wsiach istniały punkty biblioteczne. Na terenie gromady działały także: punkt felczerski, punkt apteczny i poczta. Ochronę przeciwpożarową pełniła jednostka OSP w Wólce Lubielskiej „wyposażona należycie w sprzęt bojowy i samochód”. Działały też jednostki OSP w Lubielu Starym i Bielinie, ale nie posiadały żadnego sprzętu¹²³. Cały czas trwała elektryfikacja. W ostatnich latach prąd elektryczny zyskało 175 gospodarstw w 7 wsiach.

Nieustannie narzekano na słabe zaopatrzenie sklepów. Bywały jednak produkty, którym GS chwalił się, że jest go pod dostatkiem. Na przykład w 1969 roku Spółdzielnia Usług Wielobranżowych w Wyszkowie przysłała do gromady Lubiel Nowy komunikat, że *są do nabycia w dowolnej ilości szyny kolejowe*¹²⁴. Pracownicy biura gromadzkiego w 1968 roku:

Nazwisko i imię	Stanowisko
Ciemerych Irena	Sekretarz gromadzki od 31 sierpnia 1963, wykształcenie średnie
Grzelak Jadwiga	Referent, od 1967 roku, wykształcenie niepełne średnie.
Bartniczak Karol	Referent, wykształcenie podstawowe
Rembała Czesław	Referent, wykształcenie podstawowe
Skalik Halina	Referent, wykształcenie zawodowe
Pęgier Aniela	Księgowa, wykształcenie podstawowe

W następnych latach pojawia się też nazwisko Barbary Kołodziejskiej, jako pracownicy biura gromadzkiego.

Gromadzka Służba Rolna w końcu lat 60. XX wieku:

Nazwisko i imię	Stanowisko
Skalik Bonifacy	Agronom gromadzki, członek prezydium GRN od 1967 roku,
Kołodziejska Anna ¹²⁵	Zootechnik gromadzki, wykształcenie średnie rolnicze,

Ważniejsze osoby w gromadzie Lubiel Nowy w latach 60. XX wieku:

¹²³ Tamże, Prezydium PPRN Wyszków, sygn. 565, k. 9-10.

¹²⁴ Tamże, sygn. 655, k. 168.

¹²⁵ Anna przekreślono i dopisano coś nieczytelnie

Nazwisko i imię	Funkcja
Roman Jan	Sekretarz Komitetu Gromadzkiego PZPR
Kurowska Irena	Kierownik Punktu Zdrowia w Lubielu Nowym
Orłowski Witold	Kierownik szkoły w Lubielu Starym
Kucharczyk Maria	Kierownik szkoły w Wólce Lubelskiej
Andrzejewski Kazimierz	Naczelnik OSP w Lubielu Nowym i gromadzki naczelnik OSP
Kucharczyk Józef	Prezes KR Grodziczno
Banaszek Józef	Prezes KR Nowa Wieś
Zwaliński Kazimierz	Prezes KR Janowo
Grzesiak Marian	Prezes KR Józefowo
Dziewulski (imię nieczytelne)	Prezes KR Wola Polewna
Zwaliński Bolesław	Prezes KR Rogózno
Jasiński Zygmunt	Prezes KR Wólka Lubelska
Bartniczak Karol	Prezes KR Lubiel Nowy
Grzesiak Franciszek	Prezes GK FJN ¹²⁶
Suchta Danuta	Kierownik poczty
Grzelecki Jan, Zwaliński Wacław i Świeżek Zofia	Listonosze

KADENCJA 1969-1972

Niestety akta z tego okresu zachowały się w najmniejszym zakresie. Z akt gromadzkich wynika, że cały czas bardzo dużym problemem była sprawa rozkładu jazdy PKS-u. W skład GRN w tym okresie wchodził¹²⁷:

Skalik Bonifacy,
Suchta Edward,
Falba Mieczysław,
Janczewski Zygmunt,
Kołodziejski Kazimierz,
Zdunek Stanisław,
Kamiński Józef,
Andrzejewski Kazimierz,
Roman Józef,
Orłowski Witold,
Zdunek Józef,
Morka Wiktor,
Jasiński Zygmunt,
Falba Tadeusz,
Trzcińska Maria,
Kurowska Irena,
Melion Czesław,

¹²⁶ Gromadzki Komitet Jedności Narodu.

¹²⁷ Dz. Urz. WRN Warszawa, 1969 nr 6, poz. 98,

Ciemerych Janina,
 Chmielewski Antoni,
 Sieńkowski Wacław,
 Matuszewska Stanisława,
 Karpowski Tadeusz,
 Grzesiak Marian,
 Kiliańczyk Roman,
 Kiliańczyk Celina,
 Kosiorowski Marian,
 Skoczeń Czesław

Poniżej skład prezydium GRN w okresie kadencji¹²⁸:

Nazwisko i imię	Funkcja
Roman Józef	Przewodniczący prezydium
Melion Czesław	Członek prezydium
Skalik Bonifacy	Członek prezydium
Matuszewska Stanisława	Członek prezydium
Skoczeń Czesław	Członek prezydium
Jasiński Zygmunt	Członek prezydium

Prawdopodobnie Józef Roman pełnił funkcję przewodniczącego niemal do końca działalności gromady w 1972 roku. Jednak według przekazów ostatnim przewodniczącym był Kazimierz Andrzejewski.

¹²⁸ Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział Pułtusk, PPRN Wyszaków, sygn. 655, k. 138.

GROMADA OCHUDNO

KADENCJA 1954-1957

W skład GRN w okresie kadencji wchodził¹²⁹:

Wółtański Władysław,
Deptuła Leokadia,
Borkowski Władysław,
Włodarczyk Jadwiga,
Kulesza Antoni,
Groszkiewicz Marian,
Dziurzyński Antoni,
Zdziera Józef,
Pokora Jan,
Arunowski Kosma,
Piątek Kazimierz,
Danielski Henryk,
Burawski Piotr,
Durka Jan,
Goljanek Stanisław,
Sadowski Stefan,
Bazydło Arkadiusz,
Ickiewicz Władysław,
Fabczak Kazimierz,
Tamowicz Jadwiga

Pierwsze zachowane akta gromadzie pochodzą z 1956 roku. W tym czasie przewodniczącym prezydium był Jan Durka, sekretarzem Władysław Wółtański, zastępcą przewodniczącego Józef Zdziera¹³⁰.

¹²⁹ Dz. Urz. WRN Warszawa, 1954 nr 12 poz. 168.

¹³⁰ Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział w Pułtusk, PGRN Ochudno, sygn. 1.

KADENCJA 1958-1961

W skład GRN w okresie kadencji wchodził¹³¹:

Piątek Kazimierz,
Szurawski Aleksander,
Świdwa Stanisław,
Postek Władysław,
Arunowski Kosma,
Bieńkowski Adam,
Bazydło Arkadiusz,
Durka Jan,
Woźniak Franciszek,
Idzkiewicz Władysław,
Sadowski Stefan,
Kowalczyk Stanisław,
Ochmański Józef,
Krawczyk Mieczysław,
Wółtański Władysław,
Borkowski Władysław,
Abramczyk Feliks,
Zdziera Józef,
Dawidzki Jan,
Abramczyk Zygmunt

Od lutego 1958 roku w skład prezydium wchodził¹³²:

Nazwisko i imię	Funkcja
Durka Jan	Przewodniczący prezydium
Krawczyk Mieczysław	Członek prezydium
Piątek Kazimierz	Członek prezydium
Sadowski Stefan	Członek prezydium
Bieńkowski Adam	Członek prezydium (dołączył nieco później)

Na stanowisku sekretarza gromadzkiego pozostawał Władysław Wółtański. W 1960 roku doszło do zmiany na stanowisku przewodniczącego prezydium. Nowym przewodniczącym został Mieczysław Krawczyk.

¹³¹ Dz. Urz. WRN w Warszawie, 1958 nr 2 poz. 7.

¹³² Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział w Pułtusku, PGRN Ochudno, sygn. 3, k. 7.

KADENCJA 1961-1965

Brak jest danych o liście radnych wybranych do GRN Ochudno 16 kwietnia 1961 roku. Do prezydium GRN powołano natomiast następujące osoby¹³³:

Nazwisko i imię	Funkcja
Krawczyk Mieczysław	Przewodniczący prezydium
Bieńkowski Antoni z Dąbrowy	Członek prezydium
Deptuła Leokadia z Ochudna	Członek prezydium
Świderek Jan	Członek prezydium

Według danych z 1961 roku ludność gromady postulowała następujące problemy do załatwienia:

- *„Wytyczyć we wsi Dąbrowa odcinek drogi i doprowadzić takowy do normalnej używalności od wsi Dąbrowa Stara Wieś poprzez las państwowy do drogi powiatowej Wyszków-Porządzie, które to prace nie zostały wykonane w poprzedniej kadencji a droga powyższa jest jedyną do korzystania przez rolników wsi Dąbrowa*
- *Wybudować zbiorniki wody do akcji przeciwpożarowej*
- *Dokonać wszelkich starań i wysiłku własnego w celu pobudowania świetlicy*
- *Wciągnąć do planu elektryfikacji wieś Dąbrowa – Trzecie Pole*
- *We wsi Leszczydół Nowiny oświetlić przystanek kolejowy*
- *We wsi Ochudno dokończyć budowę odcinka drogi Ochudno Stara Wieś*
- *Przeprowadzenie melioracji na polach Ochudno Stara Wieś i Morgi przez uregulowanie rzeki Prut*
- *Elektryfikacja wsi Ochudno wszystkich czterech wiosek”¹³⁴*

Gromada Ochudno funkcjonowała do końca 1961 roku.

¹³³ Tamże, sygn. 3, k. 2.

¹³⁴ Tamże, sygn. 3, k. 8.

GROMADA RZAŚNIK

Akta gromady Rzaśnik zachowały się dopiero od 1956 roku. Brak wcześniejszych akt można tłumaczyć chaosem w biurze gromadzkim, podobnie jak w Lubielu Nowym. Podczas tworzenia gromad w 1954 roku szukano nowych pracowników. Musieli to być ludzie ulegli nowej władzy, w pełni dyspozycyjni, o „odpowiednim pochodzeniu”, były to czasy stalinowskie. Nie było łatwo takich znaleźć, tym bardziej że pensje były dość niskie, a praca bardzo trudna. Kandydat na przewodniczącego z Rzaśnika niejaki Ł., został w początkach 1956 roku z hukiem wyrzucony z pracy. Okazało się, że nadużywał alkoholu¹³⁵ i „chorował na głowę”¹³⁶. Przypadek Rzaśnika nie był niczym wyjątkowym w tym okresie. Nowym przewodniczącym prezydium GRN został Antoni Abramczyk¹³⁷, który będzie kierował pracami gromady przez wiele następnych lat.

Niestety pracownicy gromady Rzaśnik nie przejmowali się niestety zachowaniem dokumentacji gromady i zachowały się zaledwie trzy teczki z protokołami GRN. Nieco więcej akt przetrwało w zasobie Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Wyszku, lecz i tak jest to niewiele. Większość akt pisana jest ręcznie (ołówkiem) i mało czytelnie. Gromada nie dysponowała nawet maszyną do pisania. Dość trudno zatem opisać całe dzieje gromady Rzaśnik.

Poniżej wykaz radnych z gromady Rzaśnik z lat 1954-1957¹³⁸:

Włodarczyk Jan,
Piecychna Stanisław,
Łada Jan,
Piekarski Stanisław,
Kowalczyk Kazimierz,
Potyraja Bolesław,
Jasiński Konstanty,
Mróz Jan,
Świderek Stanisław,
Łada Franciszek,
Jasiński Jan,
Abramczyk Antoni,
Włodarczyk Józef,
Przychodzka Janina

Do ważniejszych postaci gromady Rzaśnik należeli: kierownik miejscowego PGR-u Aleksander Dmochowski oraz kierownik szkoły w Rzaśniku Stanisław Piekarski.

W latach 50. XX wieku, według akt gromadzkich, dominowały sprawy organizacji rolnictwa, podatków oraz obowiązkowych dostaw, bowiem gromada Rzaśnik była w tej

¹³⁵ Był wielokrotnie upominany przez zwierzchników.

¹³⁶ Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział w Pułtusku, PGRN Rzaśnik, sygn. 1, k. 1.

¹³⁷ Tamże, k. 3.

¹³⁸ Dz. Urz. WRN Warszawa, 1954 nr 12 poz. 168.

dziedzinie *na szarym końcu*¹³⁹. Sekretarzem gromadzkim był Jan Włodarczyk, który w 1957 roku odszedł z pracy i praca biura gromadzkiego uległa dezorganizacji.

Na pełniącego obowiązki sekretarza wybrano Jana Świderka¹⁴⁰.

KADENCJA 1958-1961

W skład GRN w okresie kadencji wchodził:

Ćwik Bolesław,
Wróbel Jan,
Zaremba Stanisław,
Skalik Jan,
Kowalczyk Stanisław s. Aleksandra.
Piekarski Stanisław,
Jasiński Konstanty,
Piecychna Stanisław,
Roman Jan,
Kmiołek Stanisław,
Abramczyk Antoni,
Łada Franciszek,
Sochaczewski Adam,
Cegła Wacław,
Bralewski Jan,
Włodarczyk Józef,
Bulikowska Maria¹⁴¹

W skład prezydium wybrano następujące osoby¹⁴²:

Nazwisko i imię	Funkcja
Abramczyk Antoni	Przewodniczący prezydium
Skalik Jan	Członek prezydium
Cegła Wacław	Członek prezydium
Ćwik Bolesław	Członek prezydium

¹³⁹ Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział w Pułtusk, PGRN Rząśnik, sygn. 1, k. 10.

¹⁴⁰ Tamże, sygn. 2, k. 6.

¹⁴¹ Dz. Urz. WRN Warszawa, 1958 nr 2 poz. 7.

¹⁴² Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział w Pułtusk, PGRN Rząśnik, sygn. 3, k. 6.

KADENCJA 1961-1965

Z okresu tej kadencji nie zachowały się żadne akta gromadzkie, także brak jest akt powiatowych. Wiemy jednak że na czele władz gromadzkich stał nadal Antoni Abramczyk.

W skład GRN w tym okresie wchodził¹⁴³:

Ćwik Antoni,
Marzoch Kazimierz,
Lusa Regina,
Abramczyk Antoni,
Kołodziejski Henryk,
Piekarski Stanisław,
Nasiadka Genowefa,
Ćwik Bolesław,
Skalik Jan,
Potyraj Jan,
Wróbel Jan,
Rochalski Roman,
Łukasiak Marianna,
Bralewski Jan,
Włodarczyk Józef,
Danielski Henryk,
Cegła Wacław,
Morka Krystyna,
Szymczak Władysław

KADENCJA 1965-1969

W skład GRN w okresie kadencji wchodził¹⁴⁴:

Wultańska Genowefa¹⁴⁵,
Abramczyk Antoni,
Ćwik Bolesław,
Wróbel Jan,
Rębała Antoni,
Prus Jan,
Strączewska Stanisława,
Ćwik Antoni,
Dziubela Jan,
Bieńkowski Tadeusz,

¹⁴³ Dz. Urz. WRN Warszawa, 1961 nr 6 poz. 207.

¹⁴⁴ Dz. Urz. WRN Warszawa, 1965 nr 9 poz. 116.

¹⁴⁵ Nazwisko to pisano raz przez „u” raz przez „ó”.

Bulikowski Ryszard,
 Szurawski Aleksander,
 Mróz Stanisław s. Antoniego,
 Szymczak Władysław,
 Przychodzka Janina,
 Łada Franciszek,
 Danielski Henryk,
 Beredziński Czesław,
 Krakowiecki Wincenty,
 Bereski Józef,
 Łachacka Zofia,
 Pikora Eugeniusz,
 Bloch Piotr

Na czele władz gromadzkich stał nadal Antoni Abramczyk. Poniżej skład prezydium GRN:¹⁴⁶

Nazwisko i imię	Funkcja
Abramczyk Antoni	Przewodniczący prezydium
Rębała Antoni	Członek prezydium
Szurowski Aleksander	Członek prezydium
Ćwik Antoni	Członek prezydium

Pracownicy biura gromadzkiego w 1966 roku¹⁴⁷:

Nazwisko i imię	Stanowisko
Paś Henryk	Sekretarz i główny księgowy
Wielegowski Stanisław	Referent administracyjny
Skonieczna Henryka	Referent meldunkowy
Sienkowska Maria	Referent rolnictwa
Łada Michalina	Rachmistrz
Wolff Franciszek	Referent funduszu gromadzkiego
Łada Zofia	Od 1 stycznia 1966 księgowa

Sołtysi gromady Rząśnik (niektórzy) od 1968 roku¹⁴⁸:

Sołectwo	Nazwisko i imię
Gołystok	Ciemerych Stanisław
Wincentowo	Makarewicz Stanisława
Wólka-Przekory	Petrykowski Eugeniusz
Komorowo	Markowski Piotr
Rząśnik	Kozon Stefan Józef

¹⁴⁶ Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział w Pułtusk, PPRN Wyszaków, sygn. 664, k. 1.

¹⁴⁷ Tamże, sygn. 664, k. 20

¹⁴⁸ Tamże, sygn. 666, k. 7.

W 1969 roku w biurze gromadzkim w Rzęśniku pracowali między innymi: sekretarz biura Henryk Paś oraz referent skupu Michalina Łada (poprzednio na tym stanowisku pracowała Stanisława Biernacka)¹⁴⁹.

KADENCJA 1969-1972 (1973)

Brak danych o władzach gromadzkich od 1969 roku. Przewodniczącym prezydium GRN prawdopodobnie nadal był Antoni Abramczyk.

W skład GRN w okresie kadencji wchodził¹⁵⁰:

Ćwik Antoni,
Dziubela Jan,
Jasińska Krystyna,
Strączewski Władysław,
Stopka Jan,
Abramczyk Antoni,
Ćwik Bolesław,
Rębała Antoni,
Wróbel Jan,
Wultańska Genowefa,
Bulikowski Ryszard,
Zacharska Elżbieta,
Szurawski Aleksander,
Bieńkowski Tadeusz,
Danielski Henryk,
Sztých Tadeusz,
Gregorczyk Regina,
Cywiński Andrzej,
Łada Franciszek,
Dąbkowski Jan,
Zawadzki Kazimierz,
Orłowski Tadeusz,
Bereski Józef,
Mroczkowski Kazimierz,
Pawłowski Ryszard,
Beredziński Czesław

¹⁴⁹ Tamże, PPRN Wyszaków, sygn. 563.

¹⁵⁰ Dz. Urz. WRN Warszawa, 1969 nr 6 poz. 98.

GROMADA WIELĄTKI

Zachowane akta gromady Wielątki Nowe pochodzą z okresu od 1956 roku. W tym czasie przewodniczącym prezydium był Józef Rutka, zastępcą przewodniczącego Józef Deptuła, w prezydium zasiadał też Jan Kaczyński. Ważne stanowisko sekretarza prezydium zajmował Władysław Kmiołek¹⁵¹. W biurze gromadzkim pracował niejaki Szymański – referent skupu.

Do GRN w okresie kadencji należeli¹⁵²:

Czyż Jan,
Grzymała Adam,
Łachacki Józef,
Rutka Józef,
Kmiołek Władysław,
Dąbkowski Piotr,
Prus Stanisław
Czyż Ludwik,
Kalinowski Stanisław,
Wielgolewski Piotr,
Zdunek Jan,
Kaczyński Jan,
Abramczyk Franciszek,
Deptuła Józef,
Przybysz Jan,
Łachacki Henryk,
Wielechowski Marian,
Dudziak Franciszek

¹⁵¹ Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział w Pułtusk, PGRN Wielątki Nowe, sygn. 1, k. 1.

¹⁵² Dz. Urz. WRN Warszawa, 1954 nr 12 poz. 168.

KADENCJA 1958-1961

Na przewodniczącego prezydium powołano Stanisława Wielgolewskiego. W maju 1958 roku mianowano sekretarzem gromadzkim, dotychczasowego sekretarza prezydium, Władysława Kmiołka¹⁵³.

W skład GRN w okresie kadencji wchodził¹⁵⁴:

Dunkiart Julian,
Bloch Piotr,
Kalinowski Władysław,
Łachacki Franciszek,
Wielgolewski Stanisław,
Dąbkowski Jan,
Sitek Jan s. Ignacego,
Rutka Józef,
Kmiołek Władysław,
Obudziński Władysław,
Grzymała Adam,
Kmiołek Aleksander,
Kaczyński Marian,
Uwajak Jan,
Wierzchoń Marian,
Osowiecki Antoni

Gromada Wielątki Nowe zakończyła działalność z końcem 1961 roku.

¹⁵³ Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział w Pułtusk, PGRN Wielątki Nowe, sygn. 3, k. 3.

¹⁵⁴ Dz. Urz. WRN Warszawa, 1958 nr 2 poz. 7.

GMINNA RADA NARODOWA RZĄŚNIIK 1973-1990

Przełomowym wydarzeniem w dziejach polskiej administracji czasów PRL-u było powołanie na nowo gmin, często w przedwojennych granicach. Gminy te funkcjonują w większości po dziś dzień. Reforma weszła w życie z dniem 1 stycznia 1973 roku¹⁵⁵.

Ustanowiono wyraźny podział między funkcjami uchwałodawczymi i wykonawczymi władz gminnych.

Na czele władz lokalnych stała gminna rada narodowa wybierana w wyborach powszechnych¹⁵⁶. Był to organ dość liczny złożony z 20 do 50 radnych¹⁵⁷. Gminna rada narodowa była organem uchwałodawczym. Z tego grona wyłaniano prezydium złożone z przewodniczącego¹⁵⁸, zastępcy i członków prezydium będących jednocześnie przewodniczącymi komisji gminnych. Typowe komisje z tamtego okresu to: planu budżetu i finansów, rolnictwa, oświaty kultury i spraw socjalnych oraz ładu i porządku publicznego. Prezydium gminnej rady narodowej reprezentowało gminę na zewnątrz, jednak przewodniczący nie pozostawał stałym urzędnikiem gminnym.

W gminach powołano także urzędnika wzorowanego na przedwojennym burmistrzu czy wójcie - naczelnika gminy jako organ administracji państwowej. Podlegał on służbowo początkowo naczelnikowi powiatu, w następnych latach wojewodzie¹⁵⁹.

Postawiono na fachowość, naczelnik najczęściej posiadał wyższe wykształcenie. W ówczesnych gminach zyskał on spore uprawnienia, większe od dawnych przewodniczących gromadzkich rad narodowych, co było z korzyścią dla gmin. Naczelnika powoływał na czas nieokreślony przewodniczący wojewódzkiej rady narodowej po zaopiniowaniu przez daną gminną radę narodową.

Organem pomocniczym naczelnika gminy był urząd gminy, który dzielił się na trzy zasadnicze piony: biuro urzędu gminy (z sekretarzem biura na czele), gminną służbę rolną (z kierownikiem) oraz urząd stanu cywilnego (z kierownikiem USC na czele). Każdy urzędnik gminy musiał posiadać przynajmniej średnie wykształcenie.

Urząd gminy funkcjonował w oparciu o Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1972 r. „w sprawie zakresu działania naczelnika gminy, organizacji i zadań urzędu gminy oraz niektórych spraw pracowniczych”¹⁶⁰.

Większe terytorialnie gminy stanowiły w miarę samodzielne jednostki spełniające większość funkcji potrzebnych ludności. Była to nowość w systemie administracji PRL-u i przyznanie się do porażki systemu gromad.

Jednostkami pomocniczymi gminy były sołectwa z sołtysami na czele, których

¹⁵⁵ Dz. U. 1972, nr 49, poz. 312.

¹⁵⁶ Wybory do rad narodowych przeprowadzono 9 grudnia 1973 roku, 5 lutego 1978 roku, 17 czerwca 1984 roku i 19 czerwca 1988 roku. Najdłuższa była kadencja z lat 1978-1984, przedłużona z uwagi na stan wojenny.

¹⁵⁷ W PRL-u bardzo wielką rolę przypisywano fikcyjnym wyborom. Jednocześnie im liczniejsza rada narodowa, tym bardziej „demokratyczna”.

¹⁵⁸ Od połowy lat 70-tych do 1980 roku przewodniczącym obligatoryjnie był I-szy sekretarz komitetu gminnego PZPR.

¹⁵⁹ Dz. U. 1972, nr 49, poz. 312.

¹⁶⁰ Dz. U. 1972, nr 49, poz. 315.

wybierało zebranie wiejskie. Sołtysów musiały jednak zatwierdzić władze gminne.

Na mocy uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej w Warszawie powołano gminę Rząśnik w powiecie wyszkowskim. W skład gminy weszły sołectwa: Bielino, Dąbrowa, Gołystok, Grądy Polewne, Grodziczno, Janowo, Józefowo, Komorowo, Nowa Wieś, Nowe Wielątki, Nowy Lubiel, Nury, Ochudno, Osiny, Ostrówek, Plewica, Porządzie, Rogóżno, Rząśnik, Stary Lubiel, *Wielątki Folwark*¹⁶¹, Wincentowo, Wola Polewna, *Wólka Folwark*¹⁶², Wólka Lubielska, *Wólka Przekory*¹⁶³, *Wólka Wojciechówek*¹⁶⁴.

Z początkiem czerwca 1975 roku weszła w życie reforma administracji ustanawiająca dwustopniowy podział (zamiast trzystopniowego). Zlikwidowano powiaty, tworząc jednocześnie nowe, mniejsze województwa (zamiast 17 województw – 49). Gmina Rząśnik weszła w skład województwa ostrołęckiego¹⁶⁵.

¹⁶¹ Dziś Wielątki-Folwark.

¹⁶² Dziś Wólka-Folwark.

¹⁶³ Dziś Wólka-Przekory.

¹⁶⁴ Dziś Wólka-Wojciechówek, Dz. Urz. WRN Warszawa, 1972, nr 20, poz. 407.

¹⁶⁵ Dz. U. 1975 nr 17 poz. 92.

8. gminę **WIERZBNO** z siedzibą gminnej rady narodowej w Wierzbnie.

W skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

— Adamów, Brzeźnik, Cierpięta, Czerwonka, Filipy, Janówek, Jaworek, Józefy, Karczewiec, Kazimierzów, Koszewnica, Kropy, Las Jaworski, Majdan, Nadzieja, Orzechów, Ossówno, Rąbierz, Skarżyn, Sobon, Strupichów, Sulki, Wąsosze, Wierzbno, Wólka, Wyczółki, Wyględówek.

§ 26.

W powiecie wołomińskim, województwie warszawskim tworzy się następujące gminy:

1. gminę **DĄBRÓWKA** z siedzibą gminnej rady narodowej w Dąbrówce.

W skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

— Chajęty, Chruściele, Czarnów, Ciesie, Dąbrówka, Drąszew, Działy Czarnowakie, Guzowatka, Józefów, Karpin, Karolew, Kołaków, Kowalica, Kuligów, Laszków, Ludwinów, Małopołe, Marianów, Ostrówek, Stanisławów, Stasiopole, Słężany, Trojany, Teodorów, Wszehory, Zaścienie;

2. gminę **JADÓW** z siedzibą gminnej rady narodowej w Jadowie.

W skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

— Adamów, Borki, Borzymy, Dęba, Hy, Jadów, Kukawki, Myszadza, Nowy Jadów, Nowy Jadów Letnisko, Nowinki, Obie, Podbale, Podmyszadza, Starowola, Sitne, Sulejów, Strachów, Szewnica, Urle, Warmiaki, Wójt, Wólka Sulejewska, Wyglądala, Wujówka, Zawiszyn;

3. gminę **KLEMBÓW** z siedzibą gminnej rady narodowej w Klembowie.

W skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

— Dobczyn, Karolew, Klembów, Krusze, Krzywica, Lipka, Michałów, Nowy Kruszew, Nowy Pasek, Ostrówek, Pieńki, Rasztów, Roszczep, Sitki, Stary Kruszew, Tuł, Wola Rasztowska;

4. gminę **POŚWIĘTNE** z siedzibą gminnej rady narodowej w Poświętnem.

W skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

— Czubajowizna, Cygów, Chojay, Dąbrowica, Helenów, Józefin, Kolno, Krubki-Górki, Kielczykowizna, Lasowizna, Miedzyłes, Miedzypole, Małków, Nadbiel, Nowe Reczaje, Nowy Cygów, Ostrowik, Poświętne, Reczaje Polskie, Rojków, Trzcinica, Turze, Wólka Dąbrowicka, Wola Cygowska, Wola Reczajska, Zabraniec;

5. gminę **RADZYMIN** z siedzibą gminnej rady narodowej w Radzyminie.

W skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

— Arciechów, Borki, Cegielnia, Ciemne, Dybów Kolonia, Emilianów, Łąki, Łosie, Mokre, Nowe Załubice, Nadma, Nowy Janków, Ruda Rzyńska, Sieraków, Szupno, Stary Dybów, Stary Janków, Stare Załubice, Wiktorów, Zawady, Zwierzyniec;

6. gminę **STRACHÓWKA** z siedzibą gminnej rady narodowej w Strachówce.

W skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

— Annopol, Borucza, Grabuszczyna, Jadwisin, Józefów, Kąty Wielkie, Kąty Czernieckie, Kąty Miąski, Książki, Krawcowizna, Młynisko, Oseka, Płaski, Rozalin, Równie, Ruda-Czernik, Szlędaki, Strachówka, Zofin;

7. gminę **TLUSZCZ** z siedzibą gminnej rady narodowej w Tłuszczu.

W skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

— Białki, Brzezinów, Chrzęsna, Dziecioły, Franciszków, Grabów, Jaźwie, Jasienica, Jarzębia Łąka, Kozy,

Kury, Łysobyki, Mokra Wieś, Miąse, Pawłów, Podstolska, Rudniki, Rysie, Stasinów, Szczepanek, Strzyki, Wagan, Waganika, Wólka Kozłowska;

8. gminę **WOŁOMIN** z siedzibą gminnej rady narodowej w Wołominie.

W skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

— Czarna, Duczki, Helenów, Kobylak, Leśniakowizna, Lipniki, Majdan, Mostówka, Nowe Grabie, Nowe Lipiny, Ossów, Stare Grabie, Stare Lipiny, Turów, Za gościniec;

9. gminę **ZABRODZIE** z siedzibą gminnej rady narodowej w Zabrodziu.

W skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

— Anastazew, Adelin, Basinów, Choszczowa, Dębala Gaj, Gluchy, Karolinów, Kiciny, Lipiny, Młynarz Mostówka, Mościska, Niegów, Obrąb, Płatków, Pod gać, Przykory, Słopsk, Wysychy, Zabrodzie, Zazdroń

§ 27.

W powiecie wyszkowskim, województwie warszawskim tworzy się następujące gminy:

2. gminę **BRANISZCZYK** z siedzibą gminnej rady narodowej w Braniszczuku.

W skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

— Białobłoto-Kobyła, Białobłoto-Kurza, Białobłoto-Stara Wieś, Braniszczuk, Budykierz, Dudowizna, Jaszczaty, Knurowiec, Niemiry, Nowa Wieś, Nowe Budy, Nowy Braniszczuk, Ojcowizna, Poręba-Kocęby, Poręba Stednia, Przyjmy, Stare Budy, Trzcinianka, Tuchlin Turzyn, Udrzyn, Udrzynek;

2. gminę **DLUGOSIÓDŁO** z siedzibą gminnej rady narodowej w Długosiodle.

W skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

— Adamowo, Augustowo, Blochy, Budy-Przetycz, Choszy, Chrzczanka Folwark, Chrzczanka Włosciańska Dalekie, Dębienica, Długosiodło, Grady Szlacheckie, Grady Zalewne, Kalinowo, Kornaciska, Lipniak-Mojat, Łączka, Małaszek, Marianowo, Nowa Pecyna, Nowa Wieś, Nowe Bosewo, Olszaki, Ostrykół Dworski, Ostrykół Włosciański, Plewki, Prabuty, Przety Folwark, Przetycz Włosciańska, Sieczychy, Stara Pecyna, Stare Bosewo, Stare Suski, Stasin, Wólka Grachowa, Wólka Piaseczna, Zalas, Zamość, Znamięki, Zygmuntowo;

3. gminę **RZAŚNIK** z siedzibą gminnej rady narodowej w Rzaśniku.

W skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

— Bielino, Dąbrowa, Golystok, Grady Polewne, Górdziczno, Janowo, Józefowo, Komorowo, Nowa Wola, Nowe Wielatki, Nowy Lubiel, Nury, Ochudno, Osie, Ostrówek, Plewica, Porzadzio, Rogóźno, Rzaśnik, Stary Lubiel, Wielatki Folwark, Wincentowo, Wola Polewna, Wólka Folwark, Wólka Lubelska, Wólka Przekory, Wólka Wojciechówek;

4. gminę **SOMIANKA** z siedzibą gminnej rady narodowej w Somiance.

W skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

— Barcice, Cellinowo, Jackowo Dolne, Jackowo Górne, Janki, Jasieniec, Huta Podgórna, Kregi, Michał, Nowe Kozłowo, Nowe Kregi, Nowe Pludy, Nowe Wypychy, Ostrowy, Popowo Kościelne, Popowo Parcele, Skorki, Somianka, Somianka Parcele, Stare Kozłowo, Stare Pludy, Stare Wypychy, Stary Mysłkowiec, Szupno, Ułasek, Wielatki Rosochate, Wielecin, Wola Mysłkowska, Wólka Somiankowska, Wzdzibórz;

5. gminę **WYSZKÓW** z siedzibą gminnej rady narodowej w Wyszkowie.

W skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw:

— Deskurów, Drogoszewo, Fidest, Gulczewa, Kamien

Akt powołania gminy Rzaśnik (Dz. Urz. WRN Warszawa, nr 20, poz. 407)

Gminy działały bez większych zmian ustrojowych do 1984 roku. Dopiero wtedy na mocy ustawy z 20 lipca 1983 roku *o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego*¹⁶⁶ zmieniono ustrój gmin wprowadzając między innymi rady sołeckie. Był to okres po stanie wojennym, kiedy to można zauważyć już pewne próby wprowadzenia do Polski nowego, bardziej demokratycznego systemu. Formalnie wprowadzono samorząd wiejski na poziomie sołectw. Ustawa pełna była frazesów o samorządności, jednak zapisy były dość pokrętne i różnie je interpretowano. To właśnie na podstawie tej ustawy powołano rady sołeckie i nadano sołectwom uprawnienia do samodzielnego decydowania o funduszach. Była to nowość w systemie administracji lokalnej. Wybory do rad sołeckich przeprowadzono jesienią 1984 roku, następne jesienią 1988 roku. Do typowych komisji gminnych dołączono ówczesnie komisję ds. samorządności.

W latach 80. nastąpił też wzrost uprawnień rad narodowych w stosunku do naczelnika gminy. W poprzedniej dekadzie władze zwierzchnie narzucały naczelnika, od lat 80. XX wieku to gminne rady narodowe wybierały naczelnika, jednak pod ścisłym nadzorem służb wojewódzkich. Wojewoda powoływał naczelnika, na wniosek gminnej rady narodowej.

¹⁶⁶ Dz. U. 1983, nr 41, poz. 185.

GMINA RZAŚNIK 1973-1990- DANE SZCZEGÓŁOWE

Nowo powołana Gmina Rzaśnik w powiecie wyszkowskim obejmowała 28 wsi i liczyła początkowo 6 925 mieszkańców. Powierzchnia użytków rolnych zajmowała 9 616 ha. Funkcjonowało 1 658 gospodarstw indywidualnych. Jednostka gminna była dość duża, przez co miała zapewnić wszystkie „funkcje gminne”. Na terenie gminy działał także PGR¹⁶⁷, 25 kółek rolniczych, obok których funkcjonowały dwie Międzykółkowe Bazy Maszynowe (MBM); Lubiel Nowy i Rzaśnik. W następnych latach kółka rolnicze skupiono w Spółdzielni Kółek Rolniczych (SKR), a MBM-y zlikwidowano. W gminie działała też Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Pożyczkowa (w następnych latach jako filia Banku Spółdzielczego), lecznica weterynaryjna, filia POM-u¹⁶⁸. Teren Gminy pokrywała sieć 28 sklepów GS¹⁶⁹-u, był też posterunek MO¹⁷⁰.

Niestety brakowało własnej gminnej spółdzielni, lecz władze gminne dążyły do jej organizacji¹⁷¹. Teren byłej gromadzkiej rady narodowej w Lubielu Nowym obsługiwała Gminna Spółdzielnia SCh Długosiodło i ludność była dość zadowolona. Z czasem ten teren miała przejąć Powiatowa Spółdzielnia Zaopatrzenia i Zbytu z Wyszkowa, istniały obawy, że zaopatrzenie będzie na gorszym poziomie. Kwestie zaopatrzenia sklepów były ówczesnie bardzo ważne i budziły wielkie emocje wśród ludności.

Nowo powstała gmina posiadała 146 km dróg gminnych. Ponad połowa dróg gminnych to były drogi gruntowe, 24 km stanowiły drogi brukowe i żwirowe, pozostałe utwardzone (najczęściej asfaltowe). Drogi i komunikacja stanowiły jeden z podstawowych problemów nowej Gminy. Bywało że nowo utwardzone drogi (na przykład żwirem) podczas deszczy były rozmywane (np. w Wólce Lubielskiej).

Z uwagi na brak dostępnego transportu kolejowego głównym środkiem publicznego transportu były autobusy PKS-u. Ta sprawa stała się w następnych latach jednym z głównych problemów mieszkańców Gminy, o których będzie mowa w dalszej części tej pracy¹⁷².

W siedzibie władz gminnych działał Gminny Ośrodek Zdrowia z liczbą 3 lekarzy (4 gabinety). W pobliskim Lubielu Nowym funkcjonował Wiejski Ośrodek Zdrowia, początkowo w starym budynku, z czasem przeniesiony do byłej siedziby władz gromadzkich, niestety działał dość słabo. Czasem określano go jako „punkt felcherski”¹⁷³. Problemem był brak chętnego lekarza do pracy w tym miejscu. Nawet gdy znaleziono lekarza, ten szybko odchodził lub też brał zwolnienia chorobowe i ośrodek zdrowia był zamknięty. Dopiero w latach 80. sytuacja placówki ustabilizowała się.

Szkolnictwo gminne w 1973 roku to było 11 szkół podstawowych z liczbą 1 347

¹⁶⁷ Państwowe Gospodarstwo Rolne. Jeden z większych zakładów pracy w okolicy.

¹⁶⁸ Państwowego Ośrodka Maszynowego.

¹⁶⁹ Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska. W czasach PRL-u główna instytucja zajmująca się handlem detalicznym i hurtowym, także skupem produktów rolnych.

¹⁷⁰ Milicja Obywatelska.

¹⁷¹ Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział w Pułtusk, Urząd Gminy Rzaśnik, sygn. 24, k. 19.

¹⁷² Tamże, sygn. 25, k. 31.

¹⁷³ Tamże, sygn. 24, k. 108.

dzieci i 76 oddziałów. W planach gminy była organizacja Gminnej Szkoły Zbiorczej, wyznaczono nawet już jej dyrektora – Ryszarda Bulikowskiego. Na terenie gminy funkcjonowały też dwie szkoły rolnicze kształcące absolwentów podstawówki w dziedzinie rolnictwa. W dziale kultury działała Gminna Biblioteka Publiczna oraz 30 punktów bibliotecznych, z czasem punktów tych nieco ubyło. W sumie księgozbiór liczył prawie 3 000 pozycji. W 1976 roku zanotowano 30 378 wypożyczeń wśród 1 252 czytelników¹⁷⁴.

Głównym zadaniem dla Gminy był rozwój rolnictwa. Zakładano podniesienie wszystkich ważnych wskaźników dotyczących rolnictwa. Z bieżących spraw planowano inwestycje w budowę dróg. Na przykład radny Edward Suchta w 1973 roku postulował budowę drogi przez „Wincentowo w kierunku wsi Nury, ponieważ ludzie tamtych wsi są zupełnie odcięci od komunikacji. Rolnicy z terenu Janowa, Nowej Wsi i Nury kontraktują ziemniaki, ale nie mają warunków do ich wywiezienia”¹⁷⁵.

W 1973 roku trwały następujące inwestycje: budowa budynku administracyjnego Spółdzielni Oszczędnościowo Pożyczkowej¹⁷⁶ w Rząśniku, budowa zlewni mleka w Komorowie oraz budowa obiektu gospodarczego dla OSP¹⁷⁷ w Rząśniku¹⁷⁸. Z bieżących inwestycji zakładano ułożenie chodników w Rząśniku, Dąbrowie i Komorowie przy udziale czynów społecznych. Płyty chodnikowe miało produkować MBM Rząśnik.

Warunki pracy urzędników gminnych były dość trudne z uwagi na brak odpowiedniego budynku. Nowy gmach Urzędu Gminy był dopiero w planach. Początkowo siedziba gminy mieściła się prawdopodobnie w byłym biurze gromadzkim oraz pomniejszych wynajętych pomieszczeniach. Według danych z lat 80. XX wieku siedziba UG znajdowała się w miejscowej remizie OSP (obiekt nowo wybudowany, jednak nie jako siedziba władz lokalnych), co powodowało wielką ciasnotę i niewygodę urzędników.

Pierwszym naczelnikiem Gminy został Władysław Puławski, sekretarzem biura UG Jan Zaremba. Na czele Gminnej Służby Rolnej stał Józef Stryniak¹⁷⁹. Główną księgową była początkowo Janina Obudzińska, która w 1974 roku objęła stanowisko sekretarza biura UG.

USC w Rząśniku także rozpoczął pracę od 1 stycznia 1973 roku. Kierownikiem jednostki była Michalina Łada. W USC pracował także Julian Ampulski. Siedziba USC mieściła się w prywatnym budynku (2 pokoje¹⁸⁰) oddalonym o około 200 metrów od siedziby UG. Niestety brakowało w nim telefonu¹⁸¹.

Według danych z 1976 roku UG Rząśnik zatrudniał łącznie 26 pracowników. Wszyscy pracownicy posiadali przynajmniej średnie wykształcenie.

¹⁷⁴ Tamże, sygn. 25, k. 177.

¹⁷⁵ Tamże, sygn. 25, k. 66.

¹⁷⁶ Spółdzielnia Oszczędnościowo-Pożyczkowa. W następnych latach przekształcane w Banki Spółdzielcze.

¹⁷⁷ Ochotnicza Straż Pożarna.

¹⁷⁸ Tamże, Prezydium Powiatowej Rady Narodowej Wyszaków, sygn. 564, k. 3.

¹⁷⁹ Jednocześnie działacz Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego w gminie.

¹⁸⁰ Jeden służył jako sala reprezentacyjna, drugi jako miejsce pracy, archiwum i poczekalnia.

¹⁸¹ Tamże, k. 6.

KADENCJA 1973

Od stycznia do listopada 1973 roku w skład GRN¹⁸² Rząśnik wchodził radni, którzy do tej pory zasiadali w gromadzkich radach narodowych z terenu gminy. Byli to:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Abramczyk Antoni	Rząśnik
Beredziński Czesław	Komorowo
Bereski Józef	Wólka Folwark
Bieńkowski Tadeusz	Dąbrowa
Borek Kazimierz	Dąbrowa
Bulikowski Ryszard	Dąbrowa
Cywiński Andrzej	Rząśnik
Ćwik Bolesław	Rząśnik
Ćwik Antoni	Gołystok
Danielski Henryk	Porządzie
Dąbkowski Jan	Komorowo
Dziubeła Jan	Wincentowo
Gregorczyk Regina	Porządzie
Jasińska Krystyna	Rząśnik
Łada Franciszek	Porządzie
Mroczkowski Kazimierz	Wólka Folwark
Orłowski Tadeusz	Komorowo
Pawłowski Ryszard	Komorowo
Rębała Antoni	Rząśnik
Szurawski Aleksander	Dąbrowa
Stopka Jan	Wincentowo
Strączewski Władysław	Wincentowo
Wróbel Jan	Rząśnik
Wultańska Genowefa	Rząśnik
Zacharska Józefa	Dąbrowa
Zawadzki Kazimierz	Wólka Folwark
Sochaczewski Jan	Porządzie
Andrzejewski Kazimierz	Ostrówek
Chmielewski Antoni	Plewica
Falba Mieczysław	Janowo
Grzesiak Marian	Józefowo
Janczewski Zygmunt	Grądy Polewne
Jasiński Zygmunt	Wólka Lubielska
Kamiński Józef	Nowa Wieś
Karkowski Tadeusz	Rogóźno
Kołodziejski Kazimierz	Grodziczno
Kosiorowski Marian	Osiny

¹⁸² Gminna Rada Narodowa.

Kurowska Irena	Nowy Lubiel
Matuszewska Stanisława	Bielino
Melion Czesław	Bielino
Morka Wiktor	Stary Lubiel
Orłowski Witold	Stary Lubiel
Roman Józef	Wólka-Wojciechówek
Sieńkowski Wacław	Plewica
Skalik Bonifacy	Nowy Lubiel
Skoczeń Czesław	Wola Polewna
Suchta Edward	Janowo
Trzeńska Maria	Wólka Lubielska
Zdunek Józef	Stary Lubiel
Zdunek Stanisław	Nury
Zwaliński Bolesław	Rogóźno
Dąbkowski Józef	Wielatki Folwark
Grzymała Adam	Nowe Wielatki
Kuchta Jerzy	Nowe Wielatki
Rakowski Jan	Nowe Wielatki
Rutka Józef	Nowe Wielatki
Dawidzki Antoni	Ochudno
Krawczyk Halina	Ochudno
Kulesza Antoni	Ochudno
Reda Irena	Ochudno
Rojek Wiesław	Ochudno

Pierwsza sesja GRN z dnia 4 stycznia 1973 roku miała uroczysty charakter. Przybyli przedstawiciele władz powiatowych. Władzom gminy wręczono symboliczny akt powołania tej jednostki administracji. Zaprezentowano oficjalnie powołanego już naczelnika. Wybrano także prezydium GRN na najbliższy okres. W skład prezydium wchodził¹⁸³:

Nazwisko i imię	Funkcja
Melion Czesław	Przewodniczący prezydium
Falba Mieczysław	Zastępca przewodniczącego
Danielski Henryk	Przewodniczący Komisji Planu, Budżetu i Finansów oraz Spraw Komunalnych i Zaopatrzenia
Rakowski Jan	Przewodniczący Komisji Rolnictwa
Orłowski Tadeusz	Przewodniczący Komisji Oświaty, Kultury i Spraw Socjalnych
Dziubeła Jan	Przewodniczący Komisji Ochrony, Porządku i Bezpieczeństwa Publicznego

Powyższa GRN oraz prezydium pracowało do końca listopada 1973 roku.

¹⁸³ Tamże, PPRN Wyszaków, sygn. 564, k. 1.

Poniżej lista sołtysów z 1973 roku:

Sołectwo	Nazwisko i imię
Bielino	Matuszewski Henryk
Dąbrowa	Mróz Stanisław
Gołystok	Ciemerych Stanisław
Grądy Polewne	Janczewski Zygmunt
Grodziczno	Soliwoda Bolesław
Janowo	Suchta Edward
Józefowo	Ulatowski Wacław
Komorowo	Markowski Piotr
Nowa Wieś	Falba Henryk
Nowe Wielątki	Grzymała Adam
Nowy Lubiel	Nowakowski Aleksander
Nury	Trętowski Jan
Ochudno	Kulesza Antoni
Osiny	Markowski Tadeusz
Ostrówek	Nowakowski Kazimierz
Plewica	Perzanowski Czesław
Porządzie	Szymczak Władysław
Rogóżno	Zwaliński Bolesław
Stary Lubiel	Szymczak Stanisław
Rząśnik	Kozon Stefan
Wielątki Folwark	Kanownik Stanisław
Wincentowo	Ciemerych Mieczysław
Wola Polewna	Dziewulski Stefan
Wólka-Folwark	Bereski Józef
Wólka Lubielska	Trzeciński Józef
Wólka-Przekory	Petrykowski Eugeniusz
Wólka-Wojciechówek	Ciołk Jan

KADENCJA 1974-1977

Po wyborach do rad narodowych z 9 grudnia 1973 roku w skład GRN Rząśnik wybrano następujące osoby¹⁸⁴:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Orłowski Tadeusz	Komorowo
Markowski Piotr	Komorowo
Bereski Józef	Wólka-Folwark
Deptuła Władysław	Wólka-Przekory
Krakowiecka Jadwiga	Komorowo

¹⁸⁴ Tamże, sygn. 25, k. 11.

Kanownik Stanisław	Wielątki Folwark
Krakowiecki Stanisław	Wielątki Nowe
Kielisiak Ryszard	Wielątki Nowe
Soliwoda Helena	Nury
Janczewski Zygmunt	Grądy Polewne
Kołodziejski Kazimierz	Grodziczno
Falba Mieczysław	Janowo
Grzesiak Stanisław	Bielino
Perzanowski Czesław	Plewica
Zwaliński Bolesław	Rogóźno
Roman Józef	Wólka -Wojciechówek
Bartniczak Karol	Nowy Lubiel
Nowakowski Kazimierz	Ostrówek
Gałązka Kazimierz	Stary Lubiel
Kucharczyk Wacław	Wólka Lubielska
Borek Zofia	Józefowo
Skoczeń Czesław	Wola Polewna
Rosłonec Czesław	Osiny
Kulesza Antoni	Ochudno
Makarewicz Barbara	Ochudno
Dawicki Antoni	Ochudno
Szymczak Władysław	Porządzie
Kęsicka Janina	Porządzie
Danielski Henryk	Porządzie
Bulikowski Ryszard	Dąbrowa
Mróz Stanisław s. Antoniego	Dąbrowa
Chmielewska Karolina	Gołystok
Marzoch Kazimierz	Wincentowo
Pikora Stanisław	Dąbrowa
Ulanowski Albin	Rząśnik
Modzelan Kazimierz	Rząśnik
Rosłonec Jadwiga	Rząśnik
Rochalski Roman	Rząśnik
Skonieczny Józef	Rząśnik

Pierwsza sesja nowej GRN miała miejsce 21 grudnia 1973 roku. W skład nowego prezydium powołano następujące osoby¹⁸⁵:

Nazwisko i imię	Funkcja
Ulanowski Albin	Przewodniczący prezydium
Bulikowski Ryszard	Zastępca przewodniczącego
Rochalski Roman	Zastępca przewodniczącego

¹⁸⁵ Tamże, sygn. 25, k. 27.

Szymczak Władysław	Przewodniczący Komisji Rozwoju Gospodarczego i Zaopatrzenia
Kulesza Antoni	Przewodniczący Komisji Rolnictwa
Orłowski Tadeusz	Przewodniczący Komisji Oświaty i Spraw Socjalnych, następnie Ulanowski Albin (od 1977 roku)
Bartniczak Karol	Przewodniczący Komisji Ładu i Porządku Publicznego

19 marca 1975 roku odwołano z funkcji przewodniczącego prezydium Albina Ulanowskiego¹⁸⁶, jego następcą został Tadeusz Orłowski¹⁸⁷.

Najważniejsze osoby w gminie Rząśnik w latach 70. XX wieku:

Nazwisko i imię	Funkcja
Deptuła Władysław	Radny PRN
Krysiak Zdzisław, następnie Jechna Kazimierz ¹⁸⁸	Komendant MO
Choszczyk Bonifacy	Kierownik Filii PSZ i Z ¹⁸⁹
Kowalewski, następnie Brzeziński Jerzy	Dyrektor PGR Rząśnik
Wultańska Genowefa	Kierownik Banku Spółdzielczego
Bulikowski Ryszard	Gminny Dyrektor Szkół, jednocześnie I –szy sekretarz KG PZPR
Ulanowski Albin	Prezes SKR
Deptuła Władysław	Radny PRN ¹⁹⁰ (Ochudno)
Morka Henryk	Radny PRN (Rząśnik)
Orłowska Mieczysława	Radna PRN (Stary Lubiel)
Pawłowska Janina	Rada PRN (Dąbrowa)
Szymczak Władysław	Radny PRN (Rząśnik)
Orłowski Józef	Radny PRN (Janowo)
Nowak Zdzisław	Radny PRN (Wólka Lubielska)
Świderek Ryszard	Dyrektor filii GS w Rząśniku
Morka Henryk	Radny WRN
Pawłowska Marianna	Radna WRN
Wróbel Jan	Naczelnik OSP
Kowalski Henryk	Dyrektor WZIR
Rochalski Roman	Dyrektor Ośrodka Zdrowia w Rząśniku
Ulanowski Albin	Przewodniczący GK FJN ¹⁹¹
Kołodziejowski Ryszard	Kierownik MBM Lubiel Nowy
Falba Stanisław	Kierownik MBM Rząśnik
Świderek Ryszard	Kierownik filii GS Sch
Kępka Janina	Dyrektor Szkoły w Porządziu
Falba Krystyna	Dyrektor Szkoły w Bielinie

¹⁸⁶ Był prezesem SKR i nie mógł łączyć funkcji.

¹⁸⁷ Tamże, sygn. 26, k. 33.

¹⁸⁸ Pracował do lat 80. XX wieku.

¹⁸⁹ Powiatowa Spółdzielnia Zaopatrzenia i Zbytu. Po 1975 roku przekształcona w Gminną Spółdzielnię.

¹⁹⁰ Powiatowa Rada Narodowa.

¹⁹¹ Gminny Komitet Frontu Jedności Narodu.

Borek Regina	Dyrektor Szkoły w Komorowie
Orłowski Witold	Dyrektor Szkoły w Nowym Lubielu

Jak wspomniano wyżej rozbudowano Wiejski Ośrodek Zdrowia w Lubielu Nowym, jednak brak było w nim lekarzy i dentystów. Wielu mieszkańców uważało nawet, że za czasów gromad opieka lekarska była na lepszym poziomie¹⁹².

W każdym okresie narzekano na młodzież. Tak samo było w Rzańniku w latach 70. Radny Antoni Dawidzki mówił: *„Gdyby w czasach przedwojennych młodzież miała takie warunki jak obecnie młodzież w Ochudnie, to byśmy mogli naprawdę dużo zrobić. Starsze społeczeństwo pobudowało w czynie społecznym świetlicę i klub, a na ogół mało obecna młodzież robi dobrego. Te wszystkie zdobycze od siebie odpycha. Podał przykład, że w jego czasach na mając warunków urządzali występy teatralne i zabawy. Jeśli ktoś z młodzieży wówczas źle postępował to sąd koleżeński karał go stosownie do wykroczenia. Dziś trzeba młodzież pilnować żeby sama nie bałaganila, bo dziś zabawa to jest udana wówczas, kiedy wypadnie na jednego litr wódki. Dziś nasza młodzież ma świetlicę, ma klub, lecz to wszystko na nic. Młodzież jest rozpieszczona, uważa, że wszyscy muszą o nią dbać prócz nich samych”*¹⁹³. Radny Józef Roman zauważył, *„że młodzież nie jest zła, tylko starsi ją psują. Organizują zabawy z wyszynkiem napojów alkoholowych i rozpijają młodzież, zamiast świecić dobrym przykładem”*¹⁹⁴.

Niestety dość często podnoszono sprawę wysokiego spożycia alkoholu w gminie oraz funkcjonowania melin i „bunkrów” z alkoholem. Radny Albin Ulanowski narzekał, że w sklepach spożywczych w Rzańniku niektórzy mężczyźni stoją *„po kilka godzin i zapijają się piwem utrudniając innym zakup potrzebnych artykułów”*¹⁹⁵.

Z drugiej strony młodzież z gminy Rzańnik miała się też czym pochwalić. Szczególnie aktywna była wieś Dąbrowa i tamtejsza młodzież. Organizowano w tej wsi różne imprezy artystyczne pod hasłem „Dni Dąbrowy”, przedstawiające tradycje kurpiowskie. Imprezę filmowała nawet telewizja. Również w Porządziu młodzież wraz z Kołem Gospodyń Wiejskich organizowała wieczorki taneczne i wystawy sztuki ludowej¹⁹⁶.

W 1974 roku rozpoczęto budowę dwóch boisk sportowych (Rzańnik i Porządzie). Nie zapomniano także o najmłodszych. W Rzańniku powstało pierwsze przedszkole w gminie¹⁹⁷.

W obsadzie sołtysów nastąpiła stabilizacja. Po wyborach sołtysów około 1974 roku tylko w trzech sołectwach nastąpiły zmiany¹⁹⁸:

¹⁹² Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział Pułtusk, GRN Rzańnik, sygn. 27, k. 4.

¹⁹³ Tamże, sygn. 24, k. 158.

¹⁹⁴ Tamże.

¹⁹⁵ Tamże.

¹⁹⁶ Tamże, sygn. 25, k. 76.

¹⁹⁷ Tamże, k. 77.

¹⁹⁸ Tamże, sygn. 25, k. 137.

Sołectwo	Nazwisko i imię nowego sołtysa
Grodziczno	Kołodziejowski Stanisław
Nowe Wielątki	Skoczeń Henryk
Nowy Lubiel	Bobowski Zygmunt

Poniżej charakterystyka gminy z 1976 roku: Gmina położona była w południowej części województwa ostrołęckiego, nad rzeką Narew. Obszar gminy wynosił 167 km² (16 735 ha), w tym użytki rolne zajmowały 9 521 ha. Administracyjnie podzielona była na 27 sołectw, w których mieszkało 6 849 mieszkańców. Grunty orne zajmowały obszar 5 711 ha. Funkcjonowały 1 467 gospodarstw indywidualnych. Działo jedno państwowe gospodarstwo rolne (901 ha). Na terenie gminy działały 32 punkty sprzedaży detalicznej, dwa zakłady gastronomiczne na 90 miejsc. Lokale sklepowe w sumie obejmowały 872 m². GS prowadził następujące usługi: murarstwo, malarstwo, ślusarstwo, kowalstwo, piekarstwo, betoniarnictwo, stolarstwo, obsługa maszyn rolniczych. Działo 8 punktów skupu mleka podlegające OSM Wyszaków. W Rzęśniku była Zbiorcza Szkoła Gminna z filiami: Wincentowo, Dąbrowa oraz szkoła zbiorcza w Porządziu z filią w Ochudnie. Dodatkowo działało 6 szkół podstawowych oraz ZSR¹⁹⁹Rzęśnik. W trudnych warunkach mieszkali nauczyciele w gminie. Dzieci dowożono do szkół przy pomocy przyczepki PKS-u. Ciężkie warunki nauki były w szkołach w Porządziu i Rzęśniku. Działo 8 placówek kulturalno-oświatowych, w tym 6 klubów „Ruchu” oraz 2 kluby „Młodego Rolnika”²⁰⁰.

Niestety następował odpływ młodych mieszkańców gminy od innych ośrodków. Oceniano że około 400 gospodarstw nie miało następców. Wiele gruntów przejmowało w użytkowanie SKR Rzęśnik²⁰¹.

Duży obszar gminy zajmowały lasy. Było ich w sumie 6 255 ha, z czego 5 400 ha to były lasy państwowe administrowane przez Nadleśnictwa Leszczynów i Pułtusk²⁰².

Największą jednostką OSP była jednostka w Rzęśniku. Posiadała kategorię S2. Działo w niej 38 strażaków. OSP posiadała garaż i samochód pożarniczy marki „Star”. Dodatkowo także 2 motopompy M-800 i M-400, także suszarnię na węże i syrenę elektryczną. Poniżej lista pozostałych OSP na terenie gminy²⁰³:

Nazwa jednostki	Typ
Porządzie	S1
Wólka Lubielska	S1
Dąbrowa	S1
Komorowo	M
Wólka-Przekory (?)	M

¹⁹⁹ Zasadnicza Szkoła Rolnicza.

²⁰⁰ Tamże, sygn. 27, k. 66.

²⁰¹ Tamże, k. 68.

²⁰² Tamże, sygn. 27, k. 68.

²⁰³ Tamże, sygn. 27, k. 69.

Stary-Lubiel	M
Nowe-Wielątki	M
Ochudno	M
Wielątki Folwark	M
OSP PGR Rząśnik	

KADENCJA 1978-1984

W dniu 5 lutego 1978 roku przeprowadzono kolejne wybory do rad narodowych. W poprzedzającym okresie organizowano zebrania wiejskie i pytano ludność o główne potrzeby danej wsi. We wsiach Osiny, Nowe Wielątki, Dąbrowa, Janowo podnoszono kwestie budowy nowych dróg. *„Sporo uwag zanotowano odnośnie usprawnienia handlu i usług, a szczególnie usług mechanizacyjnych wykonywanych przez SKR, poprawy tych usług i terminowości wykonania”*. Była to wieczna bolączka tamtych czasów w wielu gminach. W Porządziu i Rząśniku ludność domagała się budowy wodociągów²⁰⁴.

W skład nowej GRN wybrano następujące osoby:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Matuszewska Stanisława	Bielino
Dymczyk Marianna	Dąbrowa
Mielczarczyk Genowefa	Dąbrowa
Piekarski Stanisław	Dąbrowa
Chmielewska Karolina	Gołystok
Kołodziejska Zofia	Grodziczno
Janczewska Helena	Grądy Polewne
Falba Mieczysław	Janowo
Borek Zofia	Józefowo
Gemza Jadwiga	Komorowo
Jóźwiak Aleksander	Komorowo
Machnowski Henryk	Komorowo
Falba Henryk	Nowa Wieś
Orłowski Tadeusz	Nowe Wielątki
Stryjniak Józef	Nowe Wielątki
Skoczeń Kazimierz	Nowe Wielątki
Bartniczak Karol	Nowy Lubiel
Soliwoda Helena	Nury
Dawidzki Antoni	Ochudno
Kulesza Antoni	Ochudno
Rosłonec Czesław	Osiny
Zwaliński Stanisław	Ostrówek
Perzanowski Czesław	Plewica
Kęsicka Janina	Porządzie

²⁰⁴ Tamże, sygn. 28, k. 17.

Mielczarczyk Władysław	Porządzie
Zwaliński Bolesław	Rogóźno
Ćwik Bolesław	Rząśnik
Brzeziński Jerzy	Rząśnik
Paradowski Waldemar	Rząśnik
Rosłonec Jadwiga	Rząśnik
Skonieczny Józef	Rząśnik
Gałązka Kazimierz	Stary Lubiel
Bulikowski Ryszard	Wielątki-Folwark
Nowosielski Kazimierz	Wielątki-Folwark
Dziubeła Jan	Wincentowo
Skoczeń Czesław	Wola Polewna
Sieńkowska Barbara	Wólka-Folwark
Kucharczyk Wacław	Wólka Lubielska
Pikora Eugeniusz	Wólka-Przekory
Roman Józef	Wólka-Wojciechówek

Wybrano nowy skład prezydium²⁰⁵:

Nazwisko i imię	Funkcja
Orłowski Tadeusz	Przewodniczący prezydium
Brzeziński Jerzy ²⁰⁶	Zastępca przewodniczącego
Stryjniak Jerzy ²⁰⁷	Zastępca przewodniczącego
Gemza Jadwiga	Przewodnicząca Komisji Wychowania, Oświaty, Kultury i Spraw Socjalnych
Bartniczak Karol	Przewodniczący Komisji Przestrzegania Prawa i Porządku Publicznego
Kulesza Antoni	Przewodniczący Komisji Rozwoju Gospodarczego i Zaopatrzenia
Dymczyk Marianna	Przewodniczący Komisji Rolnictwa

W drugiej połowie lat 70. XX wieku postępował kryzys gospodarczy i notowano liczne braki w sklepach i hurtowniach. Według zarządzeń władz sprzedawano materiały budowlane tylko dla instytucji i osób prywatnych, które już od pewnego czasu prowadziły inwestycje. Podczas jednej z sesji GRN radna Zofia Kołodziejska „mówiła o braku materiałów budowlanych. Poruszyła problem zaopatrzenia sklepów w artykuły żywnościowe. Brak jest smalcu, słoniny, a co dopiero mówić o mięsie czy wędlinie”²⁰⁸. W dziedzinie budownictwa gmina otrzymywała zaledwie 4,5% zapotrzebowania na materiały

²⁰⁵ Tamże, sygn. 28.

²⁰⁶ Jednocześnie I sekretarz Komitetu Gminnego PZPR oraz dyrektorem PGR. W większości gmin to właśnie sekretarz był przewodniczącym.

²⁰⁷ Szef ZSL w gminie i kierownik GSR-u.

²⁰⁸ Tamże, sygn. 28, k. 63.

konstrukcyjne, w pozostałych materiałach 80%²⁰⁹.

Bardzo często narzekano na niski poziom usług Spółdzielni Kółek Rolniczych, chociaż z drugiej strony doceniano najlepszych pracowników. Byli nimi: kombajnista Kazimierz Skonieczny oraz Czesław Rudnicki (obsługiwał snopowiązałkę)²¹⁰.

Zima 1978/1979 szczególnie dała się we znaki w gminie Rząśnik. Miały miejsce bardzo duże opady śniegu, brakowało sił i środków na odśnieżanie. W akcji odśnieżania brało udział około 1 000 osób, była to wielka mobilizacja społeczności gminnej.

Natomiast w latach 1979 i 1980 roku miały miejsce bardzo deszczowe lata, które zniszczyły wiele dróg w gminie Rząśnik. Na przykład dzieci z Janowa nie można było dowieźć do szkoły. Urząd Gminy nie otrzymywał żadnych dotacji z województwa na budowę dróg i gmina musiała sobie sama poradzić. Angażowano więc ludzi do czynów społecznych²¹¹.

W 1980 roku drogi gminne liczyły 179 km, w tym o nawierzchni twardej 57 km, nawierzchni ulepszonej 30 km, gruntowych 82 km²¹².

Lista sołtysów w 1979 roku²¹³:

Sołectwo	Nazwisko i imię
Bielino	Matuszewski Henryk
Dąbrowa	Mróz Stanisław
Gołystok	Zdziera Jan
Grądy Polewne	Janczewski Zygmunt
Grodziczno	Kołodziejski Kazimierz
Janowo	Suchta Edward
Józefowo	Ulatowski Wacław
Komorowo	Salwin Henryk
Nury	Trętowski Jan
Osiny	Markowski Tadeusz
Ostrówek	Andrzejewski Kazimierz
Plewica	Perzanowski Czesław
Porządzie	Szymczak Władysław
Rząśnik	Kozon Józef
Stary Lubiel	Morka Wiktor
Wielątki-Folwark	Kanownik Stanisław
Wincentowo	Ciemerych Mieczysław
Wola Polewna	Budny Władysław
Wólka-Folwark	Chmielewski Jan
Wólka Lubielska	Trzciński Józef
Wólka-Przekory	Petrykowski Eugeniusz
Wólka-Wojciechówek	Ciok Jan

²⁰⁹ Tamże, k. 70.

²¹⁰ Tamże, sygn. 28, k. 94.

²¹¹ Tamże, sygn. 29, k. 191.

²¹² Tamże, sygn. 30, k. 57.

²¹³ Tamże, sygn. 30, k. 63-64.

Trwał nacisk na likwidację małych szkół wiejskich. W końcu lat 70. zlikwidowano filie szkolne w Wincentowie i Wólce Lubielskiej. Nadal pracowały filialne szkoły (I-III) w Ochudnie, Wólce Przekory i Wielątkach²¹⁴.

Od lata 1980 roku do jesieni 1981 roku trwał w Polsce okres „Solidarności”. Wielki kryzys gospodarczy towarzyszył wielkiej, obywatelskiej mobilizacji społeczności. Dotyczyło to także wielu gmin wiejskich. Co ciekawe w aktach gminy Rząśnik bardzo trudno odnaleźć jakiegokolwiek odniesienia do sytuacji politycznej w Polsce. Powstaje wrażenie zupełnego braku zainteresowania polityką krajową w tej okolicy. W wielu gminach było zupełnie inaczej.

W tym okresie trwały zmiany we władzach gminy. Jeszcze 28 grudnia 1979 roku z funkcji przewodniczącego prezydium zrezygnował Tadeusz Orłowski. Nowym przewodniczącym został ówczesny I-szy sekretarz Komitetu Gminnego PZPR Czesław Jabłecki. W rok później zakazano łączenia tych funkcji i 29 stycznia 1981 roku przewodniczący prezydium zrezygnował. Na jego miejsce kandydowali: Józef Roman, Karol Bartniczak i Stanisław Piekarski. Największym zaufaniem radnych cieszył się Józef Roman i został kolejnym przewodniczącym prezydium GRN Rząśnik²¹⁵. Jednocześnie latem 1981 roku wojewoda ostrołęcki odwołał z urzędu naczelnika Władysława Puławskiego, nowym naczelnikiem został Tadeusz Orłowski²¹⁶.

Był to okres wielkiego kryzysu gospodarczego. Ciężko mieli zwłaszcza urzędnicy i nauczyciele, którzy najczęściej nie posiadali własnych gospodarstw, a nie mogli także stać w kolejkach w godzinach pracy, kiedy to rozdzielano niktłe dostawy towarów²¹⁷. Z tego okresu zachowała się następująca notatka: *„Od sierpnia 1981 roku 70% mieszkańców gminy Rząśnik nie zrealizowała swoich uprawnień (kartek) na zakup mięsa i wędliny, ponieważ poza terenem nasi mieszkańcy praktycznie nie mogą dokonać zakupu. Domagamy się aby rozdział masy mięsnej na poszczególne gminy w województwie był jawny i nasz upoważniony przedstawiciel mógł sprawdzić czy przydział dla nas pozostaje w takich samych proporcjach ilości mieszkańców lub uprawnień wynikających z przydzielonych kartek jak średnio w województwie. Zaznaczamy że mieszkańcy gminy to nie tylko sami rolnicy, utrzymujący się z innych źródeł niż własne gospodarstwo mają krytyczną sytuację w zaopatrzeniu w podstawowe produkty żywnościowe, zdecydowanie gorszą niż mieszkańcy miast. Wiele rozgoryczenia wynika z innych niż w sąsiednich województwach uprawnień do zakupu słodczy na kartki dla dzieci, jak również w zakupie słodczy w zamian za alkohol. Utrzymywanie takich regionalnych różnic, które wymuszają na mieszkańcach naszego województwa by wykupywali alkohol, stoi w sprzeczności z zasadą reglamentacji tj. każdemu obywatelowi kraju – równe możliwości w zakupie tego co jest do podziału”*²¹⁸. Kwestia zaopatrzenia będzie się pojawiała w obradach GRN Rząśnik przez następne lata, aż do 1989 roku.

Wyjściem z sytuacji miała być działalność (od 1978 roku) Gminnego Komitetu

²¹⁴ Tamże, sygn. 28, k. 197.

²¹⁵ Tamże, sygn. 29, k. 121.

²¹⁶ Tamże, sygn. 30, k. 3.

²¹⁷ Tamże, sygn. 29, k. 122.

²¹⁸ Tamże, sygn. 29, k. 211

Kontroli Społecznej z przewodniczącym Jerzym Brzezińskim. Komisje takie działały obligatoryjnie w całym kraju. W gminie Rząśnik dodatkowo powołano Komisję ds. Walki ze Speculacją na czele z Marianną Uchal z miejscowego PGR-u. Podczas kontroli tej komisji stwierdzono, że w sklepach brak jest cen, nie ma danych o godzinach otwarcia sklepów, często panował bałagan na zapleczu sklepowym, brak było wywieszek o tym co jest w sprzedaży (głównie dotyczyło to mięsa i wędlin). Najważniejsze jednak, że nie znaleziono ukrytych towarów na zapleczach sklepów²¹⁹.

Bardzo często omawiano kwestie tras i godzin jazdy PKS-ów. Był to jeden z wiodących tematów obrad GRN, dużo częściej niż w innych gminach. Kursy autobusowe często się nie odbywały, albo autobus był tak przepełniony, że nie zabierał pasażerów. We wsi Dąbrowa odbyło się w 1981 roku zebranie wiejskie z udziałem samego wojewody, na którym poruszano także tą sprawą, lecz wojewoda oznajmił, że kursów PKS-u nie będzie więcej, a nawet można je zmniejszyć²²⁰. W sprawie PKS-ów mieszkańcy wsi Wólka Lubielska, Ostrówek, Janowo, Stary Lubiel, Nowa Wieś zgłaszali się wszędzie. Po wprowadzeniu stanu wojennego udali się nawet do przedstawicieli armii i sprawę poruszano nawet przez Komitet Obrony Kraju. Postulaty załatwiono tylko częściowo, ponieważ *brakowało taboru i części zamiennych*²²¹.

Przez kryzys gospodarczy w SKR nie można było wykonać wielu prac, ponieważ brakowało opon, dętek do maszyn rolniczych, nawet nakrętek do sprzętu rolniczego. Zamówienia części zamiennych realizowano tylko w 30%²²².

W tym okresie w Rząśniku budowało się osiedle domków jednorodzinnych („Osiedle Młodych”), jednak przedłużało się wybudowanie linii energetycznej do osiedla²²³. Sprawę załatwiono dopiero po kilku latach.

W grudniu 1981 roku rozpoczął się stan wojenny. W aktach gminnych nie było żadnych wzmianek o sytuacji w gminie. Jest tylko adnotacja o braku połączeń telefonicznych na terenie gminy.

18 lutego 1983 roku zaproponowano nowego kandydata na naczelnika gminy. Był nim Tomasz Matyjasik – osoba z zewnątrz. Kandydatura została przegłosowana pozytywnie²²⁴.

Lista sołtysów z początku 1984 roku:

²¹⁹ Tamże, sygn. 30, k. 41.

²²⁰ Tamże, sygn. 31, k. 6.

²²¹ Tamże, sygn. 31, k. 117.

²²² Tamże, sygn. 29, k. 169.

²²³ Tamże, sygn. 29, k. 185.

²²⁴ Tamże, sygn. 31, k. 6.

Sołectwo	Nazwisko i imię
Bielino	Matuszewski Henryk ²²⁵
Dąbrowa	Mróz Stanisław ²²⁶
Gołystok	Zdziera Jan
Grądy Polewne	Janczewski Zygmunt ²²⁷
Grodziczno	Kucharczyk Józef (od lipca 1984 roku)
Janowo	Suchta Edward ²²⁸
Józefowo	Ulatowski Wacław ²²⁹
Komorowo	Salwin Henryk ²³⁰
Nowa Wieś	Falba Henryk ²³¹
Nowe Wielątki	Skoczeń Kazimierz ²³²
Nowy Lubiel	Akier Aleksander ²³³
Nury	Trętowski Jan ²³⁴
Ochudno	Kulesza Antoni ²³⁵
Osiny	Markowski Tadeusz ²³⁶
Ostrówek	Andrzejewski Kazimierz ²³⁷
Plewica	Dziewulski Kazimierz (od lipca 1984)
Porządzie	Szymczak Władysław ²³⁸
Rogóžno	Zwaliński Bolesław ²³⁹
Rząśnik	Kozon Józef ²⁴⁰
Stary Lubiel	Morka Wiktor ²⁴¹

²²⁵ Pełnił funkcję od trzech kadencji. *Udziela się aktywnie w pracach społecznych. Jego dobra i sumienna praca spotkała się z uznaniem w miejscowym środowisku. Posiadane gospodarstwo prowadzi wzorowo.*

²²⁶ Od 22 pełnił funkcję sołtysa. *W miarę możliwości angażuje się w prace społeczne. Bierze czynny udział w spotkaniach i szkoleniach sołtysów.*

²²⁷ Sołtys od 18 lat.

²²⁸ Sołtys od 3 kadencji. *Jest dobrym inicjatorem czynów społecznych. Cieszy się uznaniem wśród miejscowej ludności. Daje dobry przykład prawidłowego prowadzenia gospodarstwa rolnego.*

²²⁹ Od 16 lat pełni funkcję sołtysa. *Ogólnie z obowiązków sołtysa wywiązuje się dobrze. Mało uczestniczy w naradach i szkoleniach sołtysów.*

²³⁰ Sołtys wsi od 6 lat.

²³¹ Sołtys od 16 lat, tj. od 1968 roku.

²³² Sołtys pierwszą kadencję. *Ostatnio aktywnie włączył się w organizację czynów społecznych przy budowie szkoły.*

²³³ Sołtys od 1982 roku. *Z obowiązków sołtysa wywiązuje się dosyć dobrze, obowiązkowy i aktywny jako opiekun społeczny.*

²³⁴ Sołtys od 3 kadencji. *Sumienny i obowiązkowy w wykonywaniu powierzonych obowiązków sołtysa. Interesuje się problemami mieszkańców wsi.*

²³⁵ Sołtys od 26 lat, to jest od 1958 roku. *Najdłużej urzędujący sołtys. Aktywny organizator kółek rolniczych. Działacz społeczny, organizator czynów społecznych. W latach 80. Przewodniczący Gminnego Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych. Obowiązki sołtysa wykonuje bardzo dobrze.*

²³⁶ Sołtys od 3 kadencji. *Powierzone obowiązki wykonuje dobrze.*

²³⁷ Sołtys wsi od 26 lat, z przerwą na jedną kadencję. *Z obowiązków sołtysa wywiązuje się dobrze. Interesuje się problemami wsi.*

²³⁸ Sołtys od 1958 roku. *Aktywny działacz społeczny i polityczny. Dbają do dobro wsi i jej mieszkańców.*

²³⁹ Sołtys od 16 lat. *Czynny w pracach społecznych. Dbą o potrzeby mieszkańców. Z obowiązków sołtysa wywiązuje się dobrze.*

²⁴⁰ Sołtys od 1958 roku. *Z obowiązków sołtysa wywiązuje się dobrze. Dbą o interesy mieszkańców wsi.*

²⁴¹ Sołtys pierwszą kadencję. *Z obowiązków sołtysa wywiązuje się z powierzonych obowiązków. Cieszy się zaufaniem mieszkańców. Aktywnie uczestniczy w pracach społecznych.*

Wielątki-Folwark	Kanownik Stanisław ²⁴²
Wincentowo	Ciemerych Mieczysław ²⁴³
Wola Polewna	Dziewulski Eugeniusz ²⁴⁴
Wólka-Folwark	Chmielewski Jan ²⁴⁵
Wólka Lubielska	Trzcński Józef ²⁴⁶
Wólka-Przekory	Petrykowski Eugeniusz ²⁴⁷
Wólka-Wojciechówek	Ciok Ryszard ²⁴⁸

KADENCJA 1984-1988

Po wyborach do rad narodowych z 17 czerwca 1984 roku w skład GRN wybrano:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Abramczyk Tadeusz	Wincentowo
Abramczyk Bronisław	Dąbrowa
Bartniczak Karol	Nowy Lubiel
Ćwik Bolesław	Rząśnik
Chmielewska Karolina	Gołystok
Czyż Władysław	Nowe Wielątki
Dziewulski Kazimierz	Plewica
Falba Mieczysław	Janowo
Gałązka Kazimierz	Stary Lubiel
Gaszczyński Ryszard	Komorowo
Jabłecki Czesław	Rząśnik
Kania Maria	Porządzie
Kurowski Czesław	Nowy Lubiel
Krakowiecki Stanisław	Nowe Wielątki
Kowalczyk Wanda	Rząśnik
Kozon Genowefa	Porządzie
Kulesza Antoni	Ochudno
Kulesza Teresa	Ochudno
Łada Michalina	Porządzie
Matuszewska Stanisława	Bielino
Machnowski Mirosław	Nowa Wieś
Machnowski Henryk	Komorowo
Nowosielski Kazimierz	Wielątki-Folwark

²⁴² Sołtys od 14 lat. Zaangażowany politycznie i społecznie w życiu wsi. Cieszy się pełnym poparciem swoich wyborców.

²⁴³ Sołtys od 15 lat. Czynnie włącza się w podejmowanie prac społecznych na rzecz wsi i jej mieszkańców.

²⁴⁴ Funkcje sprawuje od 5 lat.

²⁴⁵ Sołtys od 7 lat. Sumienny i obowiązkowy. Cieszy się zaufaniem mieszkańców.

²⁴⁶ Sołtys wsi od 17 lat.

²⁴⁷ Sołtys wsi od 16 lat. Cieszy się zaufaniem i poparciem mieszkańców wsi, czego przykładem jest masowy udział mieszkańców w czynie społecznym przy budowie mostu.

²⁴⁸ Sołtys od 1983 roku. Mały staż, ale jest aktywny społecznie.

Nowotka Jadwiga	Wólka-Folwark
Nowakowski Leszek	Ochudno
Orłowski Józef	Wólka Lubielska
Oleksiak Paweł	Komorowo
Piekarski Stanisław	Dąbrowa
Polak Halina	Dąbrowa
Prus Tadeusz	Nowe Wielatki
Pikora Eugeniusz	Wólka Przekory
Roman Józef	Wólka-Wojciechówek
Stryjniak Józef	Rząśnik
Skoczeń Czesław	Wola Polewna
Soliwoda Kazimierz	Grodziczno
Szymczak Władysław	Porządzie
Świderek Marian	Ochudno
Trętowski Adam	Nury
Zdunek Kazimierz	Józefowo
Zdunek Witold	Rząśnik

Nowy skład prezydium GRN²⁴⁹:

Nazwisko i imię	Funkcja
Zdunek Witold	Przewodniczący prezydium
Gałązka Kazimierz	Zastępca przewodniczącego
Abramczyk Tadeusz	Zastępca przewodniczącego`
Roman Józef	Przewodniczący Komisji ds. Samorządu
Kulesza Antoni	Przewodniczący Komisji Rozwoju Społecznego, Gospodarczego i Przestrzennego
Szymczak Władysław	Przewodniczący Komisji Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
Kulesza Teresa	Przewodniczący Komisji Zdrowia i Spraw Socjalnych
Kania Maria	Przewodniczący Komisji Oświaty i Kultury
Stryjniak Józef	Przewodniczący Komisji Prawa i Porządku Publicznego

W połowie lat 80. XX wieku do najważniejszych inwestycji należały: budowa wodociągu Rząśnik-Porządzie oraz budowa strażnicy OSP Komorowo. Przygotowywano dokumentację techniczną dla obiektów melioracyjnych „Chąśnia” (Rząśnik i Gołystok)²⁵⁰.

16 października 1984 roku przeprowadzono wybór nowego naczelnika gminy. Został nim Kazimierz Witkowski²⁵¹. Naczelnik Witkowski nie pracował długo. 28 listopada 1986

²⁴⁹ Tamże, sygn. 32, k. 22.

²⁵⁰ Tamże, sygn. 32, k. 10.

²⁵¹ Tamże, sygn. 32, k. 67. Ur. 1930 w Długosiodle. Pracował w Zarządzie Hoteli Miejskich w Wyszowie, w służbie więziennej w różnych miastach, w tym naczelnika zakładu karnego w Suwałkach. Od 1979 roku

roku kolejnym naczelnikiem został Jan Kozon²⁵², który objął stanowisko 1 grudnia 1986 roku. Nieco wcześniej na stanowisku sekretarza biura UG rozpoczęła pracę Bożena Koch (1 kwietnia 1986). Na czele referatu finansów stała Natalia Kurowska. Niestety warunki pracy w UG były dość trudne. W sprawozdaniu z działalności UG z tego okresu pisano: „Urząd Gminy mieści się w budynku straży pożarnej, który nie zapewnia w pełni właściwego funkcjonowania. Warunki pracy w Urzędzie są uciążliwe ze względu na nadmierne zagęszczenie i niewłaściwą funkcjonalność”²⁵³.

Najważniejsze osoby w gminie Rząśnik w latach 80.:

Nazwisko i imię	Stanowisko
Domysławski Andrzej	Lekarz weterynarii
Morka Henryk	Radny WRN, następnie przewodniczący GK FJN
Ulanowski Albin	Dyrektor SKR i przewodniczący GK FJN (od 1980 roku)
Jechna Kazimierz	Komendant MO
Rochalski Roman	Dyrektor Ośrodka Zdrowia
Kulesza Cecylia	Radna WRN ²⁵⁴
Świderek Ryszard	Dyrektor filii GS SCh
Łada Jerzy, następnie ponownie Czesław Jabłecki	I-szy sekretarz KG PZPR
Witkowski Zbigniew	Przewodniczący Związku Gminnego ZSMP
Abramczyk Tadeusz	Sekretarz KG ZSL ²⁵⁵
Walasek Tadeusz	Prezes GS Wyszaków
Łapka Tadeusz	Prezes SKR
Wultańska Genowefa	Dyrektor oddziału BS ²⁵⁶
Gaszczyński Stanisław	Inspektor Oświaty i Wychowania
Ćwik Jerzy	Radny WRN (od 1984 roku)
Domysławski Andrzej	Lekarz weterynarii
Wasiak Józef	Dyrektor PGR
Zdunek Witold, następnie Zaremba Leokadia	Przewodnicząca PRON ²⁵⁷
Abramczyk Tadeusz	Prezes Związku Gminnego ZSL ²⁵⁸
Bielecka Maria	Kierownik Gminnej Biblioteki

emeryt służby więziennej, pracował jako specjalista w Suwalskiej Fabryce Mebli. Członek PZPR. Na pieczęcie imiennej zapisano *major mgr inż. Kazimierz Witkowski*

²⁵² Tamże, sygn. 33, k. 144. Urodzony 1944 w Łosinnym koło Wyszkowa. Ukończył w 1971 roku studia wyższe (zaocznie) ekonomiczne. Od 1963 roku pracował w GS Wyszaków, następnie w Fabryce Mebli w Wyszowie. Od 1980 roku prezes GS SCh Obryte.

²⁵³ Tamże, sygn. 34, k. 105.

²⁵⁴ Wojewódzkiej Rady Narodowej.

²⁵⁵ Komitet Gminny Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego.

²⁵⁶ Bank Spółdzielczy.

²⁵⁷ Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego.

²⁵⁸ Zjednoczone Stronnictwo Ludowe.

W 1984 roku obchodzono uroczyste 40- lecie PRL-u. Wykazywano liczne przemiany jakie przeszła Gmina Rząśnik w tym okresie. Zniknęło wiele drewnianych budynków ze strzechami. W zamian powstało wiele murowanych budynków z ogniotrwałymi dachami. Coraz większą rolę odgrywała mechanizacja rolnictwa. Powszechne stało się nawożenie pól. *„W gminie Rząśnik dość znaczna liczba mieszkańców posiada własne samochody osobowe lub dostawce typu „Żuk”, „Nysa”, „Tarpan”. Zaraz po wojnie dużym osiągnięciem był rower, później motor, a o samochodzie nie było mowy. Wytoczono wiele nowych dróg, położono nową nawierzchnię asfaltową, bądź żwirową. W gminie naszej uruchomiono wiele linii autobusowych. Możemy dojechać stąd do wszystkich prawie zakątków naszego kraju, Europy i świata. Zmeliorowano wiele hektarów łąk. Założono światło elektryczne, którego nie było zaraz po wojnie” (...)*²⁵⁹. Tekst jest typowy dla tamtych czasów, jednak należy obiektywnie powiedzieć, że mimo wielu niedociągnięć nastąpiły duże zmiany cywilizacyjne (elektryczność, nowe szkoły, drogi).

Sołtysi w kadencji 1984-1988²⁶⁰:

Sołectwo	Nazwisko i imię
Bielino	Falba Jan
Dąbrowa	Mróz Stanisław
Gołystok	Zdziera Jan
Grądy Polewne	Janczewski Zygmunt
Grodziczno	Kołodziejska Zofia
Janowo	Suchta Edward
Józefowo	Ulatowski Wacław
Komorowo	Salwin Henryk
Nowa Wieś	Falba Henryk
Nowe Wielątki	Rakowski Jan
Nowy Lubiel	Akier Aleksander
Nury	Kasiński Zdzisław
Ochudno	Kulesza Antoni
Osiny	Markowski Tadeusz
Ostrówek	Andrzejewski Kazimierz
Plewica	Chmielewski Jan
Rogóźno	Zwaliński Edward
Rząśnik	Kozon Józef
Stary Lubiel	Morka Wiktor
Wielątki-Folwark	Kanownik Stanisław
Wincentowo	Ciemerych Mieczysław
Wola Polewna	Dziewulski Eugeniusz
Wólka-Folwark	Chmielewski Jan
Wólka Lubielska	Falba Jerzy

²⁵⁹ Tamże, sygn. 32, k. 29.

²⁶⁰ Tamże, sygn. 33, k. 31.

Wólka Przekory	Petrykowski Eugeniusz
Wólka-Wojciechówek	Ciok Ryszard
Wielątki	Czyż Piotr

Rząśnik rozwijał się i w 1986 roku podjęto akcję nadania nazw ulicom w miejscowości. Uchwalono nazwy ulic: Wyszkowska, Jesionowa, Ludwika Waryńskiego, Leśna, Macieja Rataja, Marii Dąbrowskiej, Mikołaja Kopernika, Adama Mickiewicza i Bolesława Prusa²⁶¹. PGR Rząśnik deklarował rozbudowę osiedla przyzakładowego.

Poniżej plany inwestycyjne na 1986 rok:

- Dokończenie obiektu melioracyjnego Gołystok-Wola Polewna
- Dokończenie drogi żwirowej w Wielątkach Nowych przy udziale czynów społecznych
- Zakończeniu budowy sklepu w Lubielu Starym przy udziale czynów społecznych
- Budowa punktu czerpalnego w Ochudnie
- Przygotowanie planu budowy i rozpoczęcie budowy Wiejskiego Ośrodka Kultury w Dąbrowie
- Remont kapitalny szkoły w Wólce-Folwark
- Rozpoczęcie budowy bloku mieszkalnego dla pracowników PGR Rząśnik²⁶²

Ciągnęła się sprawa budowy Domu Nauczyciela, z powodu braku środków inwestycyjne wstrzymano.

Według danych z 1987 roku na terenie Gminy działało 7 szkół podstawowych, 2 punkty filialne i 2 przedszkola. Gmina chwalił się działalnością zespołu pieśni i tańca „Puszcza Biała” pod patronatem Spółdzielni Rękodzieła Artystycznego z Pułtusa²⁶³.

W drugiej połowie lat 80. XX wieku udało się wreszcie unormować pracę Wiejskiego Ośrodka Zdrowia w Nowym Lubielu. Kierownikiem placówki był Ryszard Warzecha²⁶⁴.

Wielkim osiągnięciem władz gminnych z tego okresu było oddanie do użytku wodociągów wiejskich w Rząśniku i Porządziu (33% mieszkańców gminy). Dobiegała końca budowa szkoły w Wielątkach Nowych i ukończono długo oczekiwaną inwestycję – budowę sklepu w Lubielu Starym (rok 1989). Zbudowano także remizę strażacką OSP w Komorowie²⁶⁵.

²⁶¹ Tamże, sygn. 33, k. 160.

²⁶² Tamże, sygn. 34, k. 18

²⁶³ Tamże, sygn. 34, k. 72.

²⁶⁴ Tamże, sygn. 34, k. 114.

²⁶⁵ Tamże, sygn. 34, k. 35.

KADENCJA 1988-1990

W skład GRN po wyborach z 19 czerwca 1988 roku wchodziły następujące osoby:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Abramczyk Henryk	Wielątki
Abramczyk Tadeusz	Wincentowo
Aranowski Stanisław	Ochudno
Cal Kazimierz	Komorowo
Chmielewski Jan	Wólka-Folwark
Ćwik Bolesław	Rząśnik
Dziewulska Wiesława	Wola Polewna
Falba Danuta	Nowa Wieś
Falba Krystyna	Rząśnik
Gałązka Kazimierz	Stary Lubiel
Gołębiewski Roman	Grądy Polewne
Kucińska Halina	Dąbrowa
Krawczyk Maria	Plewica
Kurowski Czesław	Nowy Lubiel
Mróz Stanisław s. Jana	Dąbrowa
Nowak Zdzisław	Ostrówek
Orłowski Józef	Wólka Lubielska
Pikora Eugeniusz	Wólka-Przekory
Piórkowski Antoni	Komorowo
Prus Tadeusz	Nowe Wielątki
Rojek Krystyna	Ochudno
Roman Marianna	Wólka-Wojciechówek
Skoczeń Czesław	Wola Polewna
Skoczył Stanisław	Bielino
Suchta Edward	Janowo
Szymczak Władysław	Porządzie
Świderek Marian	Rząśnik
Trętowski Adam	Nury
Wieczorkiewicz Wiesław	Porządzie
Wultańska Genowefa	Rząśnik
Zdunek Witold	Rząśnik
Zwaliński Edward	Rogóźno ²⁶⁶

²⁶⁶ Tamże, sygn. 34, k. 18-19.

30 czerwca 1988 roku miała miejsce pierwsza sesja GRN w Rzańniku. W skład prezydium włączono następujące osoby²⁶⁷:

Nazwisko i imię	Funkcja
Zdunek Witold	Przewodniczący prezydium
Abramczyk Tadeusz	Wiceprzewodniczący prezydium
Gałązka Kazimierz	Wiceprzewodniczący prezydium
Abramczyk Tadeusz	Przewodniczący Komisji ds. Samorządu
Gałązka Kazimierz	Przewodniczący Komisji Oświaty i Kultury
Falba Krystyna	Przewodniczący Komisji Rozwoju Społeczno-Gospodarczego i Przestrzennego
Suchta Edward	Przewodniczący Komisji Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
Kurowski Czesław	Przewodniczący Komisji Zdrowia, Spraw Socjalnych i Ochrony Środowiska
Szymczak Władysław	Przewodniczący Komisji Prawa i Porządku Publicznego

Sołtysi i przewodniczący rad sołeckich w kadencji 1988-1990 (skrótowa):

Sołectwo	Nazwisko i imię
Bielino	Falba Teresa
Dąbrowa	Mróz Stanisław
Gołytok	Zdziera Jan
Grądy Polewne	Janczewski Zygmunt
Grodziczno	Kołodziejska Zofia
Janowo	Suchta Edward
Józefowo	Ulatowski Wacław
Komorowo	Salwin Ireneusz
Nowa Wieś	Gołębiowski Grzegorz
Nowe Wielątki	Rakowski Jan
Nowy Lubiel	Akier Aleksander
Nury	Kasiński Zdzisław
Ochudno	Kulesza Andrzej
Osiny	Falba Stanisław
Ostrówek	Andrzejewski Kazimierz
Plewica	Chmielewski Jan
Porządzie	Szymczak Władysław
Rogóżno	Zwalińska Marianna
Rzańnik	Kozon Józef i Orłowski Henryk
Stary Lubiel	Morka Wiktor
Wielątki-Folwark	Kanownik Stanisław
Wielątki	Czyż Piotr
Wincentowo	Ciemerych Mieczysław

²⁶⁷ Tamże, sygn. 35, k. 13.

Wola Polewna	Dziewulski Eugeniusz
Wólka-Folwark	Chmielewski Jan
Wólka Lubielska	Falba Jerzy
Wólka-Przekory	Petrykowski Eugeniusz
Wólka-Wojciechówek	Ciok Jan

W końcu 1989 roku nadal trwał kryzys. Radni na sesjach wyklócali się czasem o śledzie, drobne pieczywo. Było to typowe dla tego okresu. Bardzo często sklepy były zamykane, ponieważ pracowały w nich młode kobiety, które brały urlopy na dzieci, a dodatkowo za pracę w sobotę miały dodatkowy dzień wolny i sklep tego dnia był nieczynny. Pracownicy handlu żyli w ogromnym stresie i stąd często następowała rotacja. (prezes GS tłumaczył, że sklepowym „*dokucza ludność*”). Czasem sklepy czynne były 2-3 w tygodniu. Zdarzały się i takie sytuacje jak na przykład do sklepu spożywczego w Ochudnie dostarczono: „*7 telewizorów, które natychmiast zostały sprzedane i od tej pory zaczął się konflikt i dochodzenie, kto kupił telewizory?*”²⁶⁸.

W 1989 roku Gminę zamieszkiwało 6 964 osoby. Do szkół podstawowych uczęszczało 985 dzieci. Na terenie gminy działały: Gminna Biblioteka Publiczna wraz z filiami i punktami bibliotecznymi. Była to jednostka bardzo aktywna w Gminie. Z innych instytucji kultury zaliczano: Klub Książki i Prasy „Ruch”, organizacje młodzieżowe (ZSMP i LZS), koła gospodyń wiejskich i OSP²⁶⁹.

W kwietniu 1990 roku rady narodowe zakończyły działalność. Dla gminy Rząśnik wraz z wyborami samorządowymi z 27 maja 1990 roku rozpoczął się nowy okres²⁷⁰.

²⁶⁸ Tamże, sygn. 35, k. 196.

²⁶⁹ Tamże, k. 208.

²⁷⁰ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r., poz.446)

WSPÓŁCZESNA GMINA RZAŚNIK

W dniu 27 maja 1990 roku weszła w życie nowa ustawa o samorządzie gminnym z 8 marca 1990 roku²⁷¹. Tego dnia przeprowadzono także pierwsze wolne wybory do rad gmin.

Wybory do rad gmin przeprowadzano 19 czerwca 1994 roku (kadencja 1994-1998), 11 października 1998 (kadencja 1998-2002), 27 października 2002 (kadencja 2002-2006, tego dnia po raz pierwszy wybierano bezpośrednio wójtów gmin), 12 listopada 2006 (kadencja 2006-2010), 21 listopada 2010 roku (kadencja 2010-2014) oraz 16 listopada 2014 roku (kadencja 2014-2018).

Rok 1990 był wyjątkowy, bowiem kończyły działalność stare struktury gminne, a zaczynały zupełnie nowe, już samorządowe. W nowym ustroju samorządowym funkcje uchwałodawcze posiada rada gminy (miasta) wybierana w wyborach powszechnych. Rada gminy (miasta) wybiera spośród siebie przewodniczącego i wiceprzewodniczącego.

Rada gminy (miasta) decyduje o głównych kierunkach działalności gminy. Do jej wyłącznej właściwości należało (w 1990 roku):

- uchwalanie statutu gminy
- wybór i odwołanie zarządu, stanowienie o kierunkach jego działania oraz przyjmowanie sprawozdań z jego działalności
- powoływanie i odwoływanie sekretarza oraz skarbnika gminy
- uchwalanie budżetu gminy oraz przyjmowanie sprawozdań z działalności finansowej gminy i udzielanie absolutorium zarządowi z tego tytułu
- uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
- uchwalania programów gospodarczych
- ustalanie zakresu działania sołectw oraz przekazywania im składników mienia do korzystania
- podejmowanie uchwał w sprawach podatków i opłat w granicach określonych w odrębnych ustawach
- podejmowanie uchwał w sprawach majątkowych gminy, przekraczających zakres zwykłego zarządu

W latach 1990-2002 organem wykonawczym gmin były zarządy gminne na czele z wójtem (burmistrzem) wybieranym przez radę gminy (miasta). Do kompetencji zarządów gminy należało w szczególności:

- przygotowywanie projektów uchwał rady gminy (miasta),
- określanie sposobu wykonywania uchwał,
- gospodarowanie mieniem komunalnym
- wykonywanie budżetu

²⁷¹ Dziennik Ustaw z 1990 roku, nr 16, poz. 95.

- zatrudnianie i zwalnianie kierowników gminnych jednostek organizacyjnych

Zarządy gmin funkcjonowały w przeciągu trzech kadencji (1990-1994, 1994-1998, 1998-2002). Od jesieni 2002 roku organem wykonawczym w gminie jest jednoosobowo wójt) wybierany przez mieszkańców gminy w bezpośrednich wyborach.

Do końca 1998 roku gmina Rząśnik należała do województwa ostrołęckiego. W 1999 roku, w związku z reformą administracji państwa, została włączona do województwa mazowieckiego i powiatu wyszkowskiego.

Obecnie w skład gminy wchodzi sołectwa: Bielino, Dąbrowa, Gołystok, Grądy Polewne, Grodziczno, Janowo, Józefowo, Komorowo, Nowa Wieś, Nowe Wielątki, Nowy Lubiel, Nury, Ochudno, Osiny, Ostrówek, Plewica, Porządzie, Rogóžno, Rząśnik, Stary Lubiel, Wielątki²⁷², Wielątki-Folwark, Wincentowo, Wólka-Polewna, Wólka Folwark, Wólka Lubielska, Wólka-Przekory, Wólka-Wojciechówek.

Gmina liczy ponad 7 000 mieszkańców i ma obszar 167,42 km². Wójtem Gminy jest Paweł Kołodziejwski.

²⁷² Jedyne sołectwo nie notowane w 1972 roku.

ANEKS – WŁADZE LOKALNE W REJONIE RZAŚNIKA 1954-1990

GROMADA BIELINO – PRZEWODNICZĄCY PREZYDIUM

Nazwisko i imię	Okres pełnienia funkcji
Nowak Antoni	1954-1957
Ciemerych Stanisław	1957-1958
Skalik Józef	1958-1959

GROMADA LUBIEL NOWY – PRZEWODNICZĄCY PREZYDIUM

Nazwisko i imię	Okres pełnienia funkcji
Wolff Kazimierz	1954-1959
Skalik Józef	1960-1963
Roman Józef	1963-1971
Andrzejewski Kazimierz	1972

GROMADA OCHUDNO – PRZEWODNICZĄCY PREZYDIUM

Nazwisko i imię	Okres pełnienia funkcji
Durka Jan	1954-1960
Krawczyk Mieczysław	1960-1961

GROMADA RZAŚNIK – PRZEWODNICZĄCY PREZYDIUM

Nazwisko i imię	Okres pełnienia funkcji
Abramczyk Antoni	1956-1972

GROMADA WIELĄTKI – PRZEWODNICZĄCY PREZYDIUM

Nazwisko i imię	Okres pełnienia funkcji
Rutka Józef	1956-1958
Wielgolewski Stanisław	1958-1961

GMINA RZAŚNIK – PRZEWODNICZĄCY PREZYDIUM

Nazwisko i imię	Okres pełnienia funkcji
Melion Czesław	1973
Ulanowski Albin	1973-1975
Orłowski Tadeusz	1975-1979

Jabłecki Czesław	1979-1981
Roman Józef	1981-1984
Zdunek Witold	1984-1990

NACZELNICY GMINY RZAŚNIK

Nazwisko i imię	Okres pełnienia urzędu
Puławski Władysław	1973-1981
Orłowski Tadeusz	1981-1982
Matyjasiak Tomasz	1983-1984
Witkowski Kazimierz	1984-1986
Kozon Jan	1986-1990

MIEJSCOWOŚCI GMINY RZAŚNIK

BIELINO

Bielino należy do najstarszych miejscowości w tej części Mazowsza. Już z około 1240 roku pochodzi kronikarski zapis o wsi *Belyno*, który historycy utożsamiają z dzisiejszym Bielinem. Kolejne dane o wsi pochodzą z 1448 i 1578 roku (spis podatkowy województwa mazowieckiego). Nazwa miejscowości pochodzi od apelatywu bielina- bagno.²⁷³

Przez cały czas Bielono stanowiło własność prywatną. W 1827 roku notowano tutaj 19 domów i 160 mieszkańców.²⁷⁴

Niestety *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego* z końca XIX wieku nie wspomniał o tej miejscowości, która ówczesnie należała do gminy Obryte. W 1921 roku notowano tutaj 23 domy i 129 mieszkańców.²⁷⁵ W latach 1954-1959 miejscowość należała do gromady Bielino, w latach 1960-1972 do gromady Lubiel Nowy, od 1973 roku do gminy Rzaśnik.

DĄBROWA

Dąbrowa należy do starych miejscowości. Pierwsze wzmianki pochodzą z 1449 roku. Do początków XVI stulecia nazwę miejscowości pisano jako: *Byala*, *Dambrowa*, 1449, *De Byala* (1464), *De Byala Dambrowa* (1465), *Byaladambrowa*, (1483), *De Byalą Dambrową* (1514).²⁷⁶ Wieś została założona przez biskupów płockich i wchodziła do ich rozległego majątku. Była częścią parafii Obryte.

Spis podatkowy z 1578 roku wymienia miejscowość jako *Biała Dambrowa* oraz *Malsewo*.²⁷⁷ Przez wieki Dąbrowa należała do biskupów płockich i dopiero na przełomie XVIII i XIX wieku została znacjonalizowana przez zaborców.

W 1827 roku w tej wsi rządowej notowano 36 domów i 237 mieszkańców. W 1867 roku została włączona do gminy Wyszaków ale nadal należała do parafii Obryte.²⁷⁸ W 1921 roku w Dąbrowie było 86 domów i 549 mieszkańców.²⁷⁹ W latach 1954-1961 miejscowość należała do gromady Ochudno, w latach 1962-1972 do gromady Rzaśnik, od 1973 roku do gminy Rzaśnik.

²⁷³ *Nazwy miejscowe Polski*, pod red. K. Rymuta, Kraków 1996-2008, tom I-VII, tom I, s. 21.

²⁷⁴ *Tabella miast, wsi, osad, Królestwa Polskiego z wyrażeniem ich położenia i ludności*, Warszawa 1827, tom I, s. 21.

²⁷⁵ *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*, nakładem GUS, Warszawa 1925, woj. warszawskie, powiat pułtuski.

²⁷⁶ *Nazwy miejscowe...*, tom II, s. 281.

²⁷⁷ *Źródła Dziejowe Polski, tom XVI Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystyczny opisana przez Adolfa Pawińskiego*, tom V Mazowsze, s. 407 i 408.

²⁷⁸ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego. Tomy I-XIV. Warszawa 1880-1902, tom I, s. 923.

²⁷⁹ *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*, nakładem GUS, Warszawa 1925, woj. warszawskie, powiat pułtuski.

GOŁYSTOK

Nazwa Gołystok ma związek ze staropolskim określeniem stok- strumień, rzeczka. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1827 roku. W tym czasie notowano tutaj 4 domy i 27 mieszkańców.²⁸⁰ Wieś należała do parafii Lubiel i dawnej gminy Lubiel, a następnie Obryte.²⁸¹

W 1921 roku notowano tutaj 12 domów i 91 mieszkańców.²⁸² W latach 1954-1959 miejscowość należała do gromady Bielino, w latach 1960-1972 do gromady Lubiel Nowy, od 1973 roku do gminy Rząśnik.

GRĄDY POLEWNE

Grądy Polewne należą do młodych miejscowości. Nazwa wskazuje na położenie na wzgórzu ponad bagnami. Polewne natomiast pochodzi od nazwy miejscowych bagien. Wykaz miejscowości parafii Lubiel z 1784 roku wskazuje istnienie wsi Grądy, zapewne chodziło właśnie o Grądy Polewne.²⁸³

Kolejne wzmianki o miejscowości możemy odnaleźć na mapach z początku XIX wieku. W 1867 roku miejscowość włączono do gminy Lubiel, następnie włączono ją do gminy Obryte. Należała cały czas do parafii Lubiel.²⁸⁴

W 1921 roku notowano w tej wsi 24 domy i 106 mieszkańców.²⁸⁵ W latach 1954-1972 miejscowość należała do gromady Lubiel Nowa. Od 1973 roku do gminy Rząśnik.

GRODZICZNO

Wbrew nazwie wsi nigdy nie było tutaj żadnego grodu (starej osady). Jest to dość młoda osada powstała dopiero na początku XIX wieku. Być może nazwa pochodzi od słowa grąd (wyniosłość pośród bagien). Według danych z 1827 roku (pierwsza wzmianka) w tej miejscowości było 15 domów i 159 mieszkańców. Była to prywatna własność ziemską w parafii Lubiel.²⁸⁶ Aż do 1864 roku Grodziczno stanowiło część majątku Lubiel. Następnie wieś została uwłaszczona i włączona do gminy Lubiel i następnie, po jej likwidacji, do gminy Obryte. W 1921 roku w tej wsi notowano 24 domy i 123 mieszkańców.²⁸⁷ W latach 1954-1972 miejscowość należała do gromady Lubiel Nowa. Od 1973 roku do gminy Rząśnik.

²⁸⁰ *Tabella...*, tom I, s. 135.

²⁸¹ *Słownik Geograficzny...*, tom II, s. 680.

²⁸² *Skorowidz miejscowości*.

²⁸³ *Regestr Diecezjów Franciszka Czaykowskiego*, Warszawa 2006, s. 680.

²⁸⁴ *Słownik Geograficzny...*, tom II, s. 801.

²⁸⁵ *Skorowidz miejscowości*.

²⁸⁶ *Tabella...*, I, s. 151.

²⁸⁷ *Skorowidz miejscowości*

JANOWO

Janowo jest dość młodą miejscowością. Pierwsza wzmianka pochodzi z lat osiemdziesiątych XIX stulecia.²⁸⁸ W 1921 roku w tej wsi notowano 13 domów i 86 mieszkańców. Należała w tym czasie do gminy Obryte (wcześniej Lubiel).²⁸⁹ W latach 1954-1972 miejscowość należała do gromady Lubiel Nowa. Od 1973 roku do gminy Rząśnik.

JÓZEFOWO

Józefowo powstało dopiero w początkach XIX wieku. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1827 roku. W tym czasie notowano tutaj 8 domów i 75 mieszkańców.²⁹⁰ W końcu XIX wieku był to jeszcze folwark dworski.²⁹¹ Na przełomie XIX i XX wieku został rozparcelowany. Wieś Józefowo w 1921 roku liczyła 21 domów i 137 mieszkańców.²⁹² W latach 1954-1959 miejscowość należała do gromady Bielino, w latach 1960-1972 do gromady Lubiel Nowy, od 1973 roku do gminy Rząśnik.

KOMOROWO

Komorowo należało do majątku biskupów płockich. Wsie dawnych biskupów płockich w tej okolicy charakteryzowały się dużymi rozmiarami, dużym obszarem gruntów do nich należących. Komorowo wspominane jest od lat 1414-1425. Pierwsze zapisy kronikarskie brzmiały: *Komorowo*, *Comvrowo* (1425), *Komorowo*, (1518).²⁹³

Wieś wymienia także spis podatkowy z 1578 roku. Aż do końca XVIII wieku była to własność kolegiaty pułtuskiej (czyli Kościoła)²⁹⁴. Następnie majątek ten został przejęty przez państwo. W 1827 roku notowano tutaj ponad 150 mieszkańców.²⁹⁵ Komorowo należało do gminy Wyszaków i parafii Pniewy. W 1921 roku w Komorowie notowano 83 domy i 472 mieszkańców.²⁹⁶

Nazwa miejscowości pochodzi od nazwy osobowej Komor lub apelatywu komar.²⁹⁷ W latach 1954-1961 miejscowość należała do gromady Wielątki Nowe, w latach 1962-1972 do gromady Rząśnik od 1973 roku do gminy Rząśnik.

²⁸⁸ *Słownik Geograficzny...*, tom III, s. 433.

²⁸⁹ *Skorowidz miejscowości*.

²⁹⁰ *Tabella...*, tom I, s. 184.

²⁹¹ *Słownik Geograficzny...*, tom III, s. 614.

²⁹² *Skorowidz miejscowości*.

²⁹³ *Nazwy miejscowe...*, tom IV, Komorowo.

²⁹⁴ *Regestr Diecezjów...*, s. 681.

²⁹⁵ *Słownik Geograficzny...*, tom IV, s. 313.

²⁹⁶ *Skorowidz miejscowości*.

²⁹⁷ *Nazwy miejscowe...*, tom IV, Komorowo.

LUBIEL

Lubiel należy do starych osiedli. W przeszłości stanowił ośrodek parafialny. Pierwsze wzmianki pochodzą już z lat 1421-1456. Kronikarze zapisywali nazwę jako „Malilubek, Welkilubel”. Według językoznawców nazwa pochodzi od dawnych nazw osobowych: Lubiel, Lubomir. W kronikach z XV stulecia zapisywano także: Lubel, Maior Lubyel (czyli Duży Lubiel), *Lubel*, *Lvbyelye*, *Lubyel* i *Lvbyelwyelga*²⁹⁸.

W 1547 roku erygowano tutaj parafię przez Annę Nowodworską.²⁹⁹ Nowodworscy byli ówczynie głównymi właścicielami ziemskimi w tej okolicy. Dziedziczyli tutaj przynajmniej do końca XVIII wieku.³⁰⁰

W 1827 roku notowano tutaj 15 domów i 118 mieszkańców. W 1867 roku powołano gminę Lubiel w powiecie pułuskim, lecz w kilkanaście lat później gmina została zlikwidowana i włączona do rozległej gminy Obryte.³⁰¹

Lubiel do 1864 roku stanowiła ośrodek rozległych dóbr ziemskich obejmujących wsie: Nury, Grodziczno Stare, Grodziczno Nowe, Grądy Polewne, Grądy Zalewne, Nowa Wieś, Ostrówek i Aleksandrowo.³⁰²

W końcu XIX wieku nastąpił podział na Stary i Nowy Lubiel. We wsi Stary Lubiel w 1921 roku notowano 26 domów i 169 mieszkańców, we wsi Nowy Lubiel 25 domów i 147 mieszkańców.³⁰³

W latach 1954-1972 miejscowość należała do gromady Lubiel Nowa. Od 1973 roku do gminy Rząśnik.

NOWA WIEŚ

Nowa Wieś jest stosunkowo młodą miejscowością. Pierwsze wzmianki pochodzą z 1827 roku. Ówczynie notowano tutaj 4 domy i 18 mieszkańców. Nowa Wieś powstała na gruntach majątku Lubiel i z tego powiatu zwana była *Nową Wsią Lubielską*.³⁰⁴ Jeszcze w początkach XIX wieku obszar od Lubieli aż po Rząśnik stanowiły rozległe bagniste lasy. Wśród nich zakładano nowe miejscowości, były to głównie początkowo osady robotników leśnych zwane budami. Mapa z 1839 roku przedstawia miejscowość: *Kolonia Nowa Wieś albo Budy Lubielskie*. Od 1867 roku należała do gminy Lubiel i następnie do gminy Obryte.

²⁹⁸ *Nazwy miejscowe Polski*, pod red. K. Rymuta, Kraków 1996-2008, tom I-VII, tom VI, s. 196.

²⁹⁹ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego*. Tomy I-XIV. Warszawa 1880-1902, tom V, s. 403.

³⁰⁰ *Regestr Diecezjów Franciszka Czakowskiego*, Warszawa 2006, s. 680.

³⁰¹ *Słownik.....*, tom V, s. 403.

³⁰² *Tamże*, , tom V, s. 403.

³⁰³ *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*, nakładem GUS, Warszawa 1925, woj. warszawskie, powiat pułuski.

³⁰⁴ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego*. Tomy I-XIV. Warszawa 1880-1902, tom V, s. 403 i tom VII, s. 203.

W 1921 roku było tutaj 18 domów i 112 mieszkańców.³⁰⁵ W latach 1954-1972 miejscowość należała do gromady Lubiel Nowa. Od 1973 roku do gminy Rząśnik.

NURY

Nury powstały w końcu XVIII wieku. Rejestruje je spis parafialny z 1784 roku. Była to część rozległego majątku Lubiel.³⁰⁶ Nazwa pochodzi od określenia nur- perkoz, ptak wodny.³⁰⁷ W 1827 roku było tutaj 15 domów i 158 mieszkańców.³⁰⁸ W trakcie uwłaszczenia w 1864 roku powstało tutaj 19 gospodarstw (osad) na 429 morgach gruntu.³⁰⁹ W 1921 roku notowano w tej wsi 21 domów i 143 mieszkańców. Nury należały do gminy Obryte (wcześniej do gminy Lubiel).³¹⁰ W latach 1954-1972 miejscowość należała do gromady Lubiel Nowa. Od 1973 roku do gminy Rząśnik.

OCHUDNO

Większość wsi należących do biskupów płockich powstało w średniowieczu. Wyjątkiem jest jednak miejscowość Ochudno, które jest notowane od XVIII wieku w parafii Wyszków.³¹¹ Mieszkańcy zajmowali się głównie pozyskiwaniem bogactw leśnych. Prawa i obowiązki mieszkańców określił biskup płocki decyzją z dnia 23 lutego 1761 roku. W końcu XVIII wieku Ochudno stało się częścią dóbr rządowych. W 1819 roku notowano 19 gospodarzy. W 1827 roku było w tej wsi 33 domy i 180 mieszkańców. W połowie XIX wieku zreorganizowano bezładną dotąd wieś na „sposób kolonialny”. Ustanowiono nowe siedziby gospodarzy i wyznaczono im regularne działki gruntów. W pierwszej połowie XIX wieku funkcjonowała tutaj szkoła opłacana przez miejscowych gospodarzy. Według legend znajdowała się w pobliżu wsi mogiła zwana Litwok – grób zięcia księcia litewskiego Giedymina zabitego tutaj w 1326 roku.³¹²

Miejscowość należała do parafii Wyszków i gminy Wyszków. W 1921 roku notowano tutaj 99 domów i 596 mieszkańców.³¹³ W latach 1954-1961 miejscowość należała do gromady Ochudno, w latach 1962-1972 do gromady Leszczydół Stary, od 1973 roku do gminy Rząśnik.

³⁰⁵ *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*, nakładem GUS, Warszawa 1925, woj. warszawskie, powiat pułtuski.

³⁰⁶ *Regestr...*, s. 680.

³⁰⁷ *Nazwy miejscowe Polski*, tom VII, s. 547.

³⁰⁸ *Tabella...*, tom II, s. 53.

³⁰⁹ *Słownik Geograficzny...*, tom VII, s. 313.

³¹⁰ *Skorowidz miejscowości...*

³¹¹ *Regestr Diecezjów...*, s. 682.

³¹² *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego...*, tom VII, s. 369.

³¹³ *Skorowidz miejscowości*.

OSTRÓWEK

Jeszcze w XVIII wieku obszar wsi zajmowały las i błota zwane Błoto Plewna. Nazwa Ostrów pochodzi od dawnego określenia wyniosłości ponad bagnistym lasem, rzeką, jeziorem. Oznaczano tak także wyspy.

Na mapie z 1839 roku zaznaczono niewielką osadę zwaną Budami Wólczyńskimi. Była to zapewne „kolonia” wsi Wólka Lubielska powstała pośród bagiennych lasów. Miejscowość powstała na gruntach majątku Lubiel. W czasie uwłaszczenia ziemi dworskiej (1864) powstało tutaj 11 gospodarstw rolnych. Miejscowość należała do gminy Lubiel i następnie do gminy Obryte.³¹⁴ W 1921 roku notowano tutaj 12 domów i 69 mieszkańców.³¹⁵ W latach 1954-1972 miejscowość należała do gromady Lubiel Nowa. Od 1973 roku do gminy Rząśnik.

OSINY

Miejscowość Osiny wyodrębniła się w drugiej połowie XIX wieku z miejscowości Józefowo. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego* przekazuje tylko „Osiny, wieś, gmina i parafia Lubiel.”³¹⁶ W 1921 roku w tej wsi (gmina Obryte notowano) 14 domów i 77 mieszkańców.³¹⁷ W latach 1954-1959 miejscowość należała do gromady Bielino, w latach 1960-1972 do gromady Lubiel Nowy, od 1973 roku do gminy Rząśnik.

PLEWICA

Początki Plewicy sięgają przynajmniej XVI wieku. Była to własność prywatna - wieś w parafii Lubiel. Spis podatkowy z 1578 roku nazywa tę miejscowość *Piewicza*.³¹⁸ Stanowiła przez długi czas wspólny majątek ziemski z pobliskim Bielinem.³¹⁹

W 1827 roku notowano w tej wsi 6 domów i 50 mieszkańców.³²⁰ W latach 1867-1954 roku Plewica należała do gminy Obryte. W 1921 roku było tutaj 31 domów i 154 mieszkańców.³²¹ W latach 1954-1959 miejscowość należała do gromady Bielino, w latach 1960-1972 do gromady Lubiel Nowy, od 1973 roku do gminy Rząśnik.

³¹⁴ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego*. Tomy I-XIV. Warszawa 1880-1902, tom VII, s. 716.

³¹⁵ *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*, nakładem GUS, Warszawa 1925, woj. warszawskie, powiat pułtuski.

³¹⁶ *Słownik Geograficzny*..., tom VII, s. 639.

³¹⁷ *Skorowidz miejscowości*.

³¹⁸ *Źródła Dziejowe Polski, tom XVI Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystyczny opisana przez Adolfa Pawińskiego*, tom V Mazowsze, Warszawa 1895, s. 410.

³¹⁹ *Regestr Diecezjów Franciszka Czaykowskiego*, Warszawa 2006, s. 680.

³²⁰ *Słownik*..., tom VIII, s. 261.

³²¹ *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*, nakładem GUS, Warszawa 1925, woj. warszawskie, powiat pułtuski.

PORZĄDZIE

Ta miejscowość zapewne sięga swoimi korzeniami XV wieku. Pierwsze pewne wzmianki sięgają czasów XVI wieku. Jest wymieniana w ówczesnych spisach podatkowych. Należała do parafii Wyszaków. Przez wieki stanowiła własność kościelną, następnie rządową. W 1827 roku notowano tutaj 28 domów i 200 mieszkańców. Już wtedy była to jedna z większych miejscowości w okolicy.³²²

Porządzie al. *Porzędzie*, wś włośc., pow. pułtuski, gm. i par. Wyszaków. Wś ta wchodziła w skład dóbr Wyszaków, stanowiących część Biskupczyzny, a następnie, po zabraniu dóbr bisk. plockich na rzecz skarbu, do dóbr narodowych Leszczydół. We wsi znajdowało się sołectwo; nadane zostało ono przez bisk. Poniatowskiego przywilejem z 30 kwietnia 1783 r. niejakiemu Janowi i Maryannie małż. Karłowiczom „ad dies vitae”. Po ich śmierci sołectwo wziął w dzierżawę 1805 r. syn za opłatą roczną 27½ złp. czynszu, 48 złp. 13 gr. 1½ szel. dziesięciny do dworu i 2 złp. hyberny; wysiew w 1819 r. wynosił 4 kor. jarzyny i tyleż oziminy. We wsi w 1819 r. znajdujemy 16 gospodarzy trzydniowych, odrabiających po 78 dni pieszych i tyleż sprzężajnych, 20 dni tłuki, opłacających po 24 gr. czynszu, 2½ złp. kolejowego, 2 kur, 15 jaj, 2 kapłony, 3 łokcie przedzy; 11 opłaca po 27 złp. 6 gr., 5

po 18 złp. 3 gr. 2½ szel. dziesięciny do dworu; nadto razem opłacali 65 złp. 16 gr. hyberny; 11 wysiewało po 4 kor. jęczmienia i tyleż oziminy, pozostali po 3½ kor. jarzyny i tyleż oziminy; 5 jednodniowych, wysiewających po 1½ kor. jarzyny i tyleż oziminy, odrabiających po 25 dni pieszych i tyleż sprzęż., 4 dni tłuki, opłacających po 9 złp. 1 gr. 2½ szel. dziesięciny do dworu i razem hyberny 7 złp. 10 gr. Czynszownik Tomasz Krawczyk opłacał 20 złp. czynszu, 3 złp. hyberny i wysiewał 2½ kor. jarzyny i tyleż oziminy; 5 chałupn. (1 opłaca 1½ złp. hyberny, inni wolni), karczma, razem 120 mk. (28 męż., 27 kob., 19 syn. i 15 cór. młodszych i 5 syn., 6 cór. starszych nad 10 lat, 18 parobków, 2 dziewczek), z tych 5 żyd.; 19 koni, 47 wołów, 29 krów, 20 jałowic, 34 świń, 55 owiec. W 1827 r. 28 dm., 200 mk. W 1855 r. 16 trzydniowych, 5 jednodniowych, 9 chałupn., karczma, czynszownik i sołectwo. W 1858 r. urządzono wieś kolonialnie; pod wieś z 2 osadami leśnymi oddzielono 845 mr., czynsz przed upływem 4 lat wolnych ustanowiono na 271 rs. 42 kop., po ich upływie na 391 rs. Pod osady całorolne oddzielono po 30 do 40 mr., półrolne po 16 mr., komornicze 3 mr., karczemną 3½ mr., pod szkołę i osadę kowalską po 1½ mr. *Lu. Krz.*

Opis wsi Porządzie w *Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego*.

Po 1864 roku grunty dworskie zostały uwłaszczone. Porządzie włączono w skład gminy Wyszaków. W 1921 roku notowano tutaj 96 domów i 510 mieszkańców.³²³ W latach 1954-1972 miejscowość należała do gromady Rzańnik, od 1973 roku do gminy Rzańnik.

³²²Słownik Geograficzny..., tom VIII, s. 833.

³²³Skorowidz miejscowości.

ROGÓŻNO

Rogóźno powstało dopiero na początku XIX wieku. Poprzednio był to obszar lasów nad rzeką Bug należących do dóbr Bielino-Plewica. Już z końca XVIII wieku pochodzą dane o wsi Łyse³²⁴, która to w następnych dziesięcioleciach zaginęła i stała się częścią Rogóźna.

Rogóźno notowano jest po raz pierwszy w Tabeli miast i wsi z 1827 roku. Ówczesnie notowano tutaj 7 domów i 42 mieszkańców.³²⁵ Na mapach z lat trzydziestych XIX stulecia zaznaczona była jako osada śródleśna (*Roguzne*). Istniała też ówczesnie osada Łyse. Z czasem cały ten obszar nazwano Rogóżne, a nazwa Łyse przestała być używana. Istniejąca do tej pory rozrzucona zabudowa wsi złożona z kilku części, jest właśnie efektem tego dawnego osadnictwa, z tym że główna część Rogóźna to właśnie dawna wieś Łyse.

W latach 1867-1954 miejscowość należała do gminy Obryte (początkowo do gminy Lubiel). W 1921 roku notowano tutaj 27 domów i 169 mieszkańców.³²⁶ W latach 1954-1959 miejscowość należała do gromady Bielino, w latach 1960-1972 do gromady Lubiel Nowy, od 1973 roku do gminy Rząśnik.

RZAŚNIK

Nazwa miejscowości pochodzi od słowa rzęsa – rośliny wodnej. Położenie pośród podmokłych lasów i bagien także wskazuje na powyższe pochodzenie nazwy.³²⁷ Początki wsi sięgają przynajmniej XV wieku. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1499 roku (*In Rzasnyk*). Miejscowość wymienia także spis podatkowy z 1578 roku (Rząssnik).³²⁸ Rząśnik stanowił własność biskupów płockich i związany był z parafią Obryte.

Z końcem XVIII wieku Rząśnik został przejęty przez rząd pruski. W 1827 roku notowano tutaj 28 domów i 200 mieszkańców. W połowie XIX wieku wieś urządzono kolonialnie, co wiązało się z zupełnym przemieszczeniem domów i gruntów chłopskich. Dzięki temu wieś zyskała regularne ukształtowanie. W 1839 roku dobra narodowe Rząśnik (wieś Rząśnik oraz folwarki Rząśnik i Sadykierz) zostały nadane rosyjskiemu generałowi Czerewinowi. W 1864 roku nastąpiło uwłaszczenie ziemi dworskiej. Powstało w Rząśniku 37 gospodarstw na 1223 morgach gruntów. Miejscowość należała do parafii Obryte ale do gminy Wyszaków. W 1921 roku notowano tutaj 105 domów i 661 mieszkańców. Była to największa miejscowość w gminie Wyszaków.³²⁹ W latach 1954-1972 miejscowość należała do gromady Rząśnik, od 1973 roku jest siedzibą gminy Rząśnik.

³²⁴ *Regestr Diecezjów Franciszka Czaykowskiego*, Warszawa 2006, s. 680.

³²⁵ *Tabella miast, wsi, osad, Królestwa Polskiego z wyrażeniem ich położenia i ludności*, Warszawa 1827, tom II, s. 139.

³²⁶ *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*, nakładem GUS, Warszawa 1925, woj. warszawskie, powiat pułtuski.

³²⁷ Zierhoffer K., *Nazwy miejscowe północnego Mazowsza*, Wrocław 1957, s. 326.

³²⁸ Tamże.

³²⁹ *Skorowidz miejscowości*.

WINCENTOWO

Wincentowo powstało na początku XIX wieku w ramach parafii Lubiel i związane było zapewne z majątkiem Lubiel. W wykazie miejscowości Królestwa Polskiego z 1827 roku możemy odnaleźć miejscowość Wincentowo, liczyła w tym czasie 20 domów i 145 mieszkańców. Należała początkowo do gminy Lubiel, następnie Obryte.³³⁰ W 1921 roku notowano tutaj 29 domów i 189 mieszkańców.³³¹ W latach 1954-1972 miejscowość należała do gromady Lubiel Nowa. Od 1973 roku do gminy Rząśnik.

WIELĄTKI, NOWE WIELĄTKI

Nazwa Wielątki według językoznawców pochodzi od staropolskiego imienia Wielątek.³³² Pierwsza wzmianka pochodzi z 1512 roku (*Vyelathky*). W spisie podatkowym z 1578 roku pada nazwa *Vielątky*.³³³ Wielątki zostały założone przez biskupów płockich i do nich należały przez wieki. Należała do parafii Pniewo. Następnie stały się własnością państwową.

W 1827 roku w tej wsi rządowej notowano 27 domów i 218 mieszkańców. W latach 1954-1961 miejscowość należała do gromady Wielątki Nowe, w latach 1962-1972 do gromady Wola Mystkowska od 1973 roku do gminy Rząśnik.

³³⁰ *Słownik Geograficzny*..., tom XIII, s. 544.

³³¹ *Skorowidz miejscowości*.

³³² Zierhoffer K., *Nazwy miejscowe północnego Mazowsza*, Wrocław 1957, s. 377.

³³³ Tamże.

dm., 109 mk. 2.) W. al. *Wielątki* i *W. Rosochate*, wsł, pow. pułtusi, gm. Wyszaków, par. Pniewo. W r. 1578 „Wielątki“, wsł bisk. płockiego, płaciła od 23 łan., 2 ogrod., 1 rzem. (Pawliński, Mazowsze, 407). W. wchodziły w skład dóbr Obrytte, stanowiących część Biskupczyzny. Przy końcu zeszłego stulecia spotykamy tu: 18 trzydniowych, odrabiających po 20 dni tłuści, 78 dni sprzęż. i tyleż pieszych, opłacających po 20 gr. czynszu z gruntów, 5 złp. hybernny i oddających po 2 kapłony, 3 kury, 15 jaj i 3 łokcie przędzy; nadto 15 z pomiędzy nich płaciło po 15 gr. za ogrody, 8 po 40 gr. za łąki, a 10 po 24 gr. za łąki. Oprócz tego każdy z nich płacił po 20 złp. 28 gr. 2 sz. dziesięciny do dworu, Dwóch dwudniowych, odrabiających po 10 dni tłuści, 52 dni sprzężaj. i tyleż pieszych, opłacających po 3 złp. hybernny, 10 złp. 14 gr. 1 szel. dziesięciny do dworu (nadto jeden z nich za ogród płacił 15 gr.), i oddających po 1 kapłonie, 2 kury, 15 jaj, 3 łokc. przędzy. Trzech ogrodników. Za czasów pruskich naturalia zamieniono na pieniądze. Z powodu ciężarów jakie sprowadził przechód wojsk francuskich, W. opustoszały. Jeszcze w 1820 r. spotykamy puste osady. W tym roku znajdujemy 2 czynszownik., jeden z nich, Kmiołek, wysiewa 4 kor. ozim. i 5 jarz. i płaci 135 zł. 19 gr. czynszu, drugi, Maszak, 2 kor. ozim., 2½ jarz. i 57 złp. 21 gr.; 17 trzydniowych, wysiewających po 4 korce ozim. i 5 jarz.; 3 dwudniowych, wysiewających po 2 kor. ozim. i 2½ jarz. (2 osady puste); 1 jednodniowy (pusta osada), wysiewający po koreu jarz. i ozim. Pańszczyzniani odrabiali tę samą ilość dni pańszczyzny, co za czasów pruskich, a czynszu opłacali (wliczając puste osady, które dwór obsiewał i za takowe płacił) razem z wymienionymi czynszownikami 931 złp. 1 gr. W 1829 r. 27 dm., 218 mk.

Lud. Krz.

Opis wsi ze *Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego*³³⁴

Pierwotnie osadnictwo tej wsi skupiało się w terenie na północ od Woli Mystkowskiej. Na przełomie XIX i XX wieku ta wieś posiadająca bardzo duży obszar podzieliła się na mniejsze części; Wielątki Rosochate, Wielątki Nowe i Wielątki. Wszystkie one należały do dawnej gminy Wyszaków. W 1921 roku rozróżniano: Wielątki liczące 75 domów i 590 mieszkańców oraz Wielątki Rosochate liczące 19 domów i 118 mieszkańców.³³⁵

³³⁴*Słownik Geograficzny*..., tom XIII, s. 308.

³³⁵*Skorowidz miejscowości*.

W drugiej połowie XX wieku obszar dawnej wsi Wielątki zaczęto nazywać Wielątki Folwark.

WOLA POLEWNA

Wola Polewna powstała najpóźniej w XVI wieku. Nazwa pochodzi od słowa Plewna, Polewna. Tak nazywano mokradła w pobliżu (między Rząśnikiem i Lubielą). Pierwsze wzmianki pochodzą z 1578 roku (*Polewnya*)³³⁶. Przez wieki stanowiła własność prywatną. Była to niewielka miejscowość w 1827 roku notowano zaledwie 6 domów i 34 mieszkańców.³³⁷ Należała do parafii Lubiel, do gminy Lubiel i następnie do gminy Obryte.

W 1921 roku w tej miejscowości notowano 15 domów i 83 mieszkańców.³³⁸ W latach 1954-1959 miejscowość należała do gromady Bielino, w latach 1960-1972 do gromady Lubiel Nowy, od 1973 roku do gminy Rząśnik.

WÓLKA-FOLWARK

Wólka Folwark powstała w końcu XIX wieku na gruntach wsi Komorowo. Zapewne znajdował się tutaj folwark majątku Komorowo. Miejscowość Wólka Folwark notuje spis powszechny z 1921 roku w gminie Wyszków. W tym czasie notowano tutaj 26 domów i 177 mieszkańców.³³⁹ W latach 1954-1961 miejscowość należała do gromady Wielątki Nowe, w latach 1962-1972 do gromady Rząśnik, od 1973 roku do gminy Rząśnik.

WÓLKA LUBIELSKA

Wólka Lubielska stanowi dość starą miejscowość. Powstała na gruntach Lubieła najpóźniej w początkach XVI wieku. Często wsie posiadają nazwę wola, wólka. Oznaczało to że nowo powstające miejscowości zyskiwały zwolnienia podatkowe zwane wtedy wolą, wólką lub wolnizną. Wólka Lubielska notowana jest w spisie podatkowym z 1578 roku jako część majątku Lubiel.³⁴⁰

Z czasem Wólka Lubielska stała się osobnym majątkiem ziemskim (Wólka Lubielska i Janowo). Majątek ziemski (folwark) notowany był jeszcze w końcu XIX wieku. W 1827

³³⁶ *Źródła Dziejowe Polski, tom XVI Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystyczny opisana przez Adolfa Pawińskiego*, tom V Mazowsze, Warszawa 1895, s. 410.

³³⁷ *Tabella miast, wsi, osad, Królestwa Polskiego z wyrażeniem ich położenia i ludności*, Warszawa 1827, tom II, s. 279.

³³⁸ *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*, nakładem GUS, Warszawa 1925, woj. warszawskie, powiat pułtuski.

³³⁹ *Skorowidz miejscowości*.

³⁴⁰ *Źródła Dziejowe Polski, tom XVI Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystyczny opisana przez Adolfa Pawińskiego*, tom V Mazowsze, Warszawa 1895, s. 410.

roku naliczono w tej wsi 20 domów i 118 mieszkańców.³⁴¹

W 1921 roku notowano w tej wsi 51 domów i 316 mieszkańców. Należała do gminy Obryte (początkowo Lubiel). W latach 1954-1972 miejscowość należała do gromady Lubiel Nowa. Od 1973 roku do gminy Rząśnik.

WÓLKA-PRZEKORY

Wólka Przekory jest notowana od pierwszej połowy XIX wieku. Wykazują ją mapy z tego okresu. Był to folwark dóbr narodowych (rządowych). Należał do gminy Wyszków i parafii Pniewy. W 1871 roku folwark Wólka Przekory został oddzielony od dóbr rządowych i stał się prywatnym majątkiem (600 mórg). W następnych latach powstała tutaj wieś w gminie Wyszków. W 1921 roku notowano w tej wsi 28 domów i 151 mieszkańców.³⁴² W latach 1954-1961 miejscowość należała do gromady Wielutki Nowe, w latach 1962-1972 do gromady Rząśnik od 1973 roku do gminy Rząśnik.

WÓLKA-WOJCIECHÓWEK

Na przedwojennych i powojennych mapach można odnaleźć miejscowość Choszczeniak. Leży ona w miejscu gdzie obecnie leży Wólka-Wojciechówek. Ta nazwa przyjęła się dopiero w drugiej połowie XX wieku. Powstała najpóźniej na przełomie XIX i XX wieku. Notują ją spis powszechny z 1921 roku w gminie Obryte. Liczyła ówczesnie 19 domów i 96 mieszkańców.³⁴³ W latach 1954-1972 miejscowość należała do gromady Lubiel Nowy. Od 1973 roku do gminy Rząśnik.

³⁴¹ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego. Tomy I-XIV. Warszawa 1880-1902, tom XIII, s. 843.*

³⁴² *Skorowidz miejscowości.*

³⁴³ Tamże.

ANEKSY

r. 1578

DISTR. NUR.-CAMENECZENS.

407

Glacino (Gładczyn), man. 15, hort. 1.
Vielgolasz, man. 17, hort. 1.
Wolka Viezykowa, man. 6.
Wiskowo oppidum, man. 31.
Bransk (Branszczyk), man. 23½, hort. 10.
Thurzino, man. 17½, hort. 2, lanus 1.
Vielątky, man. 23, hort. 2, faber 1.
Porządzye, man. 16, hort. 1, art. 2.
Rzassnik, man. 12, hort. 1, art. 1.
Rzanczcze, man. 2.
Peczina, man. 18, hort. 5, art. 2.
Ossuchowa, man. 8, hort. 2.
Nagossewo, man. 16½, hort. 1.
Wisniewo, man. 9, hort. 1.
Poremba, man. 17, hort. 1, art. 1.
Ydrzyn (Udrzyn), man. 15½, hort. 2.
Boyany, man. 8.
Trczianka, man. 18, hort. 2, art. 1.
Bossewo, n. Valentinus factor, man. 12, hort. 1.
Długosiodło, n. Stanislaus Marussewski, man. 15, hort. 4, figulus 1.
Jaszczolthy, n. Paulus Zabidski, man. 6.
Homorowo, man. 12, hort. 1.
Lesczydoł, man. 15, hort. 3, art. 1.
Obrithe, n. Valentinus Kessiczki, man. 16, hort. 2, art. 2.
Biała Dambrowa, man. 15, hort. 1, art. 1.
Zamska, man. 16, lanus 1.

Villae praestimonii Warschoviensis.

Sadowne, h. Albertus advocatus, man. 9½.
Raszny (Razne), man. 18, hort. 1.
Kolodziąncz (Kołodziej), n. Valentin. Czibor, man. 27, hort. 2, art. 1.
Zielieniecz, n. Paulus Slonczewski, man. 5.
Sokolka, villicus villae, man. 8½.
Vgoscza, n. Martinus Merzenski, man. 15, hort. 2, art. 1.
Vylczogemby, man. 12, hort. 2.
Orzełek, man. 9, hort. 1.
Brzoska, man. 10.

Źródła Dziejowe Polski, tom XVI Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystyczny opisana przez Adolfa Pawińskiego, tom V Mazowsze, Warszawa 1895, s. 407

Sliezany et Wolka Slińska? n. Gregorius Komorowski, n. Andreas Komorowski, man. 10 $\frac{1}{2}$.

Zatori, n. Martinus Podoski factor domini Minski, man. 14, hort. 4, artif. 1.

Wolka Zatorska, idem, hort. 6.

Villae dominorum Nowodworskich.

Lubiel, domini Jurgiani Nowodworski, man. 5, hort. 5.

Chrczonka, idem, man. 6 $\frac{1}{2}$.

Wolka Lubielska, idem, man. 3, hort. 2.

Ostrekoto, idem, man. 3.

Golegrandy (Grądy), idem, man. 3 $\frac{1}{2}$.

Ruda, idem, hort. 2.

Przethicz, domini Bartolomei Nowodworski, man. 10, hort. 6, art. 1

Ostrikol, idem, man. 3, hort. 1.

Wolka Lubielska, idem, man. 3.

Nyedzwiedzicza? idem, man. 5, hort. 1.

Ribno. Szythno (Sitno), Kragy, Drogossewo, Joannes, Georgius, Paulus, Adamus, Martinus, Casper Ribinsczy, man. 29 $\frac{1}{2}$, hort. 6, art. 1.

Olsanka, n. Sebastianus Ribinski, man. 5, hort. 2.

Lossino, n. Andreas Swienciczki, man. 7 $\frac{1}{2}$.

„ **Vipichi**, n. Andreas, Sebest., Georg. Vipisczy, man. 3 $\frac{1}{2}$, hort. 1.

Arcziechowo, Wielienczyn, n. Paulus Arcziechowski cum fratribus, man. 2 $\frac{1}{2}$.

Zdzieborsz, Jaczkowo, n. Stanislaus Zdzieborski, n. Joannes Sliński, man. 3 $\frac{1}{2}$.

Gulczewo, gn. Jacobus Gulczewski subiudex Nurensis, man. 3.

N. Stanislaus Gulczewski pincerna Nurensis, man. 5, hort. 2.

Kalinowo Gostkowo, n. Sebastianus Gostkowski, man. 6 $\frac{1}{2}$.

Gostkowo Cziarnowo, n. Erasmus Gostkowski, man. 4.

Piewicza (Plewica), n. Stanislaus Gostkowski, man. 2 $\frac{1}{2}$.

Bielino Sokolowo, n. Joannes Czexiuski cum fratribus, man. 17.

Polewnya? iidem, man. 6.

Popowo Kuligowo, n. Stanislaus, Albertus etc., man. 4.

Summa mansorum possessionatorum 1365 $\frac{1}{2}$.

Fragment mapy nadwornego kartografa królewskiego Karola de Pertheesa z 1790 roku

SPIS WŁAŚCICIELI ZIEMSKICH W PARAFII LUBIEL Z LAT 1782-1784

Adampol- Nowodworski- podstoli,

Bielino- Podlódowscy, podstolicowie,

Chrzczanka-Zieliński- stolnik,

Drozdowo-Nowodworski, podstoli,

Grądy-Zieliński, stolnik,

Józefowo, Podlódowscy, podstolicowie,

Lubiel-Nowodworski, podstoli,

Łachy- Nowodworski, podstoli,

Łyse-Podlódowscy, podstolicowie,

Nury-Nowodworski, podstoli,

Olszaki-Zieliński, stolnik,

Plewica-Podlódowscy, podstolicowe,

Ruda, Zieliński, stolnik,

Wola Polewna, Podlódowscy, podstolicowie,

Wólka Lubielska, Zieliński, stolnik

BIBLIOGRAFIA

Archiwum Państwowe w Warszawie, oddział w Pułtusk, akta PGRN Rząśnik, Lubiel Nowy, Ochudno, Wielątki, Bielino, PPRN Wyszaków.

Ćwik W. Reder, *Lubelszczyzna – dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977.

Dziennik Praw Królestwa Polskiego, 1864 i 1866.

Dzienniku Urzędowe Wojewódzkiej Rady Narodowej w Warszawie, 1954-1972.

Dzienniki Ustaw, 1918-1983.

Gałąj Dyżma, *Samorząd wiejski w PRL*, Warszawa 1978

Gończar M., *Samorząd wsi – historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990.

Kallas M., *Historia Ustroju Polski*, Warszawa 2001.

Landau Z., Roszkowski W., *Polityka gospodarcza II i PRL*, Warszawa 1995.

Mencel T., *Gmina dominalna w Królestwie Polskim przed uwłaszczeniem*, [w:] *Gmina wiejska i jej samorząd*, pod red. H. Brodowskiej, Warszawa 1989.

Powszechny sumaryczny spis ludności z dnia 14 lutego 1946 roku, Warszawa 1947. .

Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej, nakładem GUS, Warszawa 1925.

Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego. Tomy I-XIV. Warszawa 1880-1902.

Szumski J., *Chłopi a gmina w guberni łomżyńskiej*, *Studia Łomżyńskie*, tom IV.

Spis treści

WSTĘP	2
SAMORZĄD GMINNY W REJONIE RZAŚNIKA DO 1918 ROKU	3
I WOJNA ŚWIATOWA	15
GMINY OBRYTE i WYSZKÓW W II RZECZPOSPOLITEJ	16
II WOJNA ŚWIATOWA	28
GMINY OBRYTE I WYSZKÓW W LATACH 1945-1954	29
GROMADZKIE RADY NARODOWE	32
GROMADA BIELINO 1954 - 1959	33
GROMADA LUBIEL NOWY 1954 - 1972	33
GROMADA OCHUDNO 1954-1961	34
GROMADA RZAŚNIK 1954-1972	34
GROMADA WIELĄTKI NOWE 1954-1961	34
GROMADA WOLA MYSTKOWSKA 1954-1972	34
GROMADY – DANE SZCZEGÓŁOWE	38
GMINNA RADA NARODOWA RZAŚNIK 1973-1990	63
GMINA RZAŚNIK 1973-1990- DANE SZCZEGÓŁOWE	67
WSPÓŁCZESNA GMINA RZAŚNIK	90
ANEKSY	106
BIBLIOGRAFIA	110

